

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

Bakalářská práce

Územní diferenciacie volební účasti v komunálních volbách v Česku

Vypracovala: Anna Hřebíčková

Vedoucí práce: doc. RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D.

Školitel práce: Mgr. Jan Prener

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Anna Hřebíčková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat školiteli své bakalářské práce Mgr. Janu Prenerovi za odborné vedení a cenné připomínky k této kvalifikační práci. Mé poděkování bych dále ráda směřovala ke své rodině a přítelovi.

HŘEBÍČKOVÁ, A. (2023): Územní diference volební účasti v komunálních volbách. Bakalářská práce. Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice.

Anotace:

Předložená bakalářská práce se zaměřuje na analýzu územní diference volební účasti v komunálních volbách. Práce využívá kvantitativní analýzy dat volební účasti za referenční období 2006–2022. Zkoumá, jak se volební účast liší v různých geografických oblastech a jaké vlivy a faktory mohou tyto diference ovlivnit. Volební účast je analyzována v hierarchicky odlišných územních celcích, jako jsou obce, okresy a kraje. Zároveň jsou tyto diference vyjádřeny pomocí mapových výstupů. Důraz je kladen zejména na „problémové“ regiony Česka–venkov, pohraničí nebo vnitřní periferie. Zároveň poukazuje na vývojový aspekt volební účasti v čase, k těmto účelům je v práci využit index změny. Následně dochází i k analýze vztahu mezi volební účastí a vybranými sociodemografickými či socioekonomickými charakteristikami obyvatel. Zkoumá se zejména vliv faktorů jako jsou věk, vzdělanost a nezaměstnanost.

Klíčová slova: Česko, komunální volby, územní diference, volební chování, volební účast

HŘEBÍČKOVÁ, A. (2023): Spatial differentiation of voter turnout in local elections. Bachelor thesis. Department of Geography, Faculty of Education, University of South Bohemia, České Budějovice.

Annotation:

The presented bachelor thesis focuses on the analysis of spatial differentiation of voter turnout in local elections. The thesis uses quantitative analysis of voter turnout data for the reference period of 2006–2022. It examines how voter turnout differs in different geographic areas and what influences and factors may affect these differences. Voter turnout is analysed in hierarchically different spatial units, such as municipalities, districts, and regions, and these differences are also expressed through map outputs. Emphasis is placed particularly on the "problematic" regions of the Czech Republic – rural areas, border regions, or internal peripheries. At the same time, the thesis points out the developmental aspect of voter turnout over time, for which a change index is used in the thesis. Subsequently, the thesis also analyses the relationship between voter turnout and selected sociodemographic or socioeconomic characteristics of the population. The impact of factors such as age, education, and unemployment are particularly examined.

Keywords: Czechia, local elections, territorial differentiation, electoral behaviour, voter turnout

Obsah

1. Úvod	8
2. Teoretická východiska práce	11
2.1 Politická geografie	11
2.1.1 Volební geografie	13
2.2 Sídelní systém a veřejná správa v Česku	14
2.2.1 Problematika vymezení obcí	15
2.3 Volební chování obyvatel	16
2.4 Komunální volby v Česku.....	19
2.5 Volební účast.....	21
2.5.1 Makroúroveň	23
2.5.2 Mikroúroveň	24
2.5.3 Materialismus a postmaterialismus	28
3. Data a metodika práce	30
4. Analytická část práce	33
4.1 Identifikace územní diferenciací volební účasti v komunálních volbách	33
4.2 Index změny volební účasti	55
4.3 Identifikace územní diferenciací volební účasti v komunálních volbách za hierarchicky vyšší územní celky	61
4.4 Hodnocení volební účasti na základě individuálních faktorů	68
5. Syntéza práce	72
6. Závěr	74
7. Literatura	76
8. Zdroje	85
9. Seznam příloh	89

1. Úvod

Problematika volební účasti a její územní diferenciacie patří mezi tradiční zájmy vědních disciplín jako geografie, sociologie či politologie. Volební účast se již v mnoha případech stala objektem zájmu celé řady ať již tuzemských či zahraničních studií. Na samotnou volební účast lze nahlížet mnoha způsoby, a to v závislosti na zvoleném přístupu, měřítkové úrovni či typu politického systému. Volební účast je důsledkem místně specifického volebního chování a v určitém ohledu představuje indikátor správného fungování a zdraví demokracie. „(Ne)jinak tomu bylo před rokem 1989 v bývalém Československu“, jehož totalitní tendence dlouhodobě a specificky ovlivnily volební chování obyvatel, a tedy i volební účast. Zatímco před rokem 1989 bylo volební právo – jako jedno z nejdůležitějších práv – „potlačeno“, po transformačních událostech jde o jedno z témat, rezonující nejen odbornou veřejností. Volby jako takové jsou v některých případech, regionech či oblastech Česka jedinou participací obyvatel na veřejném dění, resp. fungování státu.

Volební chování jedince je ovlivňováno v mnoha směrech, ať již cíleně či nikoliv. Z výše uvedených a dalších důvodů – především sociálních, ekonomických, i kulturních diferenciací – lze předpokládat, že volební chování, resp. volební účast v Česku bude vykazovat jisté prostorové odlišnosti v určitých typech regionů či oblastí (suburbanizované, periferní, přesídlené aj.). Úkolem předložené práce je proto prostřednictvím kvantitativní analýzy poukázat na prostorové odlišnosti ve volební účasti a identifikovat podstatné faktory (do jaké míry hraje roli kontext, tedy místo, v kterém jedinec žije a individuální faktory, jež jedince ovlivňují), které ve svém důsledku mají na volební účast vliv. Dalším záměrem práce je současně i analýza volební účasti v čase.

Předložená studie je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a analytické. První úsek práce má za úkol vymezit problematiku volební účasti z teoretického pohledu. Nejprve se práce věnuje vědním disciplínám, které se tématem volební účasti zabývají, zejména pak politické a volební geografii, pod něž lze volební účast zařadit. Ve zmíněné části studie jsou diskutovány základní teoretické přístupy a koncepty. Součástí je dále rešerše odborné literatury a dalších dostupných zdrojů včetně popisu metodiky práce. Jak již samotný název práce napovídá, nezbytným předpokladem je vymezení prostředí, v němž se politická soutěž odehrává.

Výzkum se pomyslně odehrává na pozadí tzv. voleb druhého řádu (v tomto případě voleb komunálních), specifickém modelu řízení veřejné správy (model kolektivního vedení) či roztržité sídelní struktury. Volební účast a její diferenciaci obecně souvisí s volebním chováním obyvatel. Právě volební chování obyvatel má za následek nízkou, nebo naopak vysokou volební účast. Je ovlivněno celou řadou faktorů, část z nich se práce pokusí vymezit. Úkolem předloženého textu není nalezení výčtu kauzálních faktorů, nýbrž deskriptivní identifikace podstatných determinantů, které individuálně či v souvislostech působí na volební chování obyvatel, resp. volební účast. Nedílnou součástí této bakalářské práce je i kapitola, v níž jsou představeny základní metodické postupy a datové soubory s nimiž bylo během výzkumu pracováno. V této části práce je pozornost věnována zejména metodickému postupu, tzn. popisu jednotlivých kroků (zejména výběru dat, jejich omezení, zpracování aj.), učiněných v průběhu analýzy šetřeného tématu. Primárně se jedná o kvantitativní data z Českého statistického úřadu, konkrétně ze serveru volby.cz, které vypovídají o územních odlišnostech volební účasti v komunálních volbách v Česku. Jako vysvětlující proměnné jsou v práci využity další jevy/faktory (věk, vzdělání, nezaměstnanost aj.), podmiňující volební účast. Uvedené proměnné pocházejí opět z Českého statistického úřadu.

Samotná volební účast obyvatel v komunálních volbách v Česku je analyzována za referenční období 2006–2022, přesněji za jednotlivé volební období (tedy 2006, 2010, 2014, 2018, 2022). Data poskytují přehled o volební účasti v územním rozsahu přibližně 6250 obcí za každé volební období. V analytické části práce, se pozornost obrátí k analýze volební účasti za územní celky. Výstupy jsou interpretovány pomocí mapových výstupů, vytvořené v prostředí ArcGIS Pro. Analýza volební účasti probíhá za pět volebních období (rok 2006–2022), proto je vytvořen odpovídající počet map s barevným odlišením. Dané výstupy jsou doplněny o strukturovaný komentář. Zmíněný komentář se snaží odhalit individuální faktory, které na voliče působí, kontextové vlivy aj. Jak již bylo částečně naznačeno, cílem práce je identifikace vývoje volební účasti. Těmto účelům poslouží index změny. Index změny analyzuje dvě krajní volební období rok, 2006 a 2022. Analytická část v sobě zahrnuje i syntézu práce, která má za cíl sumarizovat nejpodstatnější zjištěné výsledky.

H1: Na základě dříve provedených výzkumů územních diferenciací (např. Novák, Netrdová 2011, Blažek, Netrdová 2012), lze očekávat, rozdíly ve volební účasti v rámci populační velikosti obcí. Se zvyšujícím se počtem obyvatel, lze předpokládat snižující se volební účast. Nejvyšší hodnoty volební účasti naopak, u populačně nejmenších obcí. Tato diference může být vysvětlena tím, že v obcích kde je menší počet obyvatel, jsou tudíž i těsnější sociální vazby. Lidé se mezi sebou znají, a tak pravděpodobněji půjdou k volbám. Tento názor zastává z českých autorů Balík (2009) a ze zahraničních například Geys (2006).

H2: Lze předpokládat rozdílný vývoj volební účasti, v rámci okresů Česka. Klesající volební účastí se budou vyznačovat okresy na severozápadě Česka (zejména v Ústeckém a Karlovarském kraji). Jedním z důvodů poklesu volební účasti může být nízká míra sociálního kapitálu, která souvisí se slabou angažovaností jedince a důvěrou v zastupitelstva (Jančák a kol. 2010). Dané okresy se vyznačují také socioekonomickými problémy (vysoká nezaměstnanost, kriminalita), které budou volební účast negativně ovlivňovat i v čase. Naopak stoupající volební účast lze očekávat ve venkovských okresech. Typické venkovské okresy lze identifikovat na jihu Česka, zejména v okresech Kraje Vysočina. Takto zvyšující se volební účast může být způsobena vysokou územní identitou, spolkovou činností či silnou lokální komunitou.

H3: Volební účast bude ovlivněna množstvím individuálních charakteristik jedince. Mezi nejvýznamnější individuální charakteristiku lze zařadit věk voličů (Řeháková 1999). Předpokládá se, že k volbám nejčastěji chodí lidé ve středním až starším věku (mezi 40–60 rokem života¹). Tento názor zastává i Linek (2013a), Spáčil (2011) nebo ze zahraničních autorů Rosenstone, Hansen (1993). Mladé věkové skupiny (prvovoliči) budou k volbám chodit minimálně. Dle Muxel (2003) je politická pasivita u mladých způsobena jejich nejistotou (existenční krize, strach z budoucnosti aj.). Na základě této teze lze předpokládat, že okresy s nízkým průměrným věkem budou vykazovat i nejnižší volební účast. Okresy s vyšším průměrným věkem, nebo indexem stáří budou naopak disponovat vyšší volební účastí

¹Podle Staudingera a Blucka (2001).

2. Teoretická východiska práce

Prostorová diferenciacie voleb, je ve světě poměrně rozšířené téma. První zmínky o volbách lze najít v pracích, v době před naším letopočtem (Baar 1996). Podmíněnosti volební účasti, různými faktory zkoumal v moderní době již Siegfried (1913). Zmíněný francouzský politolog zkoumal vliv geografických, ekonomických a sociálních faktorů na výsledky voleb. Volbám, byla věnována pozornost i v dílech úspěšných myslitelů – Kanta, Lomonosova, Ratzela a jiných. Přímou historii výzkumů volební účasti sahá do 40. let 20. století (Evans 2004). Popularizace výzkumů volební účasti přichází o několik dekád později konkrétně v 70. letech 20. století. Almond, Verba (1963) vytvořili komparativní analýzu v pěti zemích. Mezi další významnou analýzu lze zařadit tu od autorů Barnes a Kaase, uskutečněnou v roce 1974 (Barnes, Kaase 1979). Rallings, Temple a Thrasher se zabývali přímo volební účastí v lokálních volbách a mimo jiné vztahem mezi většinovými a poměrnými volebními systémy (Rallings, Temple, Thrasher 1996). Podobnou problematikou, kterou se zabývá uvedená práce se z českých autorů zabýval například (Šaradín 2004), a to konkrétně v jeho práci – Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev. Snažil se poukázat na odlišnosti v rámci volební účasti, a tyto zjištěné informace pak interpretoval pomocí map.

2.1 Politická geografie

Definice politické geografie je značné množství, formulovali je, jak čeští, tak zahraniční autoři (např. Gardavský 1994, Hnízdo 1994, Jackson 1958 nebo Cohen, Rosenhalt 1971). Zároveň bývají definice nejednoznačně konstruované, to je zapříčiněno zejména multidisciplinární povahou této vědy (Baar, Rumpel, Šindler 1996). Podle Gardavského (1994) je politická geografie chápána jako věda, která se zabývá studiem procesů, které vytvářejí národy a státy ve složitých vazbách a souvislostech s geografickým prostředím. Na druhou stranu Šindler (1996 cit. v Fňukal 2013 s. 9) říká, že „Politická geografie je dílčí geografická disciplína zabývající se vzájemným vztahem a působením geografického prostoru s politickými procesy a jevy v něm“. Definice, jak bylo na tomto příkladu uvedeno, mohou být poměrně různorodé. Předmětem politické geografie je analýza administrativně správního členění a fungování regionů z politického hlediska. Objektem politické geografie je historický vývoj, transformace a procesy regionů ve světě. Hlavním úkolem politické geografie je analýza vlivu politického dění na geografické prostředí.

Podle Shorta (1985) je právě politická geografie považována za jednu z nejstarších geografických subdisciplín. První zmínky o politické geografii se objevovaly již v dílech Platona nebo Aristotela². Politické geografii se začalo dostávat odbornému zájmu později, konkrétněji v 18. století, a to například v dílech francouzského ekonoma Turgota nebo nejvýznamnějšího německého filozofa Kanta. Kant chápal politickou geografii tak, že jejím hlavním úkolem je zkoumat vztahy mezi politickými jednotkami a fyzickogeografickým prostředím (Ištok 2004). Dalším autorem zabývajícím se politickou geografii, byl Lomonosov. Dotyčný autor, považoval politickou geografii za souhrn politických, geografických a ekonomických konceptů (Baar, Rumpel, Šindler 1996). Dalším autorem zabývajícím se touto problematikou byl Goblet. Zmíněný autor viděl počátky politické geografie již v 17. století, konkrétněji v práci *The political anatomy of Ireland* od Pettyho. Dílo, se věnuje proměnným jako jsou demografické poměry nebo úlohy státu. Také v díle *Political Arithmetic* od Pettyho lze najít zmínky o politické geografii, konkrétně v popisu ideálního tvaru státu a jeho rozlohy. Mezi hlavní díla, která položila základ moderní politické geografie, se považuje dílo *Anthropogeographie a Politische Geographie* od Friedricha Ratzela (Ištok 2004).

Politickou geografii lze rozdělovat na základě učení škol. Mezi nejvýznamnější školy patří německá, francouzská a anglosaská. Uspořádání, které je v předchozí větě uvedeno, se vymezuje podle toho z jaké země daný autor pocházel. Je tomu zejména z důvodu, že jednotlivé autory, nelze jednoznačně zařadit kvůli komplexnosti jejich zkoumání. Z toho důvodu se používá klasifikace podle zemí, ze kterých autoři pocházeli. Pokud se pozornost zaměří na Česko-slovenskou politickou geografii, tak ta v porovnání se zahraničními autory nemá tak velké zastoupení. V období před 2. sv. válkou se tomuto tématu věnoval zejména Dvorský³ a Korčák. Ti patřili mezi další významné představitele tehdejší politické geografie. Dílo Korčáka⁴, bylo dáváno příkladem pro „zachování Československa“.

²Aristoteles vytvořil samostatný model státu, vymezil funkce měst a zabýval se problematikou hranic (Stulík 2016).

³V jeho práci, *Území československého národa*.

⁴Dílo s názvem *Geopolitické základy Československa*.

Přesune-li se pozornost do současnosti, tak mezi významné autory patří zejména Baar, Kostelecký, nebo Fňukal kteří se tematikou volební geografie zabývají (Fňukal 2013). V předchozím odstavci bylo uvedeno vymezení podle výzkumných škol. Existuje i jiné vymezení například podle (Renner 1950 cit. v Baar, Rumpel, Šindler 1996). Ten, rozlišuje mezi třemi hlavními směry politické geografie: krajinářský, ekologický a organický. První zmiňovaný směr se orientuje pouze na jevy, které se dají reflektovat v krajině. Mezi ně tedy patří rozloha, tvar státu nebo hranice ať už administrativních celků nebo států. Další ze směrů je ekologický, daný směr se zejména snaží vysvětlit, jak se obyvatelé přizpůsobují danému území, ve kterém žijí. Organický směr vychází z Ratzelovy teorie a připodobňuje stát k živému organismu (Baar, Rumpel, Šindler 1996).

2.1.1 Volební geografie

První zmínky o volební geografii najdeme v díle francouzského politologa Andrého Siegfrieda z roku 1913. Zmíněné dílo pojednává o souvislostech mezi fyzickogeografickými, socioekonomickými faktory a volebními výsledky (Příkazský 2007). Volební geografie se začala dynamicky rozvíjet až díky kvantitativní revoluci a aplikaci kartografie (např. prostorové analýzy). Zmíněná revoluce nastala v 50.–60. letech 20. století. Daná revoluce umožnila využívání nových technologií a zapříčinila lepší dostupnost dat, i v oblasti volebních výsledků (Pink 2006). Podle Pattieho a Johnstona (2000) je volební geografie disciplína, která studuje organizaci, průběh, výsledky voleb, a to z geografického hlediska. Právě volební geografie se snaží zjistit, jaké aspekty ovlivňují volební chování jedinců, a s tím vyplývající volební účast (Voda 2010). Přičemž se tato věda dá podle (Pattie, Johnston 2000) zařadit do pěti oblastí:

1. *Územní organizace voleb,*
2. *Územní rozdíly ve vzorcích volebního chování ve vztahu ke skladbě obyvatelstva,*
3. *Vliv lokálních faktorů na rozhodování ve volbách,*
4. *Územní diferenciaci volebních výsledků a volebních systémů na vytváření zastupitelských orgánů,*
5. *Územní rozdíly v realizaci politiky a vykonávání moci.*

Z oblastí, které jsou zmíněny, se předložená práce zabývá zejména územní diferenciací volební účasti, některými územními rozdíly ve volebním chování ve vztahu ke skladbě obyvatelstva a vlivem faktorů na rozhodování ve volbách.

Přesune-li se pozornost na území Česka, tak za jistou tendenci v rámci volební geografie lze považovat Soupis map českých zemí z let 1951 a 1955 od Františka Roubíka. Před rokem 1989 bylo ale minimum výzkumů dané problematiky. Nízký počet výzkumů byl zapříčiněn i díky komunistickému období. Právě z těchto důvodů lze pozorovat, slabou tradici geografie voleb (Příkazský 2007). Koncem 90. let 20. století ale nastaly podstatné změny, a to i v rámci volební geografie. Postupným vývojem volební geografie začalo vyplývat, že tato vědní disciplína může přispět k identifikaci, poznání, podmíněnostem či pravidelnostem volebních výsledků (Kostelecký 1993).

2.2 Sídlní systém a veřejná správa v Česku

Jedním z hlavních témat práce je taktéž komunální politika, proto je vhodné analyzovat prostředí, na kterém se politická soutěž odehrává. Česko je tvořeno obcemi, ty jsou považovány za základní samosprávný celek. Obec je definována takto: „*Obec je základním územním samosprávním společenstvím občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce*“ (zákon č. 128/2000 Sb.).

V 60. letech 20. století docházelo v Československu a v celé Evropě k procesu urbanizace. Obyvatelstvo se tedy koncentrovalo zejména do měst. Od roku 1991 ale naopak dochází ke značnému nárůstu počtu obyvatel v aglomeracích (Sýkora 2003, Ouředníček 2002). Mění se tak i sídlní systém a koncentrace obyvatel. S těmito procesy proto souvisí i jistá dichotomie mezi západem a východem Česka. Z čehož mimo jiné vyplývá i rozdílné volební chování obyvatel v regionech. K roku 2021 bylo v Česku 6258 obcí a vojenských újezdů (ČSÚ 2021a). Jak bylo již v předešlé odstavci popsáno, Česko je typické rozdrobenou sídlní strukturou s výrazným počtem populačně malých obcí. Taková to struktura je ale příznačná zejména pro Čechy a oblast Českomoravské vrchoviny. Naopak ve vybraných částech Moravy a Slezska jsou sídla větší a dál od sebe. Atypická je i velikostní struktura těchto obcí, která se pohybuje o řád níže oproti vyspělým evropským státům jako je například Německo, Itálie či Švýcarsko. Výjimka se nachází v případě Francie, Maďarska nebo Slovenska, vyjmenované státy mají podobný sídlní systém jako Česko (Hampl, Müller 1998).

2.2.1 Problematika vymezení obcí

Nejprve by bylo vhodné uvést, že problematika malých obcí v rámci vymezení je poměrně nejednotná a každá vědní disciplína k ní přistupuje rozdílným postojem (Bubeníček 2007). Často jsou v českém prostředí rozdílně definovány pojmy jako je obec, venkov, venkovská obec a malá obec. Obce lze kategorizovat buď podle hustoty zalidnění, rozlohy nebo počtu obyvatel. Tato práce se řídí měřítkem Českého statistického úřadu a mimo jiné se zde zmíní i jiné přístupy (o tuto problematiku se zajímali například Hampl, Müller 1998). V Česku je nejvíce využívaná metoda celkového počtu obyvatel a díky ní, je také určen rozdíl mezi venkovskou a malou obcí. Malá obec se vyznačuje počtem obyvatel do 500, přičemž venkovská obec má méně než 2 000 obyvatel. Je nutné si ale uvědomit, že mohou existovat obce, které mají více než 2 000 obyvatel⁵ a přes to, mají venkovský charakter. To se dá subjektivně posoudit například díky urbanistické struktuře nebo architektonickému charakteru obce. Za venkovskou obec, lze považovat obec s počtem obyvatel do 2 000. Venkovské obce ve svých pracích definují např. Hampl, Müller (1998), Perlín, Kučerová, Kučera (2010). U měst s počtem nad 10 000 obyvatel ale nelze polemizovat o tom, jestli se jedná o město či nikoliv, v tomto případě je to město (Perlín, Kučerová, Kučera 2010).

Jednou z oblastí vyskytujících se v Česku jsou i vnitřní periferie (Bernard, Šimon 2017). Vyznačují se mnohými specifickými znaky. Náleží mezi ně zejména vysoké zastoupení pracovních sil v primárním sektoru. Obyvatelstvo se většinou vyznačuje nižší vzdělaností nebo častějším dojížděním za prací do jiných regionů. V oblastech vnitřních periferií počet obyvatel do poloviny 90. let klesal. Od této doby dochází k zastavení úbytku počtu obyvatel. Lze najít ale i výjimky, a to v pásu který odděluje střední Čechy od jižních a západní Čechy od jižních (Musil, Müller 2008). Analýzy vnitřních periferií jsou v prostoru střední a východní Evropy poměrně hojně zastoupeny. Mezi známé analýzy je možné zařadit například ty od Gorzelaka (1996) nebo Pénzese (2013). V prostředí Česka se také uskutečnilo množství analýz. Práce se zaměřovaly zejména na popis a následné vymezení periferních oblastí. Patří mezi ně práce od Marady (2001) nebo Musila, Müllera (2008).

⁵Tato hranice je v případě České republiky nastavena na 2 000 obyvatel zejména díky zmíněné specifické sídelní struktuře, v jiných evropských zemích bývá tato hranice až na 5 000 obyvatel (Perlín a kol. 2010).

Pozornost byla věnována i dopravní dostupnosti v problémovém území nebo rozvoji regionu (blíže např. Kubeš, Kraft 2011, Pospěch, Spěšná, Delín 2015) Za periferní regiony se dále považují ale i pohraniční oblasti. Jeřábek (1999) uvádí, že oblast pohraničí je území, které vykazuje málo frekventované kontakty s centrem daného státu a zároveň je propojeno se sousední zemí (např. dojížděnkou za prací, přeshraniční spoluprací aj.). České pohraničí je typické svou historií, kdy docházelo k umělému doosidlování obyvatel. V průběhu 90. let 20. století došlo v českém sídelním systému k dalším změnám, které způsobil proces suburbanizace. Daný proces neznamená pouhé stěhování osob do tzv. suburbii tedy zázemí města, jedná se o celkové rozrůstání města, i co se týče služeb, obchodu nebo ekonomických činností. Vytvářejí se tak často oblasti, které mají svojí vlastní „kulturu“. Suburbia jsou charakteristická nižší hustotou zalidnění než je tomu v případě měst (Sýkora 2003).

2.3 Volební chování obyvatel

Dalším tématem, kterému se tato podkapitola věnuje je volební chování. Nejstarší výzkumy volebního chování se datují do dob prvního užití dotazníkových šetření. První využití dotazníkového šetření při studiu volební účasti, lze najít v pracích Lazarsfelda a kol. z roku 1948 a 1954⁶(Nový 2015). Obě tyto práce vysvětlují volební chování tak, že je velmi individuální a ovlivněno osobností daného voliče. Zmíněné výzkumy od Lazarsfelda a kol. měly za úkol zjistit, jaké faktory ovlivňovaly rozhodování voličů. Do jaké míry hrály roli média a komunikace mezi jednotlivci (Jeřábek 2000). I přes to, že se uskutečnilo mnoho výzkumů (Siegfried 1913, Nový 2015 aj.), je nutné se vyvarovat tzv. ekologické chyby⁷ (Spurná 2007).

Člověk jako takový je ve svém běžném rozhodování ovlivněn mnohými faktory, stejně tak je tomu i v případě volebního chování. Z provedených výzkumů např. Pileček (2020), Bernard (2012), Vráblíková (2008), Cox (1969), lze usoudit, že se věnují zejména vlivu individuálních charakteristik na volební chování. Příliš se ale nebere v potaz vliv kontextu. Právě kontext, tedy prostředí, ve kterém potenciální volič žije, je velmi důležité a klíčové při jeho rozhodování ve volbě.

⁶The people's choice a Voting.

⁷S ekologická chybou se setkáváme v případě, pokud shledaná data měřená na úrovni společnosti aplikujeme i na jednotlivce, blíže (Spurná 2007).

Malá pozornost se věnuje i analýze vlivu velikosti územního celku. Právě velikost územního celku, může být příčinnou heterogenosti volebního chování (Bernard, Kostelecký 2014). Dalším faktorem, který podstatně ovlivňuje volební chování je místo bydliště. Jelikož se jedná o místo bydliště, tráví se zde poměrně značná část života. Lidé mezi sebou interagují a vyměňují si názory, které je pak zpětně ovlivňují v jejich volbě (Bernard 2012). Faktor místa bydliště hraje roli i v případě volebních kampaní. Některé strany či kandidáti se zaměřují na určité typy regionů (suburbanizované, strukturálně narušené atd.), kde mají svoji kampaň silnější a jsou tady tudíž více aktivní. Dalo by se tedy konstatovat, že prostorový kontext ovlivňuje jak rozhodování voličů, tak i samotné politické strany a kandidáty (Bernard, Kostelecký 2014).

Jak bylo výše popsáno, tak jsou prostor a volební chování velmi heterogenní. Příčiny volebního chování lze vysvětlovat v rámci volební geografie dvěma klíčovými teoretickými koncepty. Tyto koncepty definoval britský sociální geograf Nigel Thrift, a vymezil tak kompozitní a kontextuální přístup. Zmíněné přístupy se snaží o vysvětlení rozdílných prostorových vzorců volebního chování (Bernard, Kostelecký 2014). Uvedené výzkumy (Pileček 2020, Taylor, Johnston 1979, Nový 2013), týkajících se volebního chování jsou zkoumány podle *kompozitního přístupu* (Bernard, Kostelecký 2014). Tento přístup patří mezi jeden z nejvíce využívaných v určení prostorových vzorců volebního chování. Hlavní podstatou přístupu je, že se jedinci nacházejí v různých sociálních skupinách, v nichž rozhodují velmi podobným způsobem (Kostelecký 1993). Například venkov, kde převažují konzervativní voliči a naproti tomu obyvatelé měst, kteří jsou více liberálnější (Pileček 2020).

Právě sociální stratifikace obyvatelstva vysvětluje různé volební chování (Evans 2004). Přístup je založen na výzkumu individuálních vlastností a charakteristik potencionálních voličů. Na úrovni jedince jsou důležité hodnoty, postoje nebo identita. Jedná se tudíž zejména o věk, pohlaví, náboženské vyznání, národnost apod. (Kitschelt 1994). Na úrovni územních celků, jako jsou státy, regiony či kraje je klíčová hierarchie sídelního systému a sociální stratifikace. Územní jednotky mají rozdílné demografické, sociální, ekonomické a prostorové charakteristiky, které mají za následek odlišnosti ve volebním chování (Pileček 2020).

Právě na této tezi, vznikla v 60. letech 20. století teorie konfliktních linií (Linz, Lipset, Rokkan 1967). Za zakladatele této teorie zvané také cleavages, je považován norský politolog Stein Rokkan, proto také v některých publikacích je zmíněnou teorií možné nalézt pod názvem Rokkanova teorie (Hloušek 2002). Kompozitní přístup přispěl ke změně postoje k volební geografii a také k pochopení stranických systémů. Objevuje se zejména v díle Juana Linze, Steina Rokkana a Seimoura Lipseta *Party Systems and Voter Alignments* z roku 1967. Ti jsou považováni za jedny z prvních autorů, kteří se zajímali o důvěru společnosti k různým institucím.

V díle se rozebírá především skutečnost, jak historické události ovlivnily odlišné postavení sociálních skupin. Vývoj státu se tehdy spojoval se vznikem nových ekonomických a kulturních vztahů, a přirozeně se tak vytvářely konflikty (Pileček 2020). V období po pádu komunistických režimů teorii však nešlo pouze převzít a aplikovat, jelikož by nepřinesla dostačující vysvětlení regionálních rozdílů ve volebním chování. Nemůže tudíž ani vysvětlovat vývoj stranických systémů v 90. letech 20. století v bývalých socialistických státech východní Evropy. Při aplikaci kompozitního přístupu na prostředí Česka, je nezbytné si uvědomit, že kvůli historickým událostem a změnám ve struktuře společnosti se s výzkumem musí pracovat odlišným způsobem (pracovat s jiným schématem) než tomu je v západních zemích (Hloušek 2002).

Další významná díla zabývající se kompozitním přístupem, byla od Butlera, Stokese (1969) nebo Pulzera (1972), ti zjišťovali, jak se liší prostorové odlišnosti volebního chování. U těchto výzkumů proběhl sběr dat pomocí agregovaných dat za území. Dalším způsobem jak se dá umožnit sběr dat je pomocí dotazníkového šetření. Na druhou stranu existuje i odlišný názor na kontextuální přístup. Ten zastává politolog Gary King ve svém díle z roku 1996, tvrdí, že rozdílnosti volebního chování v prostoru jsou dílem nedokonalých informací o potencionálním voliči (King 1996). Tento názor byl i do 70. let 20. století obecně uznáván. V posledních čtyřech dekadách období začaly převažovat výzkumy týkající se individuálních charakteristik jedince (Bernard, Kostecký 2014).

Kompozitní přístup by měl být vždy správně doplněn o přístup *kontextuální*. Zejména z důvodu, že prostředí hraje velmi významnou roli v rozhodování voliče (Bernard, Kostecký 2014). Ve volební geografii je na kontext pohlíženo ve smyslu prostorovém (Bernard, Kostecký 2014). Prostředí, ve kterém jedinec žije, utváří i jeho politické

názory, proto je zmíněný faktor podle této teorie klíčový. Z prvopočátku může vypadat vztah mezi prostorem a politickou preferencí jako nepodstatný, jistí autoři (např. Bernard, Kostelecký 2014) ukazují pravý opak. Na obyvatele by se mělo dívat jako na část systému, který je ovlivňován svým prostředím (Pileček 2020). Kontext každého člověka je rozdílný, a ne všichni lze vyjádřit teritoriálně. Lze za něj také považovat rodinu a sociální třídu, ty mohou, ale nutně nemusí být prostorově vymezeny. Na volební chování obyvatel má vliv i fyzickogeografické prostředí ve kterém volič žije. Jedinci v případě volby znají volební programy a jsou schopni racionálně uvažovat a rozhodovat se v jejich prospěch. Rozhodnutí jedince ale není pouze logické a na to by se měl brát ve výzkumech ohled (Wolpert 1964).

Fyzickogeografický a prostorový kontext zformulovali Taylor a Johnston v roce 1979. Změnili pohled na kompozitní přístup, který předpokládal, že volební výsledky jsou ovlivňovány pouhým rozvrstvením obyvatelstva (Pink 2005). Taylor a Johnston (1979) vymezili jako základní geografické vlivy na volební chování obyvatel: sousedský efekt, efekt kampaně, hlasování o sporném bodu. *Sousedský efekt* je někdy také nazývaný efekt přátel (Pileček 2020). Spočívá v tom, že je volba případného kandidáta ovlivněna i lidmi žijící v jeho okolí, které ovlivňují jeho názory a postoje k případné volbě (Kostelecký 1993). Na rozdíl od sousedského efektu je *Efekt kampaně*, již méně uznávaný (Selb, Munzert 2018). Posouzení jeho relevantnosti probíhalo zejména v 90. letech 20. století. Mezi další patří *Efekt hlasování o sporném bodu*. Tento efekt je velmi často spojován se vznikem regionálního nacionalismu a separatismem (Mikešová 2019).

2.4 Komunální volby v Česku

První svobodné volby do obecních zastupitelstev se konaly roku 1990 a jejich zdárné uskutečnění předurčilo znovuvrácení se k demokratickému státu. Dané volby spočívaly ve volných kandidátních listinách, později se přidaly drobné úpravy ve formě změny na poměrný volební systém s částečně vázanými kandidátkami (Balík 2009). Po roce 1989 se obce staly jedním z prvků decentralizace moci, která je pro 90. léta 20. století v Evropě velmi typická. Ve stejném roce došlo v Česku i k výraznému nárůstu počtu obcí. Nárůst byl zapříčiněn zejména rozdělením větších obcí a měst. S tím souvisí i měnící se počet obyvatel, protože v případě Česka je poměr počtu obyvatel na počet obcí vysoce za evropským průměrem.

V prvních letech 90. let 20. století došlo k enormnímu nárůstu počtu obcí ze 4100 na současných 6254. Velké množství obcí tak začalo mít potřebu rozhodovat o svých záležitostech samostatně (Ryšavý, Bernard 2011, ČSÚ 2021a). Trend legislativních úprav obcí, trval až do roku 2001 (Hampl, Müller 1998). Situace po roce 1989 ale přinesla i jistou polarizaci mezi městy a venkovem. Politická atmosféra se na venkově nesla v duchu zpoždění, v porovnání s městy (Heřmanová, Illner, Vajdová 1992). Vzniklý rozdíl byl způsoben zejména pomalejším šířením nových hodnot a informací, a to zejména díky fyzické vzdálenosti od centra dění. Faktorem nebyla pouze vzdálenost, ale také rozdílné hodnoty venkovského obyvatelstva a sociální organizace obyvatel. Venkovská společnost byla více provázaná sociálními vazbami, tudíž zde panoval větší efekt sociální kontroly, který nepřispíval k náhlým politickým změnám (i ve volební účasti) (Heřmanová, Illner, Vajdová 1992).

V současné době se dají vymezit i regiony, kde je volební účast stabilně nízká a naopak. V rámci Česka je volební účast zpravidla výrazně diferencovaná. Nízká volební účast je charakteristická zejména pro Ústecký, Karlovarský a také Moravskoslezský kraj. Naopak oblasti s vyšší volební účastí jsou zejména ve východní části Kraje Vysočina nebo Jihomoravském kraji. Z pohledu velikosti územních celků bývá u malých obcí⁸volební účast v průměru 60 % u měst 40 %. Největší rozdíl lze hledat v případech Prahy a dalších statutárních měst, kde je od roku 2002 volební účast dlouhodobě nižší (ČSÚ 2022b). Ve velkých městech mají lidé zcela jiné představy o volbách, jelikož zde kandidují politické strany a volby se podobají spíše těm na národní úrovni.

I přes to, že od transformace po roce 1989 uběhlo více než 30 let, tak stále v malých a středně velkých obcích mají určité politické strany problémy se více prosadit. Zejména z toho důvodu dochází k větší úspěšnosti KDU-ČSL a KSČM v menších obcích, jelikož k etablování stran došlo již v době komunismu (Vodička, Cabada 2011). S tím souvisí i důvěra v politické strany a kandidáty. Ta je velmi ovlivněna situací před rokem 1989, kdy lidé nežili v demokratickém režimu a v politickou situaci nemohli mít důvěru. Co se týká komunálních voleb, důvěra v obecní zastupitelstva a starosty, dosahuje nejvyšších hodnot ve srovnání s ostatními typy voleb (CVVM 2022). V malých obcích se lidé často velmi dobře znají, a tak se rozhodují při volbě častěji podle kandidáta než podle politické

⁸Malé obce jsou definovány podle ČSÚ pro účely této práce do 1 000 obyvatel. Mezi další autory, které se vymezením zabývali lze zahrnout např. (Hampl, Müller 1998).

strany (Mulíček, Sýkora 2011). V sídelním systému Česka se ale nacházejí i města s větším počtem obyvatel. V případě měst, ale neplatí stejné zákonitosti jako u voleb v obcích s malým počtem obyvatel (Šaradín 2004). Při volbách do zastupitelstev obcí se používá poměrný volební systém. Ten funguje na principu rozdělení mandátů v poměru k počtu získaných hlasů. Tento systém se rozlišuje na listinné volební systémy a systém jednoho přenosného hlasu. Je ovlivňován mnohými faktory, které v podstatě z každého jednoho listinného systému dělá originál. Kandidátní listiny jsou buďto přísně vázané, vázané nebo volné (Balík 2009). U přísně vázané nemůže volič ovlivnit, jaký kandidát bude zvolen. U vázané může například pomocí preferenčních hlasů měnit pořadí jednotlivých kandidátů a u volných volič hlasuje napříč všemi kandidátkami. Komunální volby využívají listinný poměrný volební systém. Ten je založen na principu, že určitá skupina občanů, tvoří kandidátní listinu, na které jsou kandidáti za různé politické strany. Volič má pak možnost vybírat z různých politických stran.

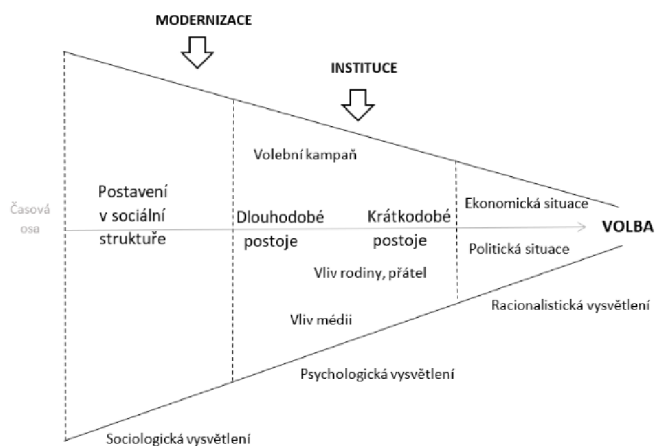
Na základě volební kvóty a dělitele se hlasy rozdělují, ty se dále převádí podle různých metod. V případě komunálních voleb je tomu D'Hondtova metoda. Volební dělitel představuje řadu čísel, podle které jsou děleny hlasy jednotlivým stranám. Jsou rozdělovány až do naplnění potřebného počtu, který je dán populační velikostí obce (viz. tabulka č. 1). D'Hondtova metoda se začala používat v Česku pro potřeby komunálních voleb od roku 1990, kdy se stanovila i uzavírací klauzule 5 %. Jedná se o minimální podíl, který strana musí získat, aby se dostala do zastupitelstva (Chytilík, Šedo 2004).

2.5 Volební účast

V této kapitole se práce zaměří na volební účast, která je hlavním tématem práce. Volební účast je velmi významným aspektem demokracie. Jedná se totiž o jeden z hlavních indikátorů správného fungování demokratického státu. Poslední roky má ale klesající tendence, proto je důležité se jí věnovat. Z historického hlediska došlo v 90. letech 20. století k obnovení nových svobodných voleb. Občané tak mohli po čase demokraticky rozhodnout, koho z nabídky kandidátů zvolí. Konkrétně se jednalo o parlamentní volby, a to v červnu roku 1990 a následně komunální volby v listopadu téhož roku (Šaradín, Outlý 2004). Často jsou volební výsledky velmi rozdílné, volební účast je tedy velmi diferenciovaná, a to v čase i prostoru, vzhledem k různým měřítkovým úrovním.

Tématem volební účasti se zabývalo a zabývá v českém prostředí poměrně omezené množství autorů (např. Šaradín 2004, Nový 2013, Linek 2012). Na volební účast lze pohlížet z mnohých pohledů (jak lze vidět na schématu č.1). Uvedené schéma má sloužit k jasnějšímu vysvětlení faktorů, které mohou na volební účast působit. Nejprve si lze všimnout názvů teorie modernizace a instituce. Tyto teorie zastávají vysvětlení volební účasti z makro-úrovně, tedy z pohledu územních celků, nejčastěji států. Makroúroveň se dále ještě dělí na teorii modernizace a institucí. Práce se bude věnovat těmto teoriím v následující části. Na druhé straně existuje i vysvětlení volební účasti z mikroúrovně, tedy z pohledu jedinců, případných voličů. Volič který, jde k volbám, je do té doby ovlivněn různými psychologickými, sociologickými a racionalistickými faktory.

Schéma č. 1: Vysvětlení volební účasti na základě kauzálního trychtýře

zdroj: Nový (2015), vlastní zpracování

Zmíněné faktory budou dále v práci vysvětleny na základě učení škol, kdy Kolumbijská škola zastává sociologická vysvětlení, Michiganská psychologická vysvětlení a Rochesterská racionalistická vysvětlení volební účasti. Nejstarší z nich je Kolumbijská škola, ta nachází vysvětlení volební účasti z hlediska sociálního prostředí, ve kterém jedinci žijí. Zakládá na tom, že se sociální nerovnosti ve společnosti přesunují i do politické sféry. Další školou je Michiganská škola, uvedená škola spatřuje rozdílnost politického jednání v tom, že politické smýšlení jedinců je ovlivněno individuálními a kulturními hodnotami jednotlivců. Poslední školou je Rochesterská, ta naopak pracuje s tím, že případní voliči počítají s náklady a zisky, které jim účast může přinést (Nový 2015).

2.5.1 Makroúroveň

První vymezení volební účasti, které je v práci zmíněno je podle makroúrovně. Celá teorie se dělí na dvě vymezení, a to teorie modernizace a instituce. O první z teorií se zajímala zejména Norris (2002), která navazuje na tradici Bella, Ingleharta a Daltona (Vráblíková 2008). Druhý přístup zkoumal např. Bratton (1999) či Norris (2004). *Teorie modernizace* předpokládá, že s narůstající mírou modernizace, bude narůstat i míra volební účasti. Čím vyšší je vyspělost dané společnosti, tím jsou větší očekávání od demokracie a institucí (Goorha 2019). Hlavním spektrem teorie modernizace je zkoumání socioekonomických faktorů. Propagátorem této teorie se stal Ronald Inglehart (Inglehart 1981). Podstatou teorie je proměna přes rurální společnost až po postindustriální, a to jak z pohledu společenského, ekonomického, demografického a technologického (Vráblíková 2008). Nástup modernizace přinesl širokou škálu změn. Změnou byla rostoucí životní úroveň, ale také postupná demokratizace a vznik nových států (Vráblíková 2008). Modernizace přinesla zvýšenou politickou participaci.

Autoři jako Powell (1982), Evans (2004) a další se shodují na tom, že moderní společnost má větší sklony k vyšší volební účasti ve srovnání se společností industriální. Na míru volební účasti dle teorie modernizace působí bohatství společnosti, stupeň gramotnosti a také střední délka života (Powell 1982). Lidé s vyšším příjmem, mohou svou pozornost směřovat na více aktivit, tudíž se mohou věnovat více politickému dění. Někteří autoři jako Němečková (2009) nebo Blais, Dobrzynska (1998) se naopak shodují spíše na tom, že v případě moderní společnosti míra ekonomické vyspělosti by neměla hrát významnou roli.

Teorie modernizace je pouze jednou z teorií, která se snaží vysvětlit, proč se volební účast napříč státy liší. Dalším přístupem je *teorie institucionální*. Kontext již není složen z individuálních názorů a chování jedince, ale instituce vytváří pobídky pro politické chování, na které pak jedinci reagují (Bratton 1999). Jelikož je hlasování podmíněno volebním systémem a volebními právy, mají občané v různých státech odlišné volební chování (Norris 2002). Vliv institucí se vymezuje ve třech rovinách – význam voleb, povaha volební procedury a čas strávený hlasováním (Nový 2013). První rovina vychází z předpokladu porovnání voleb do dolní komory parlamentu s ostatními volbami v daném státě. Z tohoto přístupu bývají nejvýznamnější volby do parlamentu, ty se označují jako

volby prvního řádu. Volby tak označuje literatura jako (např. Cabada 2010, Clark, Rohrschneider 2009 aj.). Na druhém místě jsou volby do evropského parlamentu. Tvzení o velké důležitosti voleb parlamentních ale může platit pouze v zemích s parlamentarismem. Druhá rovina, a to konkrétnost voleb dopadá nejen na voliče, ale i na kandidáty procesu. Politické strany působí jako součást demokracie a zároveň se mobilizují, pokud jsou k tomu strany vyzvány. Jestliže se uskuteční politická soutěž, tak z pohledu politických stran nastává snaha o zaujetí voličů (Nový 2013).

2.5.2 Mikroúroveň

Další z možností, jak lze na volební účast pohlížet je z mikroúrovně. Jedná se tudíž o faktory, které působí přímo na jedince a ovlivňují ho v jeho volbě. Z pohledu mikroúrovně se vysvětlením volební účasti zabývají i školy. Na konci 40. let 20. století vzniká *Kolumbijská škola*. Kolumbijská škola zastává sociologický pohled, zajímá se o chování skupin obyvatel na základě věkových, náboženských a jiných individuálních kategorií. Následné postavení jedince v těchto skupinách ovlivňuje jeho volební chování (Denver, Carman, Johns 2012). Zároveň i přes to, že se jedinec nachází v sociální skupině, tak je jeho volba dále ovlivněna sociální pozicí, nebo prostředím, ve kterém jedinec žije. Lazarsfeld, právě proto konstruuje index predispozice k politice, který závisí na náboženství, socioekonomickém statusu a místu bydliště jedince. Index predispozice uvádí na základě individuálních hodnot jedince jeho přístup k politice (Lazarsfeld, Berelson, Gaudet. 1948). Podle Kolumbijské školy sociální třída určuje, jestli se jedinec rozhodne účastnit voleb i jak se bude případně při volbě rozhodovat. Lze se tedy domnívat, že jedinci patřící do stejné skupiny tak mají v mnohých případech stejné volební chování (Gyárfášová 2011).

V pořadí další školu představuje *Michiganská*. Zmíněná škola se zaměřuje zejména na vliv politické kultury (Almond, Verba, 1963, Chilton 1988). Politická kultura by se dala definovat jako souhrn postojů, hodnot a norem, kterými se řídí politický život. Vztah mezi voličem a stranou je na velmi vysoké psychické i sociální úrovni a změna ve volební účasti by připadala v úvahu jen z důvodu velkých změn v rámci skupin (Kopřiva 2000). S tímto souvisí i fakt, že fungující demokracie se dosáhne pouze tehdy, pokud budou občané vykazovat důvěru k systému a institucím. A právě proto Almond a Verba ve svém díle z roku 1963 rozdělili přístupy případných voličů k institucím:

1. Kognitivní orientace – voliči, kteří jsou ovlivněni znalostmi daného systému a z toho plynou jejich názory,
2. Afektní orientace – voliči jednají podle svých emocionálních pocitů,
3. Evaluativní orientace – postavení je orientováno na základě kombinace hodnot, informací a pocitů.

U kognitivní orientace mohla nastat varianta (v českém prostředí po letech 1989, 1993), že lidé neznali daný systém, jelikož došlo k transformaci a nemají o něm tak velké povědomí. Nastolení nového systému tak může přinést velké množství očekávání. Na druhou stranu tento efekt může působit i opačně, a to tak že jedinci nechtějí jít volit do nového systému, který neznají. Afektní orientaci lze velmi dobře spatřit v případě komunálních voleb. Je to zejména z důvodu, že lidé v malých obcích⁹ jednají spíše podle emocionálních pocitů, jelikož volené kandidáty osobně znají. Evaluativní orientace demonstruje fakt, že přístup voličů k institucím nemůže být ovlivněn pouze jednou skutečností, ale je ovlivněn větším spektrem hodnot. Volební účast je tedy ovlivňována více proměnnými. Realita je typická souhrnem všech třech zmíněných, kdy není jasné, která ze složek má převažující charakter. Je ale riskantní, zahrnout tyto politické postoje na celou společnost. Proto se ještě k těmto faktorům připisuje konativní faktor¹⁰(Ajzen 1989). Hlavním prvkem Michiganské školy je vztah, který jedinec vykazuje k politické straně.

Stranická identifikace je definována jako emocionální vazba k subjektu, v tomto případě k politické straně (Blais a kol. 2001). První politické seznámení obvykle přichází z vnějšího prostředí, tedy prostřednictvím rodiny nebo školy. Lidé se pak stávají loajální ke stranám a dále je pak volí. Loajalita ke straně funguje na stejném principu jako jakýkoliv jiný pocit náklonosti. Tento postoj neznamená aktivně se účastnit, ale spíše souhlasit s názory dané politické strany (Nový 2015). Právě stranická identifikace patří mezi nejvýznamnější součást hodnot, které ovlivňují postoj jedince ke stranám a kandidátům (Heath 2007).

⁹Malé obce jsou definovány podle ČSÚ pro účely této práce do 1 000 obyvatel.

¹⁰Akční, respektive behaviorální.

Následující vymezení volební účasti lze na základě *Rochesterské školy*. Uvedená škola stojí na předpokladu, že volič nejedná na základě svých pocitů a koná tedy plně racionálně a ekonomicky výhodně. Volič kalkuluje s tím, která ze zvolených alternativ by mu mohla přinést co nejvyšší osobní užitek (Voda 2013). Základ této školy stojí na racionálním rozhodnutí voliče před volbami (Hahn 2018). Jedním z prvních, který přemýšlel nad volbami z tohoto úhlu byl Schumpeter. Podle něj má volba připomínat nakupování v obchodě. Díky reklamě dochází k motivaci voliče jít k volbám (Schumpeter 2004). I statistik Hotelling připodobňuje volbu k trhu. Politický úspěch podle něj funguje „jako obchody“. Pokud obchod zahrnuje typické zboží, které většina lidí kupuje, lidé do něj pravděpodobněji půjdou nakoupit. Podobné je to i s politickými stranami, ve smyslu nebyt radikální a zastávat většinové názory, tím je větší šance na úspěch (Hindmoor 2006).

Volič podle tezí této školy kalkuluje spíše racionálně na základě získaných informací nikoliv na základě sympatií. To funguje i naopak, kdy se politické strany chovají racionálně a cílí zejména na průměrného voliče (Hindmoor 2006). Downs (1957) se domnívá, že i maličkosti, jako je delší doba trvání otevřenosti místnosti nebo konání voleb během svátků, může velmi často ovlivnit volební výsledky. Downs (1957) dále považuje chození k volbám za čin způsobený z obav možného úpadku demokracie. Jelikož je demokracie vlada lidu, pokud by lidé volit nešli, byla by tak ohrožena. Nástup jiného režimu, než je demokratický, by jedince mohl ohrozit a přivést do složité situace.

Jak bylo již uvedeno, hledisko mikroúrovně analyzuje volební účast na základě individuálních faktorů, kterých existuje hojné množství. První z nich je *sociální kapitál*. Každý jedinec je součástí společnosti, na základě toho dochází i k zařazení do různých sociálních skupin. To, jaké bude vykazovat jedinec sociální proměnné¹¹, závisí zejména na množství času, peněz jedince a komunikačních dovednostech. Tyto faktory jistým způsobem přispívají k různorodosti volebních výsledků, ale přímo k volební účasti nepředurčují (Nový 2013). Sociální kapitál je velmi specifický, a to i díky širokému pojetí definic (Burt 1992, Coleman 1988, Bourdieu 1986, Fukuyama 1995).

¹¹Sociální proměnné jsou charakteristiky, které se dají jedinci nebo skupině připsat.

Například Burt (1992) považuje za sociální kapitál „*přátele, kolegy a obecněji kontakty, díky nimž člověk dostává příležitost využívat jejich finanční a lidský kapitál*“. Měření sociálního kapitálu je velmi obtížné kvůli jeho komplexnosti. Obtížnost měření často vychází z nepřehledného množství různorodých definic (Jančák a kol. 2010). Sociální kapitál, přímo souvisí s obecním zastupitelstvem. Disponují jím totiž zastupitelé, které se snaží dodržet sliby které voličům dali před zvolením.

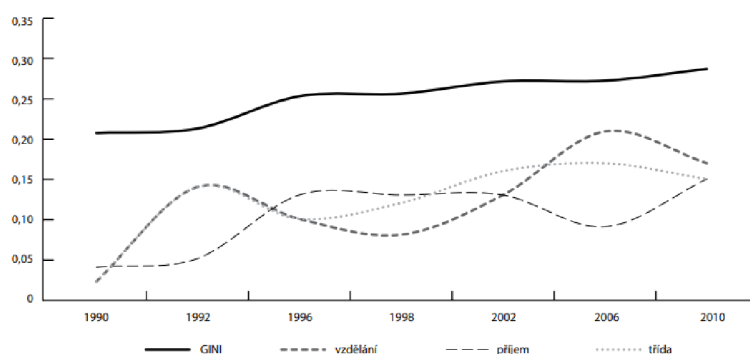
Zásadní individuální proměnnou, která ovlivňuje volební účast je *věk*. Nejvyšší volební účast často souvisí se středním nebo vyšším středním věkem (např. Rosenstone, Hansen 1993). Existuje ale i protipól, kdy například Kouamen (2009) říká, že mladí chodí více volit z důvodu toho, že je to pro ně jakýsi vstup do světa dospělých. Prvotní míra nadšení ale obecně u voličů klesá a nejnižší úpadek je zaznamenán ve věkové skupině 21 až 25 let. Za stagnaci v tomto věkovém rozpětí často stojí určitá sociální nestabilita a existencionální krize (např. strach z budoucnosti) (Muxel 2003). Jak je výše zmíněno, v mladším a středním věku je volební účast nejvyšší, začíná opět klesat okolo 75. roku života. Příčinou je mnoho faktorů, přes zdravotní indispozice nebo také velmi důležitá změna sociálního postavení (Kouamen 2009). Velmi důležitým faktorem ovlivňující voličovi politické preference je také éra, ve které vyrůstá, s tím související i zlomové události¹².

Dalšími charakteristikami jsou *vzdělání a příjem*. Úroveň vzdělání bývá nezdědka považována za vůbec nejvýznamnější prediktor volební účasti (Mayer 2011, Leighley, Nagler 1992). Komunikace se spolužáky, samostatná práce, disciplína a kritické myšlení, které je ve škole dostáváno má často za příčinu větší míru jedince se podílet na politickém životě (Farnen 1996). Vzdělání může přinášet kritické myšlení a schopnosti, díky kterým se jedinec může lépe orientovat ve složitém politickém světě. Příjem tvoří jeden z individuálních faktorů, které ovlivňují volební účast. Co se týče dopadu volebních výsledků tak podle Martikainena, Martikainena, Wasse (2005) budou dopady na lidi s vyšším příjmem větší, a tudíž i jejich motivaci jít volit. Z toho se dá usoudit, že k volbám častěji chodí lidé s vyšším příjmem (Linek 2013a).

¹²Např. krize, revoluce, války, teroristické útoky aj.

Mezi další klíčový socioekonomický faktor lze kromě věku, vzdělání a příjmu lze zařadit i *nezaměstnanost*. Někdo by si mohl myslet, že nezaměstnaný člověk půjde pravděpodobněji k volbám, protože je s něčím nespokojen. Většina studií ale dokazuje že nezaměstnanost souvisí s nízkou volební účastí (Brody a Sniderman 1977, Rosenstone 1982, Rosenstone, Hansen 1993, Wolfinger, Rosenstone 1980). Spojitost vysoké nezaměstnanosti a volební účasti je vysvětlena tím, že tito lidé mají jiné problémy, které je od volební účasti odvádějí (Linek 2013a,b).

Graf č. 1: Vývoj vzdělání, příjmu a sociální třídy na volební účasti v souvislosti s GINI koeficientem nerovnosti v letech 1990–2010

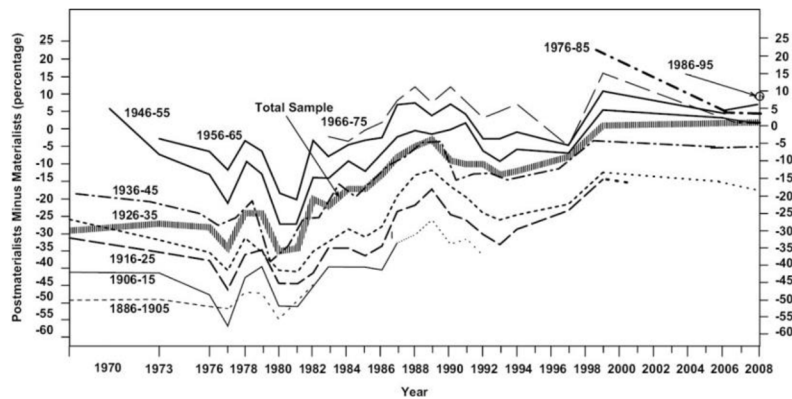

zdroj: TransMonEE 2013 (GINI koeficient), převzato z Linek (2013b)

2.5.3 Materialismus a postmaterialismus

Tento přístup byl užit poprvé americkým sociologem Ronaldem Inglehartem. Postmaterialismus představuje směr, kdy se upřednostňují nemateriální hodnoty – účast na politickém dění, seberealizace, sebepoznání aj. První zmínky se objevují v díle *The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies* z roku 1971 (Inglehart 1971). Hlavní myšlenkou publikace je, že vývoj společnosti spočívá v přechodu z materiální na postmateriální. V 50. letech 20. století došlo ve světě k podstatnému ekonomickému růstu. Zvyšující se blahobyt měl za následek i častější řešení politických otázek. Jelikož i podle Maslowovy pyramidy potřeb, lidé nejprve uspokojí základní fyziologické potřeby. Jedinci tak mají čas na podporu vzniku nových politických stran a politickou participaci, což mění zcela působení politiky ve společnosti. S tím že dochází ke změně společnosti z industriální do postindustriální dochází i k ekonomickému růstu. I přes to, že výzkum byl realizován na omezeném vzorku, vzbudil i tak poměrně velký zájem. Zjištěné závěry byly tak úspěšné, že byl v konečném důsledku výzkum aplikován na 43 zemí (Rabušic 2000).

Graf č. 2: Růst postmaterialistických hodnot – srovnání vybraných západoevropských zemí a světa

zdroj: Inglehart (2008)

V této části se práce pokusí o charakteristiku materialismu a postmaterialismu v Česku. Mezi významné autory, lze zařadit zejména Librovou (1994), Rabušice (2000), nebo Lakomého (2012). Jmenovaní autoři se ale málo zaměřují na prostředí Česka. Shodují se na tom, že sice míra postmaterialismu stoupá, stále ale v české společnosti převládají materialistické hodnoty. Řeháková (2009) ve svém výzkumu došla k závěru, že jedinec, který je pravicově zaměřen, bude oproti tomu, který je levicově zaměřen vykazovat větší míru postmaterialistických hodnot. Dalším problémem je také fakt zastaralosti prováděných výzkumů, které se uskutečňovaly maximálně do roku 2005.¹³ Rozsáhlejší výzkum, který se snažil měřit míru postmaterialismu i v české společnosti byl European Value Study z let 1990, 1999 a 2008. Daný výzkum náhodně vybral vzorek respondentů starších 18let. Z těchto výzkumů vyplynulo, že výsledky odpovídaly spíše postmaterialistickým hodnotám, což je zapříčiněno zejména socializací v mládí.

¹³Výjimku tvoří bakalářská práce od Lakomého (2012).

3. Data a metodika práce

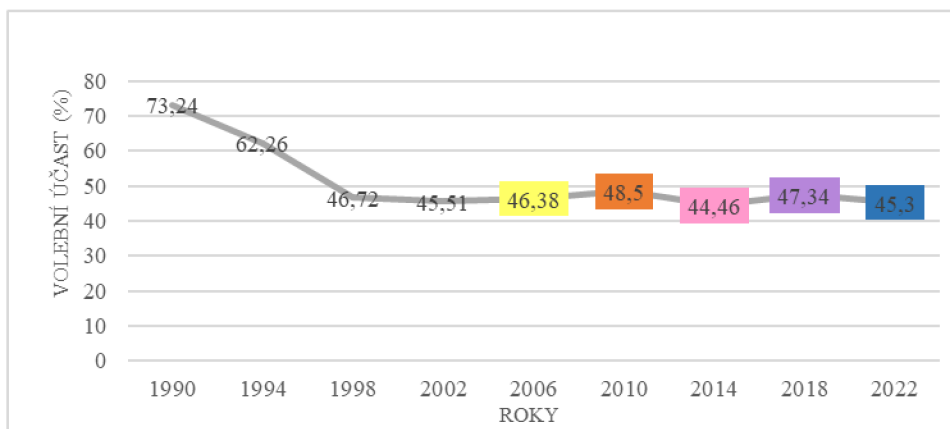
Předložená bakalářská práce má kvantitativní, deskriptivní charakter. Je tedy založena na analýze a popisu dat. Podle Hendla (2005) je kvantitativní přístup, založen na ověřování teorií a zejména se snaží popsat realitu. Slouží k vyvrácení či potvrzení stanovených hypotéz. Samotný výzkum lze provádět mnoho metodami. V případě této práce se hlavní pozornost ubere k analýze sekundárních dat. Hlavním úkolem studie je identifikace územní diference volební účasti v komunálních volbách. Analýza probíhá za pět volebních období, a to konkrétně v letech 2006, 2010, 2014, 2018, 2022. Daná období byla zvolena zejména z důvodu toho, že cílem práce je i vývoj volební účasti v čase. Proto je důležité, aby vyplývající rozlišnosti byly v letech dobře rozpoznatelné. Jako prvotní rok analýzy byl zvolen rok 2006, zejména z důvodu, že kolem tohoto období byla dokončena konsolidace veřejné správy a počet obcí se relativně ustálil. Hraniční rok byl zvolen 2022, a to z důvodu aktuálnosti dat.

Data pro analýzu pocházejí ze stránek volby.cz, které jsou spravovány Českým statistickým úřadem, jedná se tak o data z veřejné databáze. Data se interpretují pomocí map. Mapy jsou zpracovány prostřednictvím geografického informačního softwaru ArcGIS Pro. Konečným výsledkem je několik mapových výstupů s vyjádřením volební účasti pomocí kartogramu. Současně jsou mapy doplněny o explanaci zjištěných výsledků a identifikaci území se specifickými hodnotami volební účasti, včetně doplnění o faktory, ovlivňující šetřenou volební účast. V průběhu práce se identifikuje řada individuálních faktorů, ovlivňující volební účast, ale třem vybraným je věnována větší pozornost. Jedná se o věk, míru nezaměstnanosti a úroveň vzdělanosti. Uvedené faktory byly vybrány z toho důvodu, že se jedná o klíčové proměnné ovlivňující volební účast (Vráblíková 2008, Linek 2013a, Kitschelt 1994, Kouamen 2009, Mayer 2011, Rosenstone, Hansen 1993). Analýza je doplněna o index změny. Pro potřeby výpočtu jednoduchého indexu změny byla vybrána dvě krajní volební období, a to rok 2006 a 2022. Hodnoty se vypočítají tak, že se hodnota volební účasti 2022 vynásobí hodnotou 100 a vydělí hodnotou volební účasti za rok 2006. Kdy 100% základnu tvoří hodnota volební účasti za rok 2006 a hodnoty k roku 2022 jsou vůči této hodnotě poměrné.

V případě kvantitativních výzkumů ale dochází i ke statistickým chybám. Je tedy nutné počítat i s tím, že se v datech mohou nacházet chybné informace a překlepy (duplicitní záznamy, špatná identifikační čísla u jednotlivých obcí, v průběhu času docházelo k územním změnám). Možné chyby byly ale odstraněny. I přes to, jsou data pro účely práce velmi dobře využitelná zvláště z hlediska rozsahu a referenčního období. Je tomu zejména z důvodu rozsahu a veřejnému přístupu této datové základny. Volební účast se nejprve znázorní za nejnižší územně samosprávné celky. Jedná se tedy o obce, konkrétněji 6254 obcí (ČSÚ 2021a). Obce jsou základními územními jednotkami Česka. Tento výběr byl učiněn zejména z důvodu podrobnosti a také díky detailnosti, která je při hodnocení diferenciací klíčová. Následně se analýza volební účasti zaměří i na identifikaci volební účasti ve vyšších územních celcích zvláště v okresech a krajích.

Volební účast lze definovat dvěma způsoby. Volební účast znázorňuje poměr voličů, kteří odevzdali hlas, k celé populaci, jež je oprávněna se voleb účastnit. Druhá definice určuje volební účast jako počet přichozích voličů k počtu registrovaných. Data o volební účasti obsahují absolutní počet voličů. V tomto čísle se promítají jak voliči, kteří vložili do urny platný lístek nebo vložili prázdný lístek tak i ti, kteří hlasovali neplatně (hlasovací lístek ve špatné obálce, zakroužkování místo zakřížkování aj.). Volební účast je vyjádřena jako počet zúčastněných k počtu oprávněných voličů (Nový 2012). Zmíněná volební účast v komunálních volbách je společně s volbami do Evropského parlamentu zařazena mezi tzv. volby druhého řádu. Obě se vyznačují spíše stagnující volební účastí v porovnání s volbami parlamentními nebo prezidentskými (viz graf č. 3).

Graf č. 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku v letech 1990–2022

zdroj: volby.cz (1990–2022), vlastní zpracování

Může nastat ale i situace, kdy se za určitých podmínek volby řádně konat nemohou, a konají se tak mimořádné volby. Nové, mimořádné volby a jejich podmínky konání upravuje § 58 Zákon č. 491/2001 Sb.¹⁴. V tomto případě starosta zašle žádost na místo příslušnému Ministerstvu vnitra a to prostřednictvím krajského úřadu. Ministr poté co obdrží žádost, vyhlásí do 30dnů volby nové. Může také nastat situace dodatečných voleb, a to v případě, pokud počet kandidátů na listinách nedosahuje nadpoloviční většiny členů zastupitelstva obce (Ochodková 2020).

Specifikum voleb druhého řadu¹⁵ tedy komunálních voleb spočívá v tom, že volič na rozdíl od jiných voleb hlasuje pro preferovaného kandidáta nebo stranu vyznačením křížku. Volič může rozdělit svůj hlas mezi jednotlivé kandidáty z různých stran nebo hlasovat pro celou jednu stranu. Křížkuje tolikrát, kolik je osob v zastupitelstvu dané obce. U počtu osob v zastupitelstvu zase záleží na počtu obyvatel v obci (Robeová 2020). Což ukazuje tabulka níže (viz. tabulka č.1).

Tab. č. 1: Počet volených zastupitelů podle populační velikosti a počtu zastupitelů v obcích

Počet obyvatel	Počet volených zastupitelů
do 500 obyvatel	5 až 15 členů
501 až 3 000 obyvatel	7 až 15 členů
3 001 až 10 000 obyvatel	11 až 25 členů
10 001 až 50 000 obyvatel	15 až 35 členů
50 001 až 150 000 obyvateli	25 až 45 členů
nad 150 000 obyvatel	35 až 55 členů
Praha –	55 až 70 členů

zdroj: Zákon č. 131/2000 Sb., vlastní zpracování

¹⁴Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

a) Jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží o více než polovinu oproti počtu určenému podle zákona a nejsou-li náhradníci,

b) Jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží pod hranici 5 a nejsou-li náhradníci,

c) Dojde-li ke vzniku nové obce,

d) Dojde-li k rozpuštění zastupitelstva obce podle zvláštního právního předpisu,

¹⁵Problematikou typologií voleb se zabývali například Cabada (2010) nebo Clark, Rohrschneider (2009).

4. Analytická část práce

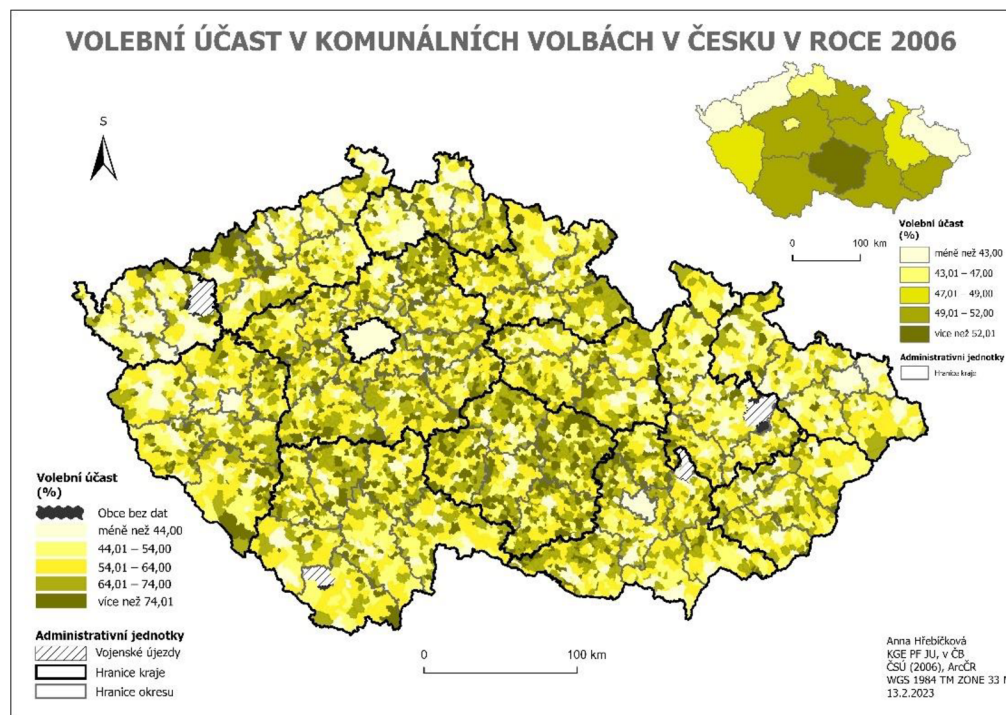
V předložené části práce bude věnována pozornost analýze a posléze identifikaci územních diferenciací volební účasti v komunálních volbách v čase a prostoru. Přesněji se bude jednat o analýzu zmíněné volební účasti, a to za hierarchicky (měřítkově) rozdílné územní celky, konkrétně za obce, okresy a kraje. Vzhledem k relativně obsáhlému množství dat, není motivací předloženého textu nalezení komplexního výčtu parametrů, které ovlivňují volební chování, resp. Volební účast, nýbrž deskriptivní analýza volební účasti a zobrazení prostorových odlišností ve sledovaném jevu (volební účasti). Jako primární územní celky budou pro uvedené šetření sloužit obce, a to z důvodu předpokladu výrazné prostorové diferenciace. Pro to, aby však bylo možné postihnout širší souvislosti a přistoupit k možným podmíněnostem (ke generalizaci), které ovlivňují volební chování, je nezbytné analýzu dále aplikovat i na již zmíněné, řádově vyšší územní celky. Jak bylo uvedeno v kapitole 3.1, samotná analýza je vztažena k období 2006–2022, během něhož proběhlo patero voleb do komunálních zastupitelstev. Analytická část práce je dále doplněna o index změny, který poukazuje na nejvýraznější prostorové změny ve volební účasti v průběhu sledovaného období. Úkolem kapitoly je tedy jednak poukázat na prostorové odlišnosti volební účasti v komunálních volbách ve sledovaném období, druhá však poukázat na několik faktorů, které ve své podstatě výrazným způsobem ovlivňují samotnou volební účast. Kromě výčtu základních socioekonomických, sociodemografických, kulturních, institucionálních a dalších faktorů, je pozornost zaměřena zejména třem základním parametrům (věk, vzdělanost a nezaměstnanost), jež jsou dle celé řady autorů (např. Kouamen 2009, Mayer 2011, Rosenstone, Hansen 1993 aj.) považovány za klíčové, a i proto byly vybrány pro účely této práce.

4.1 Identifikace územní diferenciace volební účasti v komunálních volbách

V předložené části práce je představena analýza územní diferenciace volební účasti za odlišné územní celky v Česku. První analyzované období představuje rok 2006. V uvedeném roce dosahovala volební účast v komunálních volbách v Česku 46,38 %. Jedná se o první volební období od roku 1990, v němž došlo k navýšení volební účasti, a to ve srovnání s předchozím obdobím.

Pokud se pozornost zaměří na prostorové odlišnosti volební účasti, na první pohled jsou identifikovatelné relativně nízké hodnoty v periferních oblastech, zvláště pak v pohraničí. Mezi další územní celky, jež disponují relativně nízkou volební účastí, lze zařadit populačně velká města (např. ta krajská či statutární). Z mezikrajského srovnání vykazují nejnižší volební účast kraje Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský. Vyšší volební účastí se naopak vyznačují obce ve vnitrozemí. Z hlediska vyšší volební účasti dominují Kraje Vysočina a Pardubický kraj. Kraj Vysočina je územím, které disponuje populačně malými obcemi, jejichž obyvatelstvo vykazuje v mnoha ohledech tradiční hodnoty či postoje (sounáležitost s místem bydliště, relativně vyšší míra religiozity aj.), které mohou přispívat k odlišným hodnotám volební účasti. Na druhé straně, již zmíněné strukturálně postižené regiony s nepříznivými socioekonomickými či sociodemografickými parametry relativně přirozeně vykazují nižší hodnoty volební účasti, což lze například vysvětlit nižší mírou důvěry ve stát a společnost, vyšší mírou exekucí či dlouhodobou nezaměstnaností (Prokop 2020, ČSÚ 2006c).

Obr. č. 1: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2006

zdroj: ČSÚ (2006a), vlastní zpracování

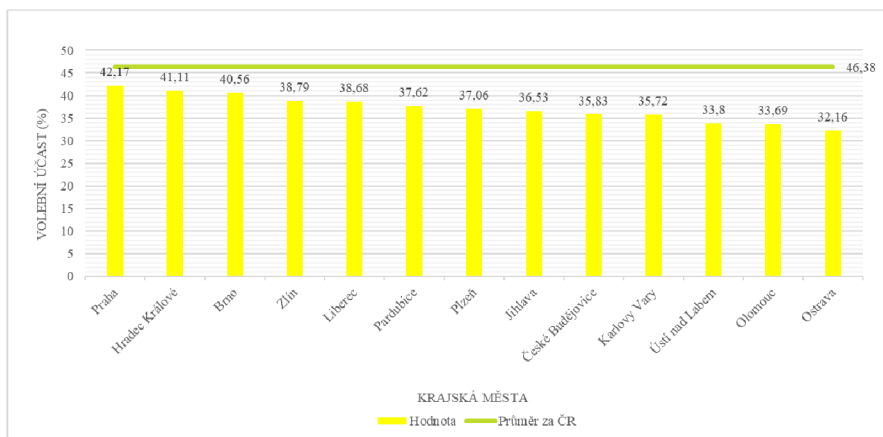
Dále je nutné zmínit skutečnost, že v mapě č. 1 se objevují obce, které jsou bez dat. Jedná se o obce Libhošť, Krhová, Poličná, Polná na Šumavě, Bražec, Doupovské Hradiště, Kozlov, Luboměř pod Strážnou a Město Libavá. Uvedené obce v roce 2006 ještě neexistovaly, tudíž hodnocení jejich volební účasti je pro předložený výzkum irelevantní. Jak bylo výše uvedeno, nízkou volební účast mají zejména obce v bývalých Sudetech. Typickými příklady obcí s nízkou volební účastí v této části Česka, jsou obce Pšov, Jirkov, Chomutov, Sokolov, Bítov aj. Podle některých autorů (např. Daněk 2000) je odlišné chování obyvatel v bývalých Sudetech určeno jak samotnými voliči, tedy přesněji jejich individuálními charakteristikami (věk, vzdělání aj.), tak i kontextuálními vlivy v podobě geografické polohy. Podstatný vliv na volební chování, a tedy i nižší volební účast mají i historické události, zejména „umělé“¹⁶ přesídlení v těchto oblastech (Korčák, Netrdová 2022, Kreisslová, Jaroš 2017).

Dalšími oblastmi, kde je možné identifikovat nízkou volební účast, jsou populačně velká města¹⁷. Toto srovnání je zde uvedeno, z důvodu toho, že mezi volebním chování obyvatel žijících na vesnicích a ve městech existuje značný rozdíl. Na úrovni vesnic či menších měst, se volby dotýkají zejména lokální politiky, zatímco ve městech se může jednat o signál vůči celostátní politice. Města, lze z územního hlediska zařadit mezi jádrové oblasti. Vymezením těchto oblastí se zajímala celá řada autorů, v českém prostředí např. Marada (2001), Jančák a kol. (2010), Perlín a kol. (2010). Pokud se pozornost zaměří na krajská města, která do jádrových oblastí neodmyslitelně patří, tak je jejich volební účast poměrně nízká, v průměru 37,32 %. Konkrétněji nejvyšší volební účasti z krajských měst dosahovala Praha s 42,17 % a nejnižších hodnot naopak Ostrava s 32,16 %. Důvodem takového rozdílu ve volební účasti u těchto krajských měst může být příjem zdejších obyvatel. V Praze byla k roku 2006 průměrná hrubá měsíční mzda 25 175 Kč, zatímco v Moravskoslezském kraji pouze 17 919 Kč.

¹⁶Umělá migrace v tomto případě znamená odsun Němců, to následně vyvolalo doosídlování těchto míst. Migrace neprobíhala jen uvnitř státu, ale přicházeli i lidé např. ze Slovenska, Volyně nebo Banátu (Daněk 2000).

¹⁷Pro populačně velká města bude použita hranice 50 000 obyvatel.

Graf č. 4: Volební účast v komunálních volbách v krajských městech v roce 2006

zdroj: ČSÚ (2006a), vlastní zpracování

Právě vyšší příjem v Praze může zapříčinit vyšší volební účast, jelikož ta s příjmem souvisí (Linek 2013a). Hodnoty volební účasti v krajských městech jsou v porovnání s ostatními obcemi poměrně nízké. Roli zde tak do jisté míry představuje i situace národní politiky, jež se více či méně projevuje ve společenské i politické náladě v zemi či regionu. Druhou proměnou, která může hrát roli v nižší volební účasti je věk. Celorepublikový průměr za rok 2006 činil 40,2 let (ČSÚ 2006b). U krajských měst kromě Ústí nad Labem (o 0,6 procentního bodu) je průměrný věk vyšší nežli průměrný věk za celé Česko. Do větších měst se starší lidé obecně stěhují zejména z důvodu dobré dostupnosti služeb (např. zdravotnictví, sociální služby aj.), které jsou pro jedince ve vyšší věkové skupině potřebné. Kouamen (2009) konstatuje, že zájem o volby s přibývajícím věkem klesá z různých důvodů. K volbě podle něj chodí nejčastěji lidé v mladém a středním věku. Existuje ale i názor kdy Muxel (2003) tvrdí, že největší úpadek volební aktivity připadá na věk 21–25 let, a to kvůli existencionální nejistotě.

Nízká volební účast v bývalých Sudetech není typická jen pro obce, ale i v rámci okresů. Typickými příklady jsou okresy Sokolov, Chomutov a Ústí nad Labem. Uvedené okresy potvrzují skutečnost, že nízká volební účast je v této oblasti ovlivněna i vysokou nezaměstnaností. K roku 2006 přesahoval podíl nezaměstnaných osob v těchto okresech 8,50 %, při celorepublikovém průměru podílu nezaměstnaných osob 5,75 %. K roku 2006 činila nezaměstnanost pro Ústecký kraj 10,20 % a Moravskoslezský 8,98 % (ČSÚ 2006c). Což jsou dvě nejvyšší míry nezaměstnanosti v mezikrajském srovnání.

V mnoha případech právě vysoká nezaměstnanost (či její dlouhodobá obdoba) zapříčiňuje relativně nízkou volební účast. Vysvětlením může být i to, že se voleb účastní lidé s vyšším socioekonomickým statusem. Obecně lidé bez zaměstnání mají tento status nižší (Linek 2013). Existuje i několik studií (Rosenstone, Hansen 1993, Wolfinger, Rosenstone 1980), které dokazují že souvislost mezi nízkou volební účastí a vysokou mírou nezaměstnanosti opravdu existuje. Zmíněnou možnou závislost si vysvětlují tak, že lidé, kteří jsou nezaměstnaní, mají existencionální problémy, které jejich pozornost od politického dění dále odvádí.

V předchozí části bylo uvedeno, pro jaké územní celky byla za rok 2006 charakteristická nižší volební účast. Pokud se pozornost zaměří na vysokou volební účast, tak tu lze z územního hlediska nalézt častěji u obcí ve vnitrozemí Česka. Konkrétněji u přechodu krajských administrativních hranic. Právě v těchto oblastech lze identifikovat množství periferních obcí. Periferní obce budou pro účely předložené práce vymezeny na základě Jeřábka a kol. (2021)¹⁸. Vysokou volební účast lze identifikovat u obcí v přechodu Kraje Vysočina a Jihomoravského kraje, například obec Kostníky, Police, Korolupy.

Uvedené obce mají společný jeden prvek, a to nízký počet obyvatel (obce do 200 obyvatel). S tím může souviset i takto vysoká volební účast. Podle Hoffman-Martinot (1994) je v málo zalidněných obcích větší sociální kontrola k tomu jít volit. Zároveň se kvůli menšímu počtu obyvatel lidé mezi sebou více znají. Budou tak pravděpodobně volit kandidáta, kterého osobně znají. Na první pohled lze identifikovat obce s vysokou volební účastí i na hranicích Jihočeského kraje s Plzeňským krajem v oblasti Šumavy. Jedná se o obce: Horská Kvilda, Prášily, Nové Hutě nebo Drážov. Dané obce byly k roku 2006 ve velikostní kategorii do 199 počtu obyvatel (ČSÚ 2006d). Jedná se také o obce u kterých byla zaznamenána vyšší politická soutěž, jelikož kandiduje více politických stran a kandidátů. To může být způsobeno i atraktivitou těchto oblastí, jelikož se nachází na Šumavě která je turisticky vyhledávaná.

¹⁸Jedná se konkrétně o studii studie nazvanou Nové vymezení Česka. Tato studie byla vybrána pro účely vybrána z důvodu toho, že se jedná o poměrně aktuální studii a periferie jsou analyzovány za všechny obce Česka, tudíž i pro účely této kapitoly je více než přínosná. Pro jejich vymezení byly určeny, tyto ukazatele: populační vývoj, ekonomická úroveň a dopravní dostupnost (Jeřábek a kol. 2021).

Tab. č. 2: Okresy s nejvyšší volební účastí k roku 2006

Název okresu	Volební účast (%)
Praha-západ	57,68
Žďár nad Sázavou	57,19
Brno-venkov	57,10
Semily	56,08
Pelhřimov	56,01
Blansko	55,85
Plzeň-jih	55,61
Rychnov nad Kněžnou	55,16
Třebíč	54,90
Jičín	54,48

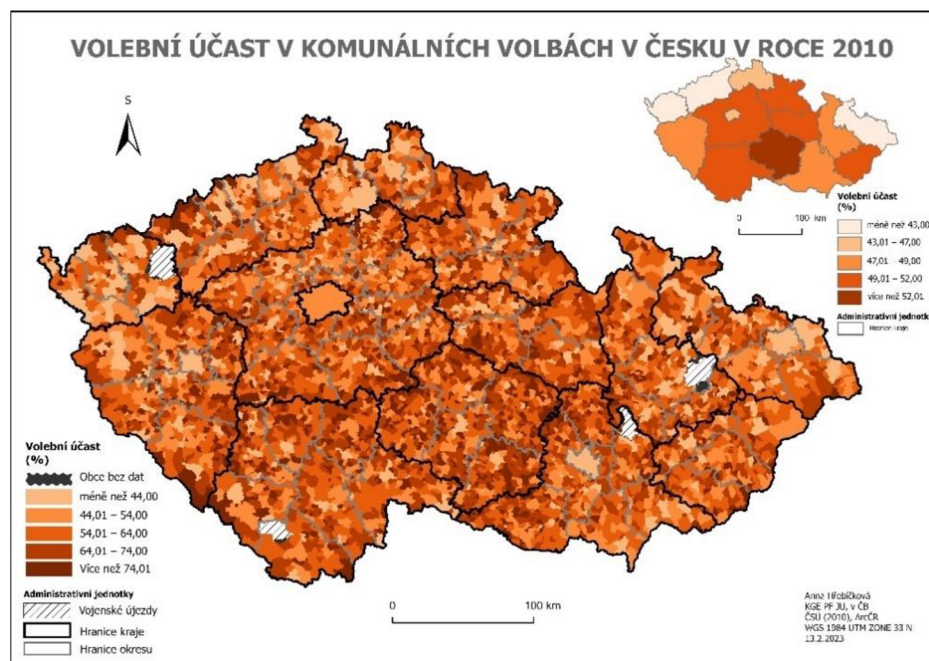
zdroj: ČSÚ (2006a)

Pokud se analýza přesune na vyšší územně samosprávné celky, tak nejvyšší volební účast lze identifikovat zejména na hranici Čech a Moravy. Z tabulky č. 2 lze je vidět jistá územní diference okresů s nejvyšší volební účastí. Na jednu stranu zde máme okresy s nízkou mírou nezaměstnanosti jako např. Praha-západ, Pelhřimov nebo Plzeň-jih. Najdeme zde ale i okresy jako Třebíč nebo Jičín, kde byla toho času vysoká nezaměstnanost a vztah s vysokou volební účastí zde tedy nelze jednoznačně identifikovat (ČSÚ 2006c). Samotná nezaměstnanost je ukazatelem, který reflektuje ekonomickou situaci v daných oblastech. Do jisté míry může ukazovat i sociální složení těchto okresů. Jedním z vysvětlení vysoké volební účasti může být územní identita. Většina těchto okresů se lokalizuje na jih Čech. Lidé žijící na jihu Čech mají vyšší územní identitu než ty žijící na severu (Kašková, Chromý, Kučera 2016). Jak bylo již zmíněno, nejvyšší volební účast má z mezikrajského srovnání Kraj Vysočina, jedním z možných vysvětlení, může být že má obyvatelstvo v tomto kraji vysoký sociální kapitál. S tím souvisí i vysoká míra důvěry voličů daného kraje v obecní zastupitelstva. Tyto faktory do jisté míry ovlivňují, jestli půjdou občané k volbám či nikoliv.

V další části práce se předložená studie věnuje analýze volební účasti za rok 2010. Celková míra volební účasti stoupla oproti předešlému roku 2006 na hodnotu 48,5 %. Hodnota se zvýšila jak v meziobecním srovnání, tak i v rámci vyšších územních celků. Na první pohled se vyznačují nižší volební účastí obce, jež jsou situované na severu Česka. Volební účast v mezikrajském srovnání dopadla velmi podobně jako za rok 2006.

To znamená, že nejnižší volební účast lze identifikovat v kraji Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském. Nižší volební účast lze spatřit také v krajských městech. Naopak obce nacházející se uvnitř Česka dosahují relativně vyšších hodnot. V mezikrajském srovnání dosahuje vysokých hodnot volební účasti Kraj Vysočina a Pardubický kraj. Ukazuje se tak, že v rámci sledovaného období nedocházelo k výrazným prostorovým změnám a hodnoty volební účasti měly tendence spíše stagnovat.

Obr. č. 2: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2010

zdroj: ČSÚ (2010a), vlastní zpracování

K roku 2010 opět vykazují velmi nízké hodnoty obce v blízkosti hranic. Důvodů této nízké volební účasti, může být mnoho. Obce, nacházející se v této oblasti Česka mají poměrně specifické sociokulturní a sociodemografické podmínky (odlišná historie, sídelní systém, odlehlost aj.), jelikož leží v oblastech bývalých Sudet. Právě tato územní hlediska (Sudety a pohraničí) hrají roli v odlišném volebním chování (př. Častější volba antisystémových či populistických stran), tedy i volební účasti. Dalším vysvětlením nízké volební účasti by mohla být vysoká nezaměstnanost, vyšší podíl osob se základním vzděláním (uvedené skupiny obyvatel vykazují obecně nižší zájem o politickou

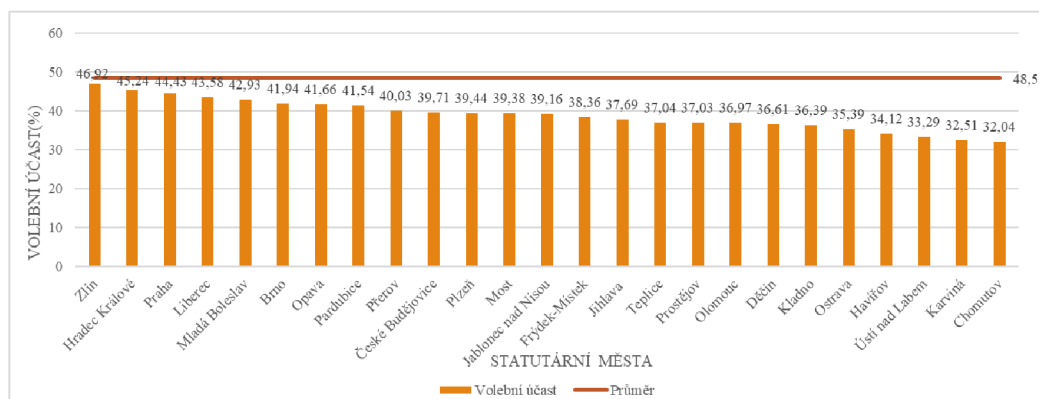
angažovanost) či nepříznivé hodnoty migračního salda¹⁹. Příkladem obcí, spadající pod Sudety a současně vykazující výrazně nízkou volební účast mohou být obce – Kraslice (okres Sokolov), Krupka (okres Teplice) a Děčín (okres Děčín). Všechny uvedené obce se vyznačují vysokou mírou nezaměstnanosti nad 10 % (celorepublikový průměr činil k roku 2010 7,4 %) (ČSÚ 2010b). V roce 2008 začala taktéž tzv. velká ekonomická krize, která zásadně ovlivnila i Česko, a právě zmíněnou nezaměstnanost ještě zvýšila. Jistým způsobem byla proto narušena důvěra místních obyvatel v instituce či stát jako takový, čímž se mohla dále umocnit absence zájmu obyvatel politicky se angažovat.

K roku 2010 dosahuje nejnižší volební účasti okres Sokolov, Chomutov a Děčín na západě Česka. Dále již tradičně okres Ostrava-město a Karviná. Jedním z faktorů související s volební účastí je také ekonomická aktivita. Všechny okresy bez výjimky mají poměrně vysokou nezaměstnanost, která souvisí i s jinými problémy v těchto regionech. Tyto okresy se také potýkají s poměrně vysokou rozvodovostí a vysokou kriminalitou (ČSÚ 2010c). Z mezikrajského srovnání se nejnižší volební účastí vyznačuje kraj Karlovarský a Ústecký. Hledat souvislost takto nízké volební účasti lze i ve vzdělanostní struktuře. Již v teoretické části bylo zmíněno, že úroveň vzdělání má významný vliv na volební účast (Mayer 2011). V návaznosti na úroveň vzdělání byly již dříve provedeny studie, které tuto závislost v komunálních volbách také potvrzují (např. Spáčil 2011).

Pro analýzu je důležité zjistit, jestli existuje souvislost mezi populační velikostí obce a volební účastí. Z tohoto důvodu se analýza bude i nadále věnovat nízké volební účastí a dojde tak k analýze volební účasti ve statutárních městech Česka. Z uvedeného grafu (graf č. 5), si lze opět všimnout, že volební účast ve statutárních městech nedosahuje ani průměru za celé Česko. Jedním z důvodů nízké volební účasti v populačně velkých městech mohou být i relativně slabší sociální vazby a jejich odlišná kvalitativní povaha (např. ve srovnání s tradičními venkovskými oblastmi). Podle Hoffman-Martino (1994) je ve městech menší sociální nátlak od okolí a obyvatelstvo je charakteristické spíše individualistickými hodnotami (upřednostňování osobních cílů, nezávislost aj.).

¹⁹Jedná se historicky o přesídlené a do jisté míry problémové oblasti, u celé řady obyvatel proto nelze nalézt intenzivnější vztah k místu. Zmíněná skutečnost je dále umocňována toho času aktuální migrací, která dále umocňuje nezáměr obyvatel o místně příslušné veřejné dění.

Graf č. 5: Volební účast v komunálních volbách ve statutárních městech v roce 2010

zdroj: ČSÚ (2010a), vlastní zpracování

S mezilidskými vazbami souvisí i sousedský efekt, jehož podstatou je, že lidé budou volit spíše kandidáta, kterého znají a nachází se v blízkosti jejich bydliště (Voda, Pink 2009, Kostecký 1993). S tímto souvisí i populační velikost dané obce, jelikož se občané menších obcí mezi sebou více znají a pravděpodobněji půjdou k volbám. Lidé ve městech většinou kandidáty osobně neznají a proto mají menší motivaci jít volit. Komunální volby jsou typické volbou nezávislých kandidátů, proto tento faktor platí ještě ve větší míře.

V následující části se analýza věnuje hodnocení obcí s nejvyšší volební účastí. Poměrně ojedinělým jevem je skutečnost, že u třech obcí s nejvyšší volební účastí, se dostavili k volbám všichni občané. Jedná se o obce Holotín, Kukle a Bohunice. Zmíněné obce jsou velmi málo zalidněné, nejvíce obyvatel má obec Kukle s 84 obyvateli (ČSÚ 2010d). V případě obce Kukle kandiduje i poměrně velký počet obyvatel, což poukazuje na zájem o politické dění v dané obci. Více než polovina těchto obcí – dle vymezení podle Perlína a kol. (2010) – náleží do tzv. nerozvojového sousedského venkova. Zmíněná oblast v sobě zahrnuje zejména regiony na jih od Prahy, směrem k východu Česka, kde zasahuje až na Českomoravskou vrchovinu. Právě v těchto oblastech lze vidět nejvyšší podíl územních celků s vysokou volební účastí. Celá řada obcí v těchto regionech disponuje výrazným zastoupením stárnoucích obyvatel. Z tohoto důvodu lze ve zmíněném případě vyvrátit teoretický předpoklad od Kouamena (2009), že se stoupajícím věkem klesá volební účast. Obce v nerozvojovém sousedském venkově jsou typické množstvím vnitřních periferních obcí, u kterých byla zaznamenána vysoká volební účast. Faktorem vysoké volební účasti v těchto oblastech může být značná sociální kontrola nebo velký počet rodáků, kteří volební účast pozitivně ovlivňují.

Tab. č. 3: Obce s nejvyšší volební účastí za rok 2010

Název obce	Volební účast (%)
Bohunice	100,00
Holotín	100,00
Kukle	100,00
Tchořovice	99,48
Horní Smrčné	97,67
Kožlí	97,50
Čejkovice	96,97
Modrá Hůrka	96,61
Ochoz u Tišnova	95,79
Vrbice	95,41

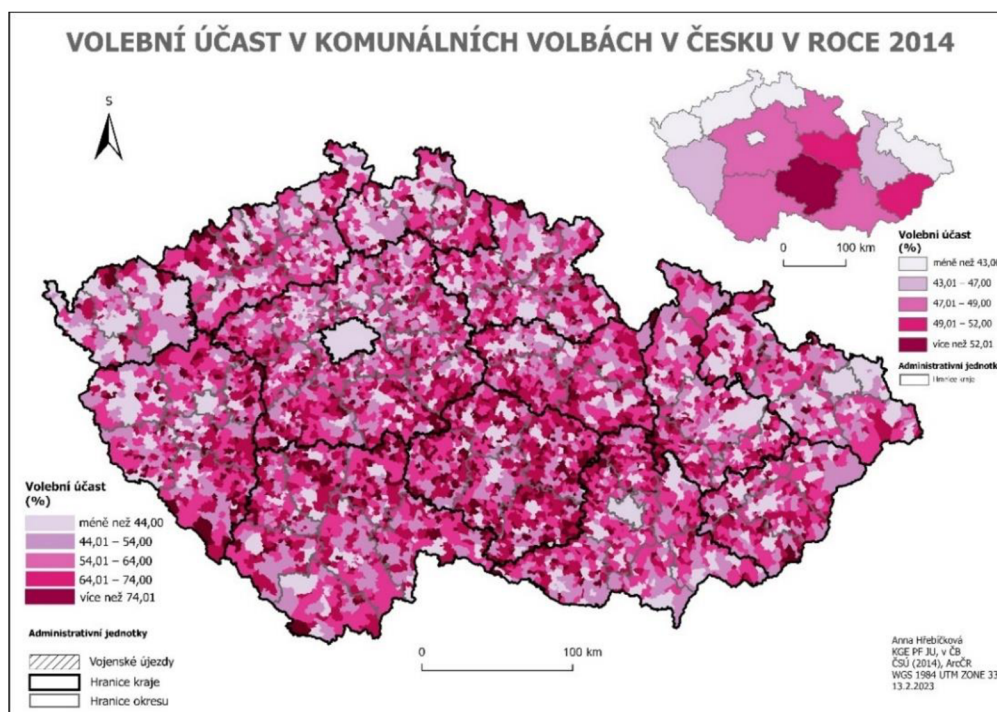
zdroj: ČSÚ (2010a), vlastní zpracování

V případě okresů s nejvyšší volební účastí je zajímavé, že za první dvě analyzovaná období, se často nacházejí v blízkosti pohraničí. S přibývajícím časem se ovšem uvedený jev vytrácí. Mezi okresy s nejvyšší volební účastí lze uvést okres Žďár nad Sázavou, Třebíč nebo Brno-venkov. Ty lze podle analýzy od Pilečka, Jančáka (2010) hodnotit jako ty s vysokým sociálním kapitálem. Vysoký sociální kapitál totiž s vyšší volební účastí souvisí (Pileček, Jančák 2010). V mezikrajském srovnání vykazuje vysoké hodnoty i Středočeský kraj. Středočeský kraj vykazoval k roku 2010 druhou nejnižší nezaměstnanost (6,09 %) ihned po Praze (ČSÚ 2010b). Uvedený kraj je dlouhodobě charakteristický pozitivním migračním saldem, způsobeným stěhováním mladších věkových skupin, mladých rodin s dětmi, s relativně vyšší mírou vzdělání a průměrně vyššími příjmy²⁰ do blízkého zázemí hlavního města Prahy. Právě faktor příjmu je pro české prostředí jeden z nejdůležitějších sociodemografických charakteristik, které ovlivňují volební chování (Vráblíková 2008). Obdobnou (byť v obecném kontextu) tezi zmiňují i Martikainen, Martikainen, Wass (2005), dle kterých budou dopady na člověka s vyšším příjmem výraznější (než by tomu bylo u jiné sociální či ekonomické skupiny populace tudíž je pravděpodobnější, že jeho motivace přijít k volbám, bude výrazněji odlišná.

²⁰ Doloženo na základě průměrné mzdy přepočtené na počet obyvatel (ČSÚ 2010f).

Další volební období, kterému je v předložené části práce věnována pozornost, je rok 2014. Volební účast v komunálních volbách v uvedeném roce dosáhla 44,46 %, což z – dosud analyzovaných let – představuje nejnižší hodnotu. Stejně jako v minulých letech, lze na severu Česka zaznamenat nízká volební účast. Nízká volební účast se soustřeďuje i do rozlohou větších obcí. Na první pohled si lze všimnout že nižší volební účastí se vyznačují i obce na jižní Moravě. Z mezikrajského srovnání dokazuje nejnižších hodnot volební účasti kraj Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský. Z předložené mapy je zřejmé, že výrazný počet obcí s nízkou volební účastí se nachází zejména v pohraničních oblastech (např. v okresech Cheb, Karviná, Česká Lípa či Břeclav). České pohraničí je charakteristické specifickými historicko-kulturními složitostmi (Chromý 2003, Hampl, Dostál, Drbohlav 2007). a mj. proto zatím ve všech analyzovaných obdobích vykazují odlišné hodnoty než zbytek Česka. Podle Jeřábka (1999) je pohraničí územím, které má nižší kontakty s centrem příslušné země. Pohraničí má své specifické nejen historické podmínky, ale také přírodní a kulturní. Specifičnost se dá spatřit i v sídelní struktuře. Ta je díky horskému prostředí typická většími obcemi s nižším počtem obyvatel.

Obr. č. 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2014

zdroj: ČSÚ (2014a), vlastní zpracování

Mezi obce, které vykazují relativně nižší hodnoty volební účasti ve srovnání s obcemi, jež se nacházejí ve vnitrozemí, náleží např. Aš (29,81 %), Kraslice (31,69 %), Nejdek (35,59 %). I u těchto vybraných obcí lze vidět, že mají většinou nízkou volební účast. Všechny tyto obce, jsou kromě Aše v nadprůměrných hodnotách i v rámci nezaměstnanosti (ČSÚ 2014b). Spojitost vysoké nezaměstnanosti a nízké volební účasti může do jisté míry působit jako iracionální. Dalo by se totiž tvrdit, že lidé (velmi často nezaměstnaní) nespokojení s kvalitou života v místě příslušné lokality, půjdou k volbám, aby mohli ve svém veřejném prostoru něco změnit (Ouředníček a kol. 2008). Tito lidé navíc mohou volit tu stranu nebo kandidáta, který má ve svém programu za cíl podpořit tvorbu nových pracovních míst. Ale i přes to, existuje řada výzkumů (např. Brody, Sniderman 1977, Rosenstone 1982 aj.) které dokazují, že vysoká míra nezaměstnanosti velmi často souvisí s nízkou volební účastí.

V příložené tabulce č. 4 je uveden seznam deseti okresů s nejnižšími hodnotami volební účasti v roce 2014. Obecně lze konstatovat, že se jedná o okresy, které vykazují nadprůměrně mladou populaci. Dalším společným jmenovatelem uvedených okresů je geografická poloha. Ve většině případů se nachází v severozápadním pohraničí Čech. Konkrétněji se jedná o okresy Sokolov, Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem, Česká Lípa a Karviná. Ve stejném případě jako u obcí, je možné najít souvislost mezi nižším průměrným věkem a nízkou volební účastí. Jediný okres Karviná dosahuje hodnot 127,2 let. Ostatní okresy mají index stáří nižší, a tím se také v tomto případě opět potvrzuje, že nízká volební účast může mít souvislost s nízkým průměrným věkem (ČSÚ 2014c).

Tab. č. 4: Okresy s nejnižší volební účastí za rok 2014

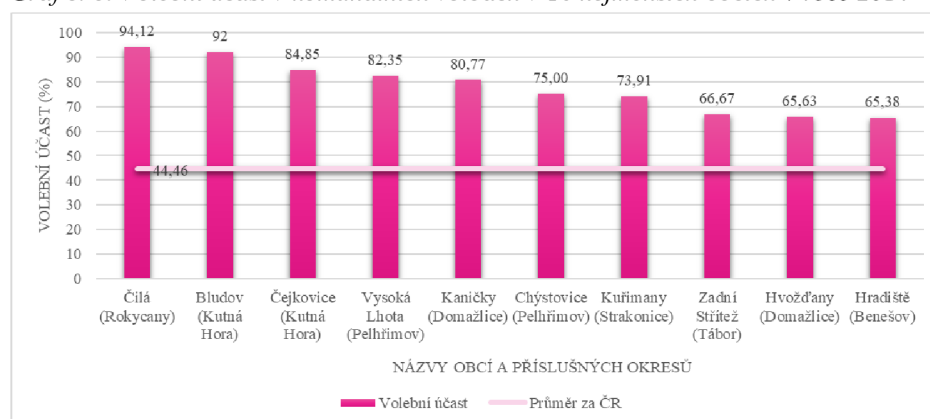
Název obce	Volební účast (%)
Karviná	31,17
Ostrava-město	31,28
Chomutov	32,23
Ústí nad Labem	35,49
Plzeň-město	35,90
Sokolov	35,96
Most	36,44
Teplice	36,89
Praha	37,72
Česká Lípa	38,61

zdroj: ČSÚ (2014a), vlastní zpracování

Mezi okresy s nejnižší volební účastí náleží i ty, které se nachází více ve vnitrozemí. V nejnižším intervalu se jedná o okresy Plzeň-město, Praha, a Ostrava-město. Jedním z důvodů, takto nízké volební účasti může být přítomnost krajského města. Mezi kraji dosahuje nízkou volební účast i kraj Moravskoslezský. V případě Moravskoslezského kraje hraje významnou roli ovšem vysoká nezaměstnanost, která byla 8,6 %. Jednalo se tak o druhou nejvyšší nezaměstnanost v rámci celorepublikového průměru 6,1 % (ČSÚ 2014b).

Tato část kapitoly je věnována analýze územních celků s vyšší volební účastí, nejprve začne porovnávat 10 populačně nejmenších obcí a jejich volební účast. Populačně nejmenší obce byly vybrány na základě počtu obyvatel k roku 2014. Pro Česko je typický velký počet malých obcí (Hampl, Müller 1998, Čmejrek 2005) proto jim bude i v této analýze věnována pozornost. Více než čtvrtina obcí má v Česku do 200 obyvatel, což je v celoevropském prostoru poměrně výjimečné (Hampl, Müller 1998). Na první pohled lze z grafu vidět, že všechny vybrané obce dosahují nadprůměrné volební účasti. Lze tedy usuzovat, že nejmenší obce mají souvislost s vysokou volební účastí. Hlavním faktorem, který toto spojení může vysvětlovat by mohly být užší sociální vazby, které je jednodušší si získat v tak malém počtu obyvatel. Tento prostor umožňuje voliči se orientovat více podle osobních sympatií než podle politických stran. S tímto souvisí i sousedský efekt, který v těchto obcích bude lépe fungovat než v lidnatějších obcích. Proto jsou komunální volby pro malé obce tak specifické (Čmejrek 2005). Zajímavá je také lokalizace těchto obcí, všechny obce spadají do podobných okresů.

Graf č. 6: Volební účast v komunálních volbách v 10 nejmenších obcích v roce 2014

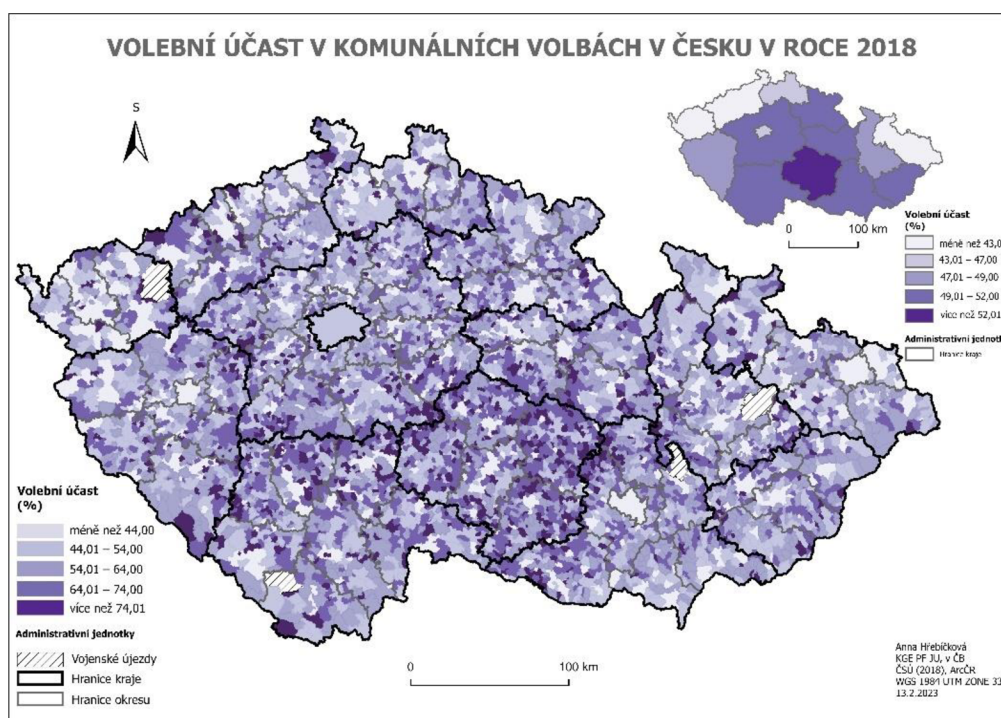
zdroj: ČSÚ (2014a), vlastní zpracování

Jak bylo již uvedeno, tak okresy s nízkou volební účastí se soustřeďují více do pohraničních oblastí. Okresy s nejvyšší volební účastí (kromě okresu Uherské Hradiště) se naopak vyskytují více ve vnitrozemí. Z územního hlediska se uvedené okresy lokalizují do jižní části Česka. V tomto případě bude hrát roli také územní identita. Lidé z jihu Čech mají větší vztah k území než ty žijící na severu Česka (Kašková, Chromý, Kučera 2016). Spojitost těchto okresů lze hledat i v nízkém podílu exekucí na obyvatelstvo (Hábl 2019). Tento faktor může volební účast negativně ovlivňovat. Jelikož lidé, kteří nežijí v sociální nejistotě půjdou pravděpodobněji volit. Faktor věku nemá v tomto případě souvislost. U některých okresů např. Brno-venkov, nebo Svitavy je věk podprůměrný, naopak v okresech Plzeň-jih nebo Pelhřimov nadprůměrný. V mezikrajském srovnání dosahuje nejvyšších hodnot Kraj Vysočina, Pardubický a Zlínský kraj. Kraj Vysočina a Zlínský kraj mají také značný podíl věřících obyvatel. Faktor religiozity hraje roli zejména v tom, jakou volič zvolí politickou stranu nebo kandidáta. Pokud je totiž kandidát věřící, bývá častěji i konzervativnější v jeho volbě (Novák 1999).

Další ze zkoumaných volebních období představuje rok 2018. Průměrná volební účast byla k tomuto roku 47,34 %. Jedná se tedy o hodnotu, která přesáhla jak volební účast z komunálních voleb v roce 2006, tak i z roku 2014. Nízké hodnoty se opětovně vyskytují zejména při severní hranici Česka s Německem. Nižší hodnoty lze dále na první pohled zaznamenat více na Moravě v porovnání se zbytkem Česka. Mezi kraji se oproti minulému sledovanému roku nejnižší hodnoty nezměnily. Mezi kraje s nejnižší volební účastí tak patří stále kraj Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský. Na druhou stranu obce s vyšší volební účastí lze naopak nalézt spíše ve vnitrozemí Česka. Mezi kraji má opět nejvyšší volební účast Kraj Vysočina.

Obce s nejnižší volební účastí jsou územně i společensky značně diferenciovány. Opakovaně se potvrdilo, že se lokalizují i v oblasti bývalých Sudet. Zmíněné oblasti a příslušné obce v nich byly v práci zmíněny již mnohokrát, proto jim v této části práce nebude věnována taková pozornost, i přes to, že se jedná o významné území pro volby obecně. Právě pohraničí na východě Česka zahrnuje velké množství obcí s nízkou volební účastí. Obce s nejnižší volební účastí jsou například Kujavy, Lučina a Leskovec nad Moravicí, ty dosahují volební účast pod 30 %. Tato oblast na východě Česka je typická nejvyšší mírou stěhování (ČSÚ 2018b).

Obr. č. 4: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2018

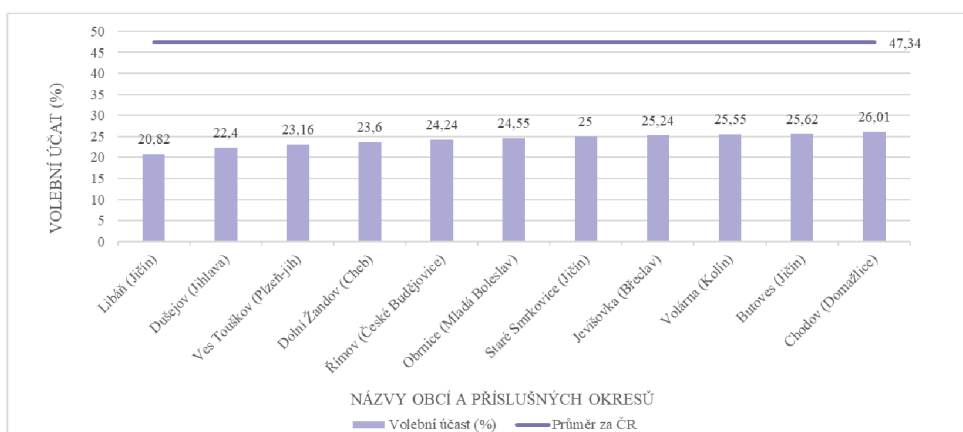

zdroj: ČSÚ (2018a), vlastní zpracování

To znamená, že se jedná o oblasti s nepříznivým migračním saldem, což je i jeden ze znaků nízké sociální identity (Paasi 1986). Obce s nízkou volební účastí, se nachází také v oblasti Olomoucka. U některých obcí v této oblasti volební účast oproti minulému roku klesla. Příkladem může být obec Hrabšíšín, ve které volební účast klesla z 55,10 % na 30,94 %, nebo obec Liboš ve které volební účast klesla z 68,15 % na 32,82 %. Obec Hrabšíšín měla k roku 2018 854 obyvatel a volila tedy 9 zastupitelů (volby.cz 2018). V roce 2014 měli případní voliči na výběr ze tří stran, naopak o čtyři roky později kandidovala již pouze vítězná strana z roku 2014²¹; to mohlo zapříčinit úpadek volební účasti (volby.cz 2014). U druhé jmenované obce–Liboš, je pokles volební účasti ještě vyšší ale z podobných důvodů. Pro odhalení dalších souvislostí, bude vhodné uvést deset obcí s nejnižší volební účastí (ČSÚ 2018a).

²¹V tomto případě ostatní strany nesestavily kandidátní stranu. Volební soutěž tak téměř neexistuje a volební účast se tím pádem snižuje (Balík, Hájek 2020).

Graf č. 7: Obce s nejnižší volební účastí v Česku v roce 2018

zdroj: ČSÚ (2018a), vlastní zpracování

Jak si lze všimnout, všechny tyto obce mají volební účast pod 30 %. V obci Libáň, může být takto nízká volební účast podmíněna tím, že zde bylo možné volit pouze jednu jedinou politickou stranu. (jednalo se o stranu STAN). Uvedená skutečnost mohla mít za následek nízkou volební účast kvůli absenci politické soutěže. Téměř všechny tyto obce zaznamenaly oproti předešlému volebnímu období pokles, u některých obcí i více než o 40 procentních bodů. Jako příklad lze uvést obec Butoves, která měla v roce 2014 volební účast 74,87 % a v tomto volební období již pouze 25,62 %. Zajímavostí může být i to, že se v roce 2014 volilo sedmičlenné zastupitelstvo, zatímco v roce 2018 již pouze šestičlenné, zároveň se i velmi obměnil počet kandidujících stran (volby.cz 2014, volby.cz 2018). Také bylo při analýze zjištěno, že sice mají malé obce vysokou volební účast, ale jejich tendence je klesající. Například oproti roku 2018 se nepatrně snížila volební účast v obcích do 1 000 obyvatel, naopak výrazně narostla v populačně větších městech (okresní, krajská).

Z krajských měst je v komunálních volbách poměrně atypická Praha (Linek 2004). K roku 2018 měla Praha 1,2 milionů obyvatel a druhým největším městem bylo až Brno které mělo ve srovnání s Prahou pouze 377 tis. obyvatel (ČSÚ 2018e). Vysvětlením může být jak výše příjmu, která je ze všech krajských měst nejvyšší a velmi pozitivně ovlivňuje volební účast. Vyšší příjem ovlivňuje pozitivně volební účast, jelikož ovlivňuje prostorovou mobilitu a časové možnosti jedince. Potenciální voliči s vyšším příjmem také disponují zdroji, které jsou důležité pro politickou participaci (Vráblíková 2008). Dalším důvodem výjimečnosti Prahy může být také to, že se jedná o ekonomické a kulturní

centrum Česka. Praha má také velmi zajímavý vývoj ve volební účasti. Oproti roku 2014 zvýšila svojí volební účast o téměř 10 procentních bodů. Důvodem podle Hájka a Balíka (2020) by mohlo být to, že se jednalo o vyjádření nespokojenosti s voličskými skupinami, které byly reprezentované v té době prezidentem Milošem Zemanem a premiérem Andrejem Babišem. Z pohledu ostatních krajských měst, má nejnižší volební účast krajské město Jihlava a nejvyšší naopak Plzeň. U Jihlavy je zajímavostí to, že jako krajské město sice dosahuje hodnot nejnižších, ale celý Kraj Vysočina dosahuje hodnot nejvyšších. Na první pohled je z volebních výsledků poměrně složité určit, jestli mají vyšší volební účast více krajská města na Moravě a ve Slezsku nebo naopak v Čechách. Pokud se zprůměrují hodnoty volební účasti k roku 2018 tak o více než dva procentní body dosahují vyšší volební účasti krajská města na Moravě. Toto srovnání ale nemůže být klíčové v určení, jestli je vyšší volební účast na Moravě a ve Slezsku nebo v Čechách. Spíše sloužilo jako srovnání krajských měst z pohledu volební účasti.

V rámci okresů lze opět pozorovat že okresy na severovýchodě Čech dosahují nejnižších hodnot volební účasti. K roku 2018 v této oblasti přibyly i další okresy s nejnižší volební účastí. Jsou jimi okresy Cheb a Děčín. Všechny tyto okresy mají jeden společný faktor, jedná se o okresy s nejvyšším podílem exekucí v přepočtu na jednoho obyvatele. V žádném z těchto okresů není podíl exekucí menší než 10 %, v okrese Most byl dokonce nejvyšší podíl exekucí v celém Česku a to 21,15 % (Hábl 2019). Lidé cítí existenční nejistotu a zároveň disponují nízkými finančními prostředky, z toho důvodu chodí k volbám méně často (Balha 2017). Krajem s nejnižší volební účastí se stal stejně jako minulý rok kraj Ústecký, následovaný krajem Karlovarským a Moravskoslezským.

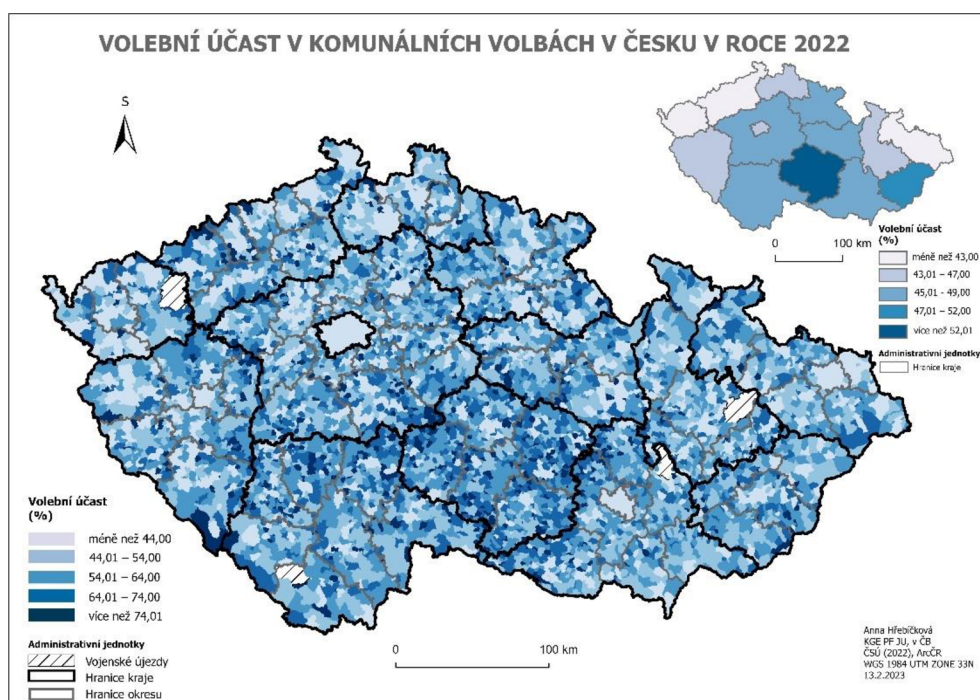
Mezi deseti obcemi s nejvyšší volební účastí je pouze jedna z nich v pohraničí. Jedná se konkrétně o obec Nová Bystřice v okrese Jindřichův Hradec. Pro tuto obec je takto vysoká volební účast velmi mimořádná, jelikož ve všech analyzovaných volebních obdobích nepřesahuje hodnotu 50 %. Jedním z důvodů může být znovunavrácení Jiřího Zimoly (oblíbeného hejtmana) do zastupitelstva obce. Více než polovina obcí, která tvoří těchto deset obcí s nejvyšší volební účastí, má i nízký počet obyvatel, konkrétně do 100 obyvatel (ČSÚ 2018e). Jak v této analýze bylo několikrát uvedeno, pro volební účast v populačně malých obcích platí zejména faktor úzkých sociálních vazeb (Čmejrek 2005). Ve většině obcí také lehce převažuje relativní zastoupení žen (ČSÚ 2018). Obecně se považuje vliv pohlaví za poměrně nedůležitý (Spáčil 2011).

Statisticky je ale potvrzeno, že k volbám chodí více muži (Schram 1991). Zmíněná spojitost zejména dříve souvisela s tím, že historicky měly ženy méně času zasahovat do politického dění. S postupem času se ale rozdíl ve volební účasti mezi ženami a muži začal pomalu snižovat. V dnešní době je nepatrně vyšší volební účast u mužů nežli u žen (Linek 2013a).

Okresem s nejvyšší volební účastí se stal opět jako předchozí analyzovaný rok okres Žďár nad Sázavou s volební účastí 57,9 %. Nejvíce okresů s nejvyšší volební účastí se nachází v Kraji Vysočina, ten má také v mezikrajském srovnání nejvyšší volební účast. Jediným okresem, který nedosahuje nejvyššího intervalu v rámci volební účasti je okres Jihlava. Ten má například ze všech okresů v rámci Kraje Vysočina nejnižší průměrný věk (ČSÚ 2018f). Obecně celý Kraj Vysočina má značný podíl věřícího obyvatelstva, konkrétně 103 776 (SLDB 2021). Do jisté míry náboženské vyznání napomáhá voliči k tomu, pro jakou konkrétní politickou stranu bude hlasovat. V celosvětovém kontextu hraje náboženské vyznání na volební chování obyvatel poměrně velkou roli. Konkrétně věřící (nemusí se jednat pouze o křesťany) volební účast podle (Nováka 1995) zvyšují. Česko je ale velmi ateistický stát (Novotný 2012), a ve většině krajů náboženské vyznání podle Linek (2013a) nehraje přílišnou roli.

V této části kapitoly se analýza věnuje poslednímu analyzovanému volebnímu období v komunálních volbách a to k roku 2022. Volební účast byla za celé Česko v roce 2022 46,07 %, druhá nejnižší ze sledovaných roků. Jako v předchozích letech si lze všimnout, že na severozápadě a severovýchodě Česka se vyskytují obce s nejnižší volební účastí. Toto vymezení koresponduje i s volební účastí v krajích, kdy nejnižší volební účast opět lze vidět v kraji Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském. Obce s vyšší volební účastí lze z územního hlediska najít více v jižní části Česka. Nejvyšší volební účast dosahuje jako každé analyzované volební období Kraj Vysočina. Faktem je, že každé volební období se obce s nejnižší volební účastí soustřeďují zejména do pohraničních oblastí. Poslední sledované období tomu není výjimkou. Jak bylo již zmíněno, příčinou takto nízké volební účasti může být specifická historie v těchto oblastech. Pro české autory je obecně téma Sudet oblíbené (např. Bernard, Šimon 2017, Daněk 2000 nebo Kouba 2007). Obce v těchto oblastech mají ve většině případů nižší vzdělanostní úroveň nebo vyšší nezaměstnanost (ČSÚ 2018c).

Obr. č. 5: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2022

zdroj: ČSÚ (2022b), vlastní zpracování

U obcí bylo vybráno deset obcí s nejnižší volební účastí. Ve většině těchto celků, převažují ženy (ČSÚ 2022d). Nepatrný význam vlivu pohlaví na volební účast potvrzují i Linek (2013a). Velmi častým determinanem, který ovlivňuje volební účast je věk. Autoři ale nemají na vliv věku na volební účast jednotný pohled. např. Kouamen (2009) se domnívá, že k volbám chodí nejčastěji prvovoliči. Naopak Rosenstone, Hansen (1993) tvrdí, že volební účast je spojena více se středním až vyšším věkem (mezi 40–60 rokem života). Z porovnání vyšel průměrný věk všech deseti obcí 41,2 let. Přičemž byl celorepublikový průměr 42,8 let, z čehož vyplývá, že v případě vybraných obcí je nižší volební účast spojena s mladším věkem (prvovoliči) (ČSÚ 2021b). Z hlediska územní diferenciaci se lze na první pohled z mapy všimnout rozdílných hodnot v pohraničí. Pohraničí, je v této práci poměrně diskutovaným tématem²². Právě české pohraničí se považuje také za periferii (za periferii lze považovat ale i tzv. vnitřní periferie).

²²Nejen pro tuto analýzu, téma pohraničí je velmi oblíbené v celé geografické obci (Daněk 2000, Jeřábek 1999, Perlín a kol. 2010).

Tab. č. 5: Obce s nejnižší volební účastí za rok 2022

Název obce	Volební účast (%)
Sklené	17,68
Hrádek nad Nisou	18,35
Kozolupy	19,28
Luštěnice	20,68
Kvasiny	21,15
Borohrádek	21,79
Příšimasy	21,90
Karle	23,60
Višňová	23,73
Únanov	24,13

zdroj: ČSÚ (2022b), vlastní zpracování

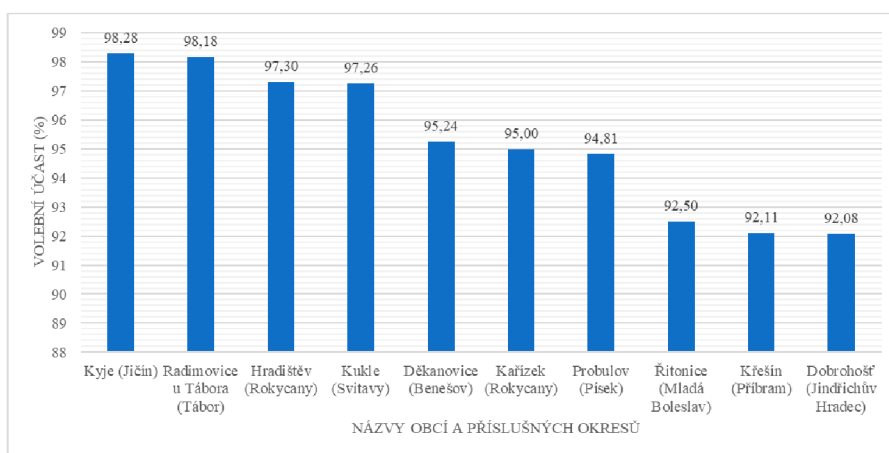
V následující části se analýza zaměří na okresy s nízkou volební účastí. Okresy s nízkou volební účastí se oproti předchozím období také soustřeďují zejména na severozápad Česka. Jedním z faktorů, který je sice velmi těžko měřitelný, ale také ovlivňuje volební účast, je sociální kapitál dané oblasti (Pileček 2010, Jančák a kol. 2010). Podle Jance (2006) je volební účast jedním z hlavních determinantů sociálního kapitálu, proto se na něj v této části analýza zaměří. Hodnocení sociálního kapitálu v těchto okresech bude na základě Hallér (2006)²³. Všechny tyto vybrané okresy mají poměrně vysokou kriminalitu s výjimkou okresu Sokolov. Dokonce okres Ostrava-město a Karviná jsou třetím a pátým okresem s nejvyšší mírou kriminality (ČSÚ 2022e). Celkový počet potratů na 1000 obyvatel středního stavu činil za celé Česko 2,7 potratů. Většina okresů (s výjimkou okresu Ostrava-město a Karviná) mají potratovost vyšší. Některé okresy poměrně výrazně převyšovaly průměr, příkladem může být okres Chomutov s hodnotou 4,7 nebo okres Teplice 4,0 potratů na 1000 obyvatel středního stavu. Počet dětí mimo manželství je v těchto okresech spíše nadprůměrný, kromě okresu Cheb a Sokolov. A posledním atributem je počet rozvodů na 1 000 obyvatel, u tohoto jediného faktoru, nejsou výsledky tak jednoznačné, i přes to, má většina okresů spíše nadprůměrnou rozvodovost (SLDB 2021²⁴). Z tohoto omezeného hodnocení vybraných aspektů vychází, že tyto okresy mají podle zmíněné studie nízký sociální kapitál.

²³Hallér (2006) určuje sociální kapitál podle míry kriminality, počtu potratů na 100 živě narozených dětí, dále dle počtu dětí živě narozených mimo manželství a počtu rozvodů na 1 000 obyvatel. Tyto ukazatele budou pro účely práce použity k analýze volební účasti.

²⁴Data k roku 2022 nebyla dostupná.

Nyní se analýza přesune na hodnocení vysoké volební účasti. Pro tuto část je tak vhodné vymezit si deset obcí s nejvyšší volební účastí (graf č. 8). V obci s druhou nejvyšší volební účastí–Radimovice u Tábora žije 66 obyvatel (ČSÚ 2022d). Kandiduje z nich 21 obyvatel, což je poměrně vysoký počet v poměru k počtu obyvatel. To může znamenat, že je v obci politická soutěž a zároveň zájem o volební dění. Pět obcí s nejvyšší volební účastí má do 100 obyvatel. Spojitost mezi obcemi s malým počtem obyvatel a vysokou volební účastí, byla analyzována již na několika místech předložené práce. Důležitým faktorem, v tomto případě jsou užší sociální vazby a silnější regionální identita.

Graf č. 8: Obce s nejvyšší volební účastí v Česku v roce 2022

zdroj: ČSÚ (2022b), vlastní zpracování

Nejvyšší volební účast má okres Žďár nad Sázavou. Jedná se o okres, který nemá příliš negativních sociálních, ekonomických či dalších parametrů (jako např. vysoká nezaměstnanost, nízká vzdělanost, vysoká kriminalita aj.), a právě to může hrát roli ve vysoké volební účasti v rámci sledovaného území. Zajímavé je, že okres Jihlava jako městský region nedosahoval v předchozích letech hodnot z nejvyššího intervalu. Během let ale volební účast v komunálních volbách v tomto případě roste. Většina okresů s vyšší volební účastí také vykazuje nízkou nezaměstnanost, vyšší vzdělanostní strukturu a vysoký podíl rodáků (SLDB 2021). Podle Perlína kol. (2010) lze tedy tyto oblasti zařadit mezi ty s vysokým lidským potenciálem. Druhým krajem s nejvyšší hodnotou je stejně jako v roce 2014 kraj Zlínský. Pro tento kraj je typická průměrná vzdělanostní struktura obyvatel a podprůměrná míra nezaměstnanosti (ČSÚ 2022c).

Tab. č. 6: Okresy s nejvyšší volební účastí v Česku v roce 2022

Název okresu	Volební účast (%)
Žďár nad Sázavou	53,89
Brno-venkov	53,66
Třebíč	53,64
Blansko	53,09
Pelhřimov	52,98
Jihlava	51,99
Jičín	51,96
Kroměříž	51,90
Uherské Hradiště	51,71
Benešov	51,12

zdroj: ČSÚ (2022b), vlastní zpracování

V dosavadní analýze, byl několikrát zmíněn vztah mezi populační velikostí obce a volební účastí. Pro přesnější orientaci a sumarizaci, tak byla vytvořena tabulka (viz tab. č 7). Obecně volební účast s přibývajícím počtem obyvatel v obci klesá. Z tabulky lze na první pohled vidět že kategorie obcí do 199 obyvatel, měla ve všech volebních obdobích nejvyšší volební účast v průměru 70,02 %. Vysokou volební účast, vždy nad 60 % mají i obce do 499 obyvatel. V tomto případě se tedy v práci potvrzuje předpoklad toho, že nízký počet obyvatel může souviset s vysokou volební účastí. Jedním z hlavních důvodů jsou užší sociální vazby, které si občan v takto malé obci může vůči ostatním vytvořit. Zároveň zde působí i efekt souseda, lidé tak upřednostňují ve volbě místní kandidáty které znají (Pileček 2020). V kategoriích obcí s počtem obyvatel nad 10 000 průměrně volební účast nepřekračuje 40% hranici volební účasti. V následující velikostní kategorii 20 000–49 000 obyvatel je volební účast jen nepatrně vyšší v porovnání s předchozí kategorií. Sestup volební účasti pak připadá na obce ve velikostní kategorii 50 000–99 999 obyvatel. V takto velkých městech mají volby odlišný charakter, častěji se volí politické strany, v porovnání v menších obcích je typická volba nezávislých kandidátů. Volby ve městech se tak spíše podobají těm na národní úrovni. V této kategorii se nachází také část krajských měst, stejně jako v poslední velikostní kategorii nad 100 000 obyvatel. Podle Vaňkové (2014) lze konstatovat, že ve městech volební účast poroste z důvodu vyostřenější politické soutěže. Ve městech totiž často kandidují politické strany a jejich představitelé bývají také často mediálně sledováni, z těchto důvodů může volební účast narůstat.

Tab. č. 7: Volební účast podle velikostních kategorií obcí v Česku

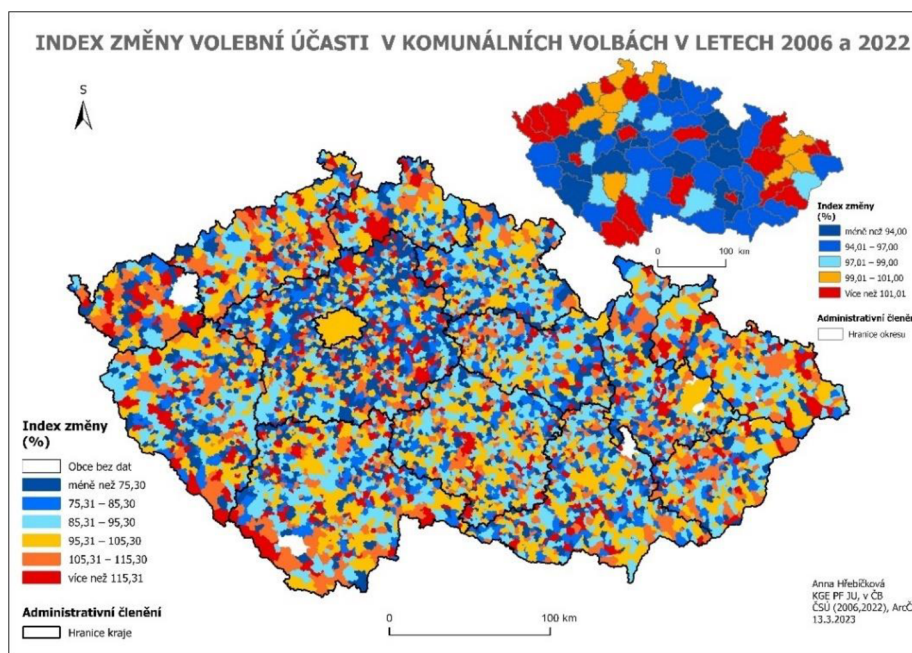
Velikostní skupina obcí	Medián volební účasti 2022 (%)	Medián volební účasti 2018 (%)	Medián volební účasti 2014 (%)	Medián volební účasti 2010 (%)	Medián volební účasti 2006 (%)
do 199 obyv.	66,35	69,23	69,96	72,38	72,11
200–499	60,61	63,57	64,53	67,06	66,94
500–999	57,78	60,29	60,36	63,45	63,03
1000–1999	53,54	56,16	55,62	59,29	58,24
2000–4999	49,13	50,88	49,75	52,39	52,21
5000–9999	41,65	42,19	39,06	43,50	43,13
10 000–19 999	39,96	39,91	35,96	40,87	38,03
20 000–49 999	39,98	40,08	36,06	40,99	38,27
50 000–99 999	37,13	37,48	32,99	38,36	37,41
100 000 a více obyv.	40,31	40,18	34,71	40,69	37,87

zdroj: ČSÚ (2006a, 2010a, 2014a, 2018a, 2022b)

4.2 Index změny volební účasti

Tato část práce se zaměří na vývoj volební účasti v čase. Pro účely této kapitoly bude využit index změny volební účasti v letech 2006 a 2022. Index změny byl pro účely předložené práce vybrán zejména z důvodu identifikace proměn volební účasti v čase. Předmětem zájmu předložené podkapitoly je primárně hodnocení územní diferenciací indexu změny na úrovni obcí, v další části je pozornost věnována měřítkově vyšší úrovni, tedy okresům. Jak již bylo z části naznačeno výše, v první řadě se analýza zaměří na zhodnocení záporných a kladných hodnot indexu změny za nejnižší územní celky—obce.

Obr. č. 6: Index změny volební účasti v komunálních volbách v letech 2006 a 2022

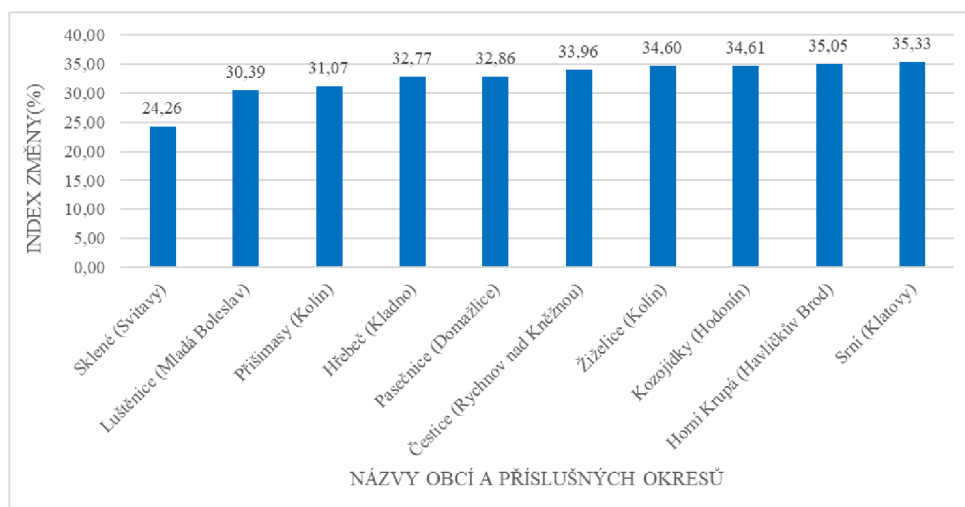
zdroj: ČSÚ (2006a, 2022b), vlastní zpracování

Pro vysvětlení, hodnoty volební účasti, které oproti roku 2006 klesly jsou označeny odstíny modré barvy. Jedná se tudíž o záporný index změny. Hodnoty volební účasti, které se příliš nezměnily jsou v mapě vyznačeny odstíny okrové barvy. V dalším případě se hodnoty volební účasti k roku 2022 naopak zvýšily. V tomto případě se jedná o kladný index změny v odstínech červené barvy. V mapě si lze dále všimnout i obcí s absencí hodnot. Jde o vojenské újezdy a obce, které ve sledovaném roce 2006 neexistovaly, tudíž se v nich volby nekonaly, a pro účely předložené analýzy nebudou využity (jedná se o obce Libhošť, Krhová, Poličná, Polná na Šumavě, Bražec, Doupovské Hradiště, Kozlov, Luboměř pod Strážnou a Město Libavá).

Index změny se za jednotlivé obce vyznačuje výraznou prostorovou rozdílností, přesto lze naleznout jisté tendence v shlukování vysokých/nízkých hodnot. Záporné hodnoty indexu změny je možné spatřovat zejména v populačně menších obcích. To potvrzuje i fakt, že záporným indexem nedisponuje většina krajských měst (výjimku tvoří Hradec Králové). I zde se tedy potvrzuje to, že volební účast je sice v populačně malých obcích vyšší, ale postupem let se snižuje. Zatímco ve větších městech (okresních, krajských) dochází postupem času ke zvyšování volební účasti, jak ukázala analýza. Tento „trend“ může být způsoben časově propracovanější volební kampaní, která nejvíce zasahuje právě obyvatele ve velkých (krajských, okresních) městech (Balík, Hájek 2020).

Faktorů, ovlivňujících tyto změny je celá řada, některé z nich budou i velmi těžko zjištělné (vnímání prostoru obyvateli, identita, vztah k místu, sounáležitost s rodnou obcí). Jedním z důvodů změny volební účasti může být i obměna zastupitelstva. Ve všech těchto obcích došlo, i když u některých poměrně nepatrně k obměně zastupitelstva. Obecně se stabilitou zastupitelů zabývají ve svých studiích například Řezníčková (2015) či Prener (2022a, 2022b), kteří mj. vymezují obce s vysokou a nízkou mírou politické stability. Jistou roli ve volební účasti hraje i národní politika. Dochází tak k prolínání politické příslušnosti na lokální úrovni s úrovní národní. Hraje zde roli i stranická identifikace, ta je definována jako emocionální vazba k subjektu (Blais a kol. 2001). První politické seznámení obvykle přichází z vnějšího prostředí, tedy prostřednictvím rodiny nebo školy. Lidé se pak stávají loajální ke stranám a dále je pak volí. Představitel určité politické strany, nemusí mít stejné názory jako politická strana, ve které působí, volič si je s ním ale spojí.

Graf č. 9: Obce s nejnižší zápornou hodnotou indexu změny v letech 2006 a 2022

zdroj: ČSÚ (2006a, 2022b), vlastní zpracování

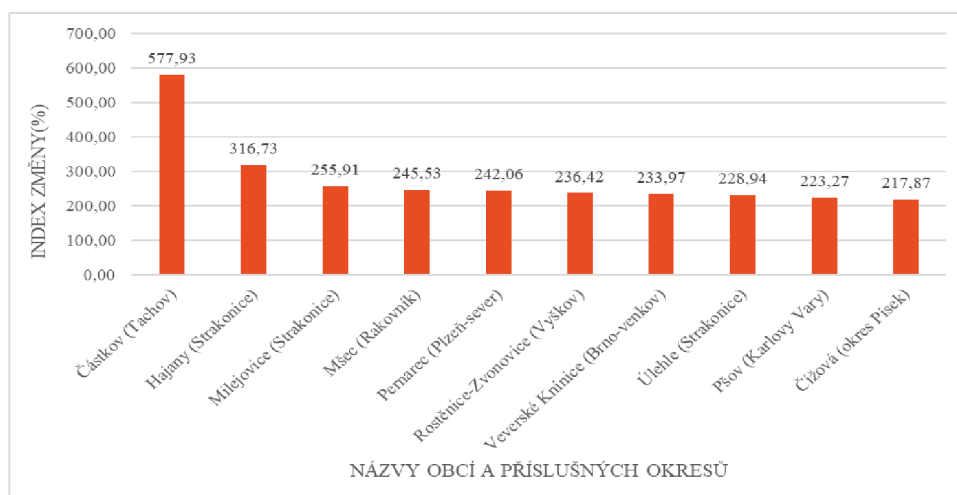
V předchozí kapitole bylo potvrzeno, že na volební účast má vliv množství individuálních charakteristik. Jedním z podstatných ukazatelů je věk, konkrétně průměrný věk za obce. Z grafu č. 9 je zřejmé, že většina obcí k roku 2022 má vyšší průměrný věk (ČSÚ 2021b). Zmíněný předpoklad byl následně ověřen i z hlediska indexu stáří²⁵. Hodnoty indexu stáří byly k roku 2022 také vyšší (SLDB 2021). Spojitost nízké volební účasti a vysokého věku zastává i Kouamen (2009). U kladného indexu změny (graf č.10) byl průměrný věk vyšší u roku 2022 v osmi z deseti obcí. V případě indexu stáří byly hodnoty lehce proměnlivé, k roku 2022 mělo vyšší hodnoty šest obcí z deseti. Na vzorku deseti obcí s nejvyšším kladným indexem změny je tedy vyšší volební účast k roku 2022, ale zároveň i vyšší průměrný věk.

Jako druhý ukazatel byla zvolena nezaměstnanost. Byla vybrána z toho důvodu, že se jedná o velmi důležitý parametr, který má na volební účast podstatný vliv (Brody, Sniderman 1977, Rosenstone, Hansen 1993, Wolfinger, Rosenstone 1980). U záporného indexu má osm z deseti sledovaných obcí nižší nezaměstnanost k roku 2022 nežli k roku 2006, to koresponduje i s průměrem nezaměstnanosti za celé Česko. Obce, u kterých byla nezaměstnanost vyšší k roku 2022 je obec Srní a Pasečnice. U kladného indexu změny byla nezaměstnanost v roce 2022 nižší²⁶. V případě kladného indexu je tedy srovnání více jednoznačné a vysoká volební účast souvisí s nízkou nezaměstnaností.

²⁵Data ohledně indexu změny jsou dostupné pouze k roku 2021.

²⁶Kromě obce Pšov a Úlehle

Graf č. 10: Obce s nejvyšší kladnou hodnotou indexu změny v letech 2006 a 2022

zdroj: ČSÚ (2006a, 2022b), vlastní zpracování

Další individuální charakteristikou je úroveň vzdělanosti, v případě této části analýza využívá dat podílu vysokoškolsky vzdělaných ve věku 15 a více let²⁷. K roku 2011 byl celorepublikový průměr 12,5 % osob s vysokoškolským vzděláním. K roku 2021 činil stejný podíl již 17,6 % osob. Pokud se ale hodnoty budou brát v relativních číslech, s přepočtem na počet obyvatel dané obce, tak tato hodnota byla vyšší u roku 2006. U kladného indexu změny vycházejí opět absolutní hodnoty v počtu vysokoškolsky vzdělaných ve prospěch roku²⁸2021 ale relativní hodnoty vyššího počtu vysokoškolsky vzdělaných pro rok 2011. Je tomu zejména z toho důvodu, že k roku 2022 se sice zvyšuje počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, ale zároveň ve většině obcí stoupá i počet obyvatel (SLDB 2011, SLDB 2021). Tyto individuální faktory jsou lépe viditelné u porovnávání vyšších územně samosprávných celků, právě proto se jim bude analýza dále věnovat.

Další analyzovanou částí je index změny u hierarchicky vyšších celků, okresů. Opět lze vidět, že se okresy vyznačují jednak záporným indexem změny, kdy k roku 2022 volební účast ve srovnání s rokem 2006 klesla. Lze si všimnout i hodnot volební účasti, které se od roku 2006 příliš nezměnily. A poslední jsou hodnoty tvořící kladný index, kdy k roku 2022 došlo oproti roku 2006 k navýšení volební účasti. Na první pohled lze vidět, že se okresy se záporným indexem změny vyskytují více ve vnitrozemí.

²⁷Data budou srovnávány za dostupné SLDB z roku 2011 (pro rok 2006) a z roku 2021 (pro rok 2022). Zároveň jsou vypočítány ručně.

²⁸Data v rámci vzdělanosti se zjišťují pouze ze SLDB, z těchto důvodů se v práci uvádí rok 2011 a 2021.

Zároveň jsou obce se záporným indexem změny více koncentrovány. Okresy se záporným indexem změny lze identifikovat i na hranicích jižních Čech a Moravy. Možným vysvětlením poklesu volební účasti v těchto oblastech, mohou být jejich tradiční hodnoty. Jedná se totiž o tradiční oblasti s nejvyšší mírou religiozity v Česku. Další oblasti s nízkým indexem změny lze identifikovat v okresech okolo Prahy, dále na jihozápadě a severovýchodě Čech. Velmi souhrnně lze „tvrdit“ že se jedná o okresy, které se vyznačují nižším podílem sociálně-patologických jevů, či dalších nežádoucích společenských jevů (nižší nezaměstnanost, nižší kriminalita aj.). Na druhé straně lze vymezit okresy s kladným indexem změny. Ty, se soustřeďují zejména do severního pohraničí a obecně do oblastí bývalých Sudet (okres Cheb, Sokolov nebo Bruntál). Kladným indexem změny se vyznačují i urbanizované okresy (často se v tomto okrese nachází i krajské město). Většina okresů s kladným indexem změny se vyznačuje poměrně kladným migračním saldem a výstavbou nových bytů. V těchto oblastech se také vyskytuje relativně nízký počet rodáků a podíl obyvatel starších 65 let je poměrně nízký. Zároveň i nízký počet rodáků je jakýmsi znakem časté obměny obyvatel, která přináší změny ve volební účasti (ČSÚ 2006b, 2022d, Kuldová 2005).

Okresy s nejnižším záporným indexem změny, zejména ty jihomoravské, patří mezi nejrychleji stárnoucí v Česku, příkladem mohou být okresy Břeclav, Brno-venkov nebo Vyškov. Ty mají index stáří vysoce nad průměrem za celé Česko. Na druhou stranu přesným opakem mohou být okresy Praha-západ nebo Praha-východ které, sice mají záporný index změny ale k roku 2022 měly nejmladší obyvatelstvo ze všech okresů. Jedná se o okresy, které se lokalizují v dojezdové vzdálenosti od velkých měst (okresních, krajských). Tento faktor by vysvětloval i průměrně nižší věk v těchto okresech, jelikož v suburbii hledají zázemí nejčastěji mladé rodiny s dětmi. Procentuálně je ale obyvatelstvo u okresů se záporným indexem mladší (více než polovina okresů). Naopak u kladného indexu změny je až 80 % obcí s průměrně starším obyvatelstvem (ČSÚ 2022b). Průměrně vyšší věk v těchto okresech může být zapříčiněn tím, že v krajských městech žije obecně starší obyvatelstvo (zejména kvůli službám), které tento věkový průměr zvyšují. Determinant věku je s volební účastí velmi provázán. Autoři, kteří se zabývali závislostí volební účasti na věku, mají ale často odlišné názory. Například Kouamen (2009) se domnívá, že nejvíce chodí volit mladí (prvovoliči). Nadšení z prvotních voleb postupem času ale upadá a dochází k poklesu volební účasti

ve věkové skupině 21–25 let. K další stagnaci volební účasti opět dochází u věkové skupiny nad 75 let. Jednou z příčin může být jednak zdravotní indispozice jedince, druhak změna sociálního postavení (Kouamen 2009). S přibývajícím věkem souvisí i faktor, který v této práci nebyl ještě zmíněn, ale představuje pro tuto věkovou skupinu podstatnou roli, a to faktor vzdálenosti volební místnosti. Vzdálenější volební místnost od domova může nejen pro tuto věkovou skupinu představovat problém ve volbě (Antoš 2007). Odlišný názor oproti Kouamen (2009) má Rosenstone a Hansen (1993) ti tvrdí, že nejvyšší volební účast připadá na střední až starší věk.

Jak bylo již řečeno, záporným indexem změny se většinou vyznačují oblasti s více příznivými hodnotami socioekonomických charakteristik. Ve smyslu nižší nezaměstnanosti, kriminality nebo se jedná o hospodářsky významné okresy (z hlediska HDP, daňových příjmů). Mezi typické okresy se záporným indexem změny a velmi nízkou nezaměstnaností patří například okres Rychnov nad Kněžnou a Praha-západ. Na druhou stranu více než 65 % okresů s kladným indexem změny má vysokou nezaměstnanost. Okresy s kladným indexem změny, které neměly vysokou nezaměstnanost spadají často mezi urbanizované okresy (např. okres Plzeň město, České Budějovice nebo Praha).

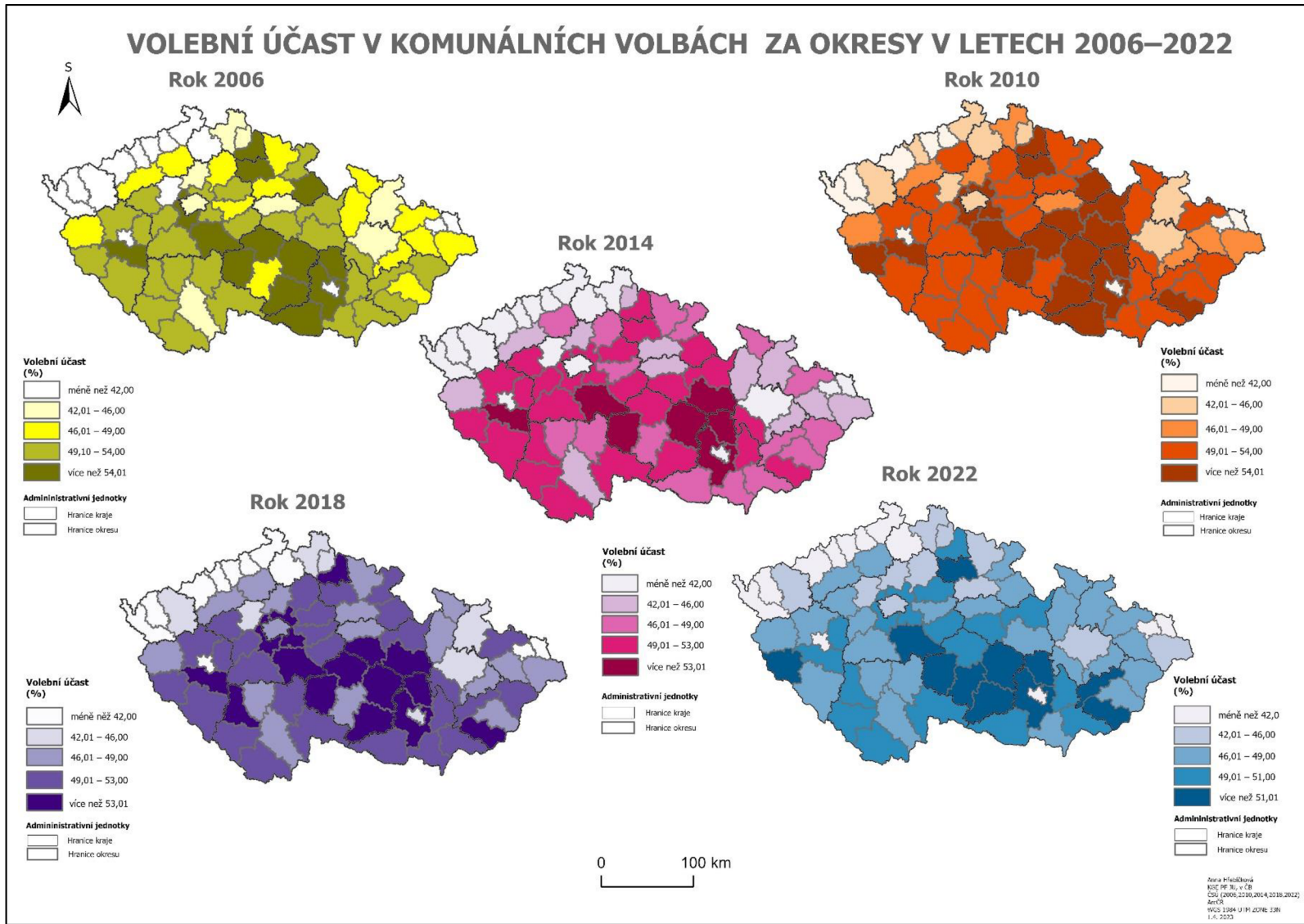
S příjmem a nezaměstnaností souvisí i míra vzdělanosti v okresech²⁹. Méně než 50 % obcí se záporným indexem změny má nižší medián počtu vysokoškolsky vzdělaných osob. Lze najít okresy s vysokou mírou vysokoškolsky vzdělaných se záporným indexem změny– okresy Praha-západ, Brno-venkov nebo Hradec Králové. Na druhou stranu i okresy kde je nízká vzdělanostní struktura, pro příklad lze uvést– okresy Domažlice, Tachov a Jeseník, které mají ze všech okresů vůbec nejnižší počet vysokoškolsky vzdělaných. U kladného indexu změny je vysokoškolsky vzdělaných téměř 79 %. Sice se tyto okresy vyznačují nežádoucími společenskými jevy s čímž by souvisel i nízký počet vysokoškolsky vzdělaných osob, ale tento průměr vysoce zvyšují krajská města, která do tohoto indexu spadají. Mezi okresy s nejvyšším počtem vysokoškolsky vzdělaných spadají například okresy Brno-město, Ostrava-město nebo Olomouc (SLDB 2021).

²⁹Míra vzdělanosti se získává pouze ze Sčítání lidu domu a bytů, pro účely této části bude tato statistika využita za rok 2021.

Míra vzdělanosti má tedy na volební účast velký vliv, jelikož vzdělanější lidé lépe porozumí systému voleb (to platí ještě více v případě komunálních voleb, jelikož jsou považovány za ty nejsložitější) (Denny, Doyle 2008). Je také potvrzeno, že od roku 1992 je zaznamenán nejvyšší pokles volební účasti u občanů se základním a středoškolským vzděláním (Linek 2013a).

4.3 Identifikace územní diferenciaci volební účasti v komunálních volbách za hierarchicky vyšší územní celky

V této části se práce zaměří na analýzu volební účasti za hierarchicky vyšší územní celky. Konkrétně se jedná o okresy. Prvním analyzovaným obdobím je rok 2006. V případě, že se pozornost zaměří na prostorové odlišnosti, je na první pohled vidět určitá diferenciaci. Nízkou volební účast lze zaznamenat v okresech na severozápadě a severovýchodě Česka. Přesněji v periferních pohraničních oblastech. V severovýchodní části Česka se jedná o oblasti Jesenicka, Olomoucka a Ostravska zejména okresů Karviná a Ostrava město. V této oblasti disponují nízkou volební účastí i jiné okresy – okres Bruntál a Olomouc. Tyto okresy mají jeden společný faktor, a to vysoký podíl nezaměstnaných osob. Ve srovnání s celým Českem jsou jejich hodnoty nadprůměrné. V úvodu bylo již zmíněno že je nízká volební účast typická pro oblasti na severozápadě Čech. Na první pohled je tato diferenciaci velmi zřejmá. Jedná se o doslova „pás“ okresů s nízkou volební účastí. Nejnižší volební účast v této oblasti mají okresy Chomutov, Sokolov nebo Ústí nad Labem. Zmíněné okresy patří mezi ty s nejnižší vzdělanostní strukturou (nadprůměrný počet osob bez středního vzdělání) (SLDB 2021). Lidé s nižším sociálním statusem, který souvisí i s vysokou nezaměstnaností a nízkým dosaženým vzděláním se voleb obecně účastní nejméně (Linek 2013a).

Obr. č. 7: Volební účast v komunálních volbách za okresy v letech 2006–2022

Vysoká volební účast se již tradičně soustředí do oblastí na jihozápadě Česka. Značná koncentrace okresů s vysokou volební účastí se vyskytuje především v Kraji Vysočina a části Jihomoravského kraje. Pro příklad se jedná o okresy Žďár nad Sázavou, Pelhřimov, Brno-venkov a Blansko, které dosahují jedny z nejvyšších volebních účastí v tomto analyzovaném roce. Zmíněné okresy se zároveň vyznačují určitou územní identitou a silnějšími sociálními vazbami mezi jejich obyvateli (Kašková, Chromý, Kučera 2016). Další oblastí s vysokou volební účastí je sever Čech, konkrétněji okresy Pardubického kraje jedná se o okresy – Jičín, Rychnov nad Kněžnou a Semily. Uvedené okresy mají i nízkou nezaměstnanost v průměru 4,44 %, tedy pod hodnotami průměru Česka. Tyto okresy by se daly považovat za okresy městské, v dojezdové vzdálenosti od krajských měst. Mezi další okresy s vysokou volební účastí, lze zařadit okresy Praha-západ a Plzeň-jih. V případě okresu Praha-západ může hrát vliv vyšší sociální kapitál a regionální rozvoj této oblasti. Mezi společné faktory patří i jejich vysoká míra vzdělanosti, vyšší HDP a obecná prosperita regionu.

V roce 2010, si lze opět, i když mírněji všimnout severozápadních a severovýchodních okresů Česka s nejnižší volební účastí. V severovýchodní části se oproti minulému roku hodnoty volební účasti příliš nezměnily. Nejnižší volební účast lze opět spatřit v oblasti Jesenicka, Olomoucka a Ostravska. Severozápad pohraničí náleží také pod historické území bývalých Sudet. Dané specifické území se od ostatních regionů liší zejména svou historií, která má za následek rozdílné ekonomické a demografické ukazatele. Zároveň i samotné pohraničí se dá považovat za periferii, proto mohlo i po roce 1989 dojít k pomalejšímu šíření hodnot do těchto regionů, což mělo za následek nízkou volební účast (Daněk 2000). Oproti roku 2006 došlo k navýšení volební účasti v těchto oblastech, ale i přes to se jedná o okresy s nejnižší volební účastí. Stejně jako v minulém období patří do intervalu s nejnižší volební účastí okres Chomutov, Sokolov a Ústí nad Labem.

V oblastech bývalých Sudet, se oproti minulému roku nepatrně zvýšila volební účast v okresech Česká Lípa, Děčín a Most, které v mapě již nenáleží k nejnižšímu intervalu volební účasti. Toto navýšení, v průměru kolem dvou procentních bodů může být i následkem toho, že se v tomto roce konalo více voleb. Lidé si volili nové zástupce ve sněmovně, v říjnu se volilo do třetiny Senátu a právě i do sledovaných komunálních voleb (volby.cz 2010). Uvedený fakt, také mohl způsobit zvýšenou volební účast ve sledovaném roce. S nízkou volební účastí zmíněných okresů souvisí i jejich strukturální problémy (vysoká nezaměstnanost, nižší mzdy, vysoká kriminalita aj.).

Z hlediska vysoké volební účasti, se situace v okresech oproti minulému roku příliš nezměnila. Okresy se koncentrují opět na jihozápad Česka. Přičemž se volební účast zvýšila i v okresech Svitavy, Chrudim a Ústí nad Orlicí v Pardubickém kraji. U okresů na jihu Česka (např. okres Pelhřimov, Brno-venkov, Žďár nad Sázavou) může jejich vysoká volební účast souviset s územní identitou. V těchto okresech jsou rovněž i nejvyšší počty rodáků (Kuldová 2005, SLDB 2011). Rodáci mají často větší vztah také k lokálním komunitám, a silnější sociální vazby v okolí (Bernard 2012).

Okresy s vysokou volební účastí, které v minulém období nebyly téměř identifikovány jsou okres Praha-západ a Praha-východ. Jedná se o okresy s průměrně nejnižším věkem a zároveň i podprůměrným indexem změny. Zmíněné oblasti jsou taktéž často vyhledávané mladými rodinami s dětmi, které mohou průměrný věk snižovat, rovněž mají i jiné volební chování. K navýšení volební účasti oproti předešlému období došlo i v okresech Domažlice a Uherské Hradiště. Domažlicko má opět velmi silnou územní identitu, která je ovlivněna zejména typickými symboly této oblasti a historií Chodů (Klečková 2009). Domažlicko se také stalo za poslední roky velmi prosperujícím regionem. V případě okresu Uherské Hradiště žije velká část občanů mimo střediskové centrum ve venkovských oblastech. Pro zmíněné oblasti a menší obce je příhodnější vyšší volební účast. Ta, je způsobena zejména užšími sociálními vazbami v malých obcích. Podle Michiganské školy se jedná o tzv. afektní orientaci, kdy se volič rozhoduje na základě svých pocitů.

Dalším analyzovaným obdobím je rok 2014. Na první pohled lze z mapy vidět, že volební účast oproti minulému volebnímu období klesla. Severovýchodní a severozápadní gradient nízké volební účasti je z mapy opět znatelný. Na severozápadě, v oblasti bývalých Sudet oproti minulému roku klesla volební účast u okresů Děčín, Liberec, Most a Karlovy Vary. Zároveň se tyto okresy vyznačují i nejvyšší mírou kriminality, rozvodovostí a dalšími problémy. Mezi další oblast s nízkou volební účastí lze zařadit oblast Jesenicka, která se nachází v již zmiňované severovýchodní oblasti s nízkou volební účastí. I tato oblast je postižena vysokou nezaměstnaností, zejména sezónní nezaměstnaností díky charakteru oblasti (turistika, zimní sporty). Oblast Jesenicka je typická i velkými venkovskými obcemi v horských oblastech, ve kterých se prosazují více politické strany než v malých obcích. To má za následek to, že voliči ztrácejí znalost kandidátů a volební účast tak klesá (Perlín, Kučerová, Kučera 2010).

Mezi další typické okresy s nízkou volební účastí patří ty v blízkosti krajských měst. V intervalu s nejnižší volební účastí najdeme těchto okresů osm, a nejedná se pouze o okresy se strukturálními problémy, ale spadají sem i okresy jako Praha, Brno-město nebo Plzeň-město. Okresy s krajským městem mají již typicky nízkou volební účast v doposud analyzovaných obdobích. Volby v těchto okresech se poměrně liší od těch ve venkovských oblastech a menších obcích. Ve městech se volí častěji politické strany, volební soutěž bývá více medializovaná a volby se tak spíše podobají těm na národní úrovni. Pro komunální volby je typická kandidatura nezávislých kandidátů, která se v těchto místech spíše neuplatňuje (volby.cz 2014).

Na první pohled si lze všimnout, že okresů s vysokou volební účastí oproti minulým volebním obdobím ubylo. Nejvyšší pokles je zaznamenán zejména v okresech Kraje Vysočina. I přes to, se v těchto oblastech stále nacházejí okresy s nejvyšší volební účastí za sledovaný rok. Jedná se okresy Žďár nad Sázavou, Pelhřimov a z ostatních krajů okresy Brno-venkov a Blansko. Dané okresy jsou typické svou vysokou územní identitou a religiozitou, která má na volební účast vliv. Již tradičně vysoká volební účast v okrese Pelhřimov může být zapříčiněna i působením oblíbeného poslance a lékaře Jiřího Běhouneka³⁰, kterého lidé v regionu znají. V tomto případě se tak uplatňuje sousedský efekt. Tento efekt stojí na tom, že lidé upřednostňují ve volbě místní kandidáty které znají. Tento faktor navíc volební účast zvyšuje (Pileček 2020). Mezi okresy s nejvyšší volební účastí patří i okres Benešov a Plzeň-jih. Oba okresy jsou typické svou velmi nízkou nezaměstnaností (2. a 9. nejnižší nezaměstnanost mezi okresy) a vyššími mzdami (ČSÚ 2014b). Je tomu zejména z důvodu, že se jedná o okresy v dobré dojezdové vzdálenosti do měst a rozvojem průmyslových zón.

Dalším analyzovaným obdobím je rok 2018. V tomto roce nízkou volební účast vykazuje menší počet okresů, daná mapa se tak podobá více volebnímu období z roku 2010. Okresy s nejnižší volební účastí jsou tedy opět typické pro severovýchod a severozápad Česka (okres Karviná, Most, Ostrava-město patří mezi ty s úplně nejnižší volební účastí). Tyto okresy mají také velký podíl cizinců v populaci a nejvyšší úbytek stěhování (-2,6 ‰ v průměru) (ČSÚ 2010g). Dané charakteristiky mohou tudíž ovlivňovat nižší počet rodáků, a s tím související slabou regionální identitu (Kuldová 2005). Mezi další okresy s vysokou volební účastí spadají zejména okresy Most,

³⁰I tohoto důvodu došlo ke značné podpoře ČSSD v Kraji Vysočina, jelikož Jiří Běhounek kandidoval právě za ČSSD.

Chomutov, Sokolov nebo Teplice. V těchto oblastech došlo kvůli historickým událostem k omezení tradičních sociálních vazeb, které tak do jisté míry způsobily nízký sociální kapitál těchto oblastí. Podle Jance (2006) je sociální kapitál s volební účastí velmi spjat. Z pohledu lokální úrovně může do jisté míry vyjadřovat obecný zájem obyvatel o věci veřejné, konkrétně o řízení své obce (Jančák a kol. 2001). Mimo tyto oblasti se dají identifikovat ale i jiné okresy s nízkou volební účastí. V jižních Čechách se nachází okresy spíše s vysokou volební účastí. Lze zde nalézt ale i okresy s nižší nebo průměrnou volební účastí. Jedná se o okresy Jihlava, České Budějovice. Zmíněné okresy jsou opět okresy s nejvyšším počtem obyvatel v kraji a zároveň i krajským městem. V letech 2006–2018 ve třetině obcí nedošlo ke změně starosty (volby.cz 2006–2018) Pokud se analýza přesune k vyšší volební účasti, tak si lze všimnout, že těchto okresů oproti minulému roku přibýlo, i v tomto roce s dominancí Kraje Vysočina (kromě zmíněného okresu Jihlava).

Lze všimnout, že vysoká volební účast se soustřeďuje nejčastěji do okresů ve vnitrozemí. Přesněji mezi administrativní hranice krajů (např. oblasti Strakonicka, Chrudimska nebo Blanska) v těchto oblastech jsou i nejčastěji vymezovány tzv. vnitřní periferie (Musil, Müller 2008). Zmíněné oblasti jsou typické svou tradiční sociální kontrolou a sousedskou sounáležitostí. Zároveň se jedná o okresy s vyšším průměrným věkem a indexem stáří, podprůměrnou mírou nezaměstnanosti, průměrným indexem vzdělanosti a vyšším podílem rodáků. Všechny tyto faktory mohou mít na takto vysokou volební účast pozitivní vliv (Zemánek 2003). Jak bylo již zmíněno tak nejvyšší volební účast mají zejména okresy ve vnitrozemí, v mapě lze ale vidět, že se vysokou volební účastí vyznačují i dva okresy pohraniční–okres Semily a Uherské Hradiště. V případě Uherského Hradiště může být důvodem vysoké volební účasti již zmíněný venkovský charakter okresu. Obyvatelstvo v okrese Semily má poměrně vysokou míru důvěry v instituce, která souvisí s jednou z nejvyšších hodnot sociálního kapitálu (Pileček, Jančák 2010).

Nyní se práce přesune k poslednímu analyzovanému období a to k roku 2022. Ve srovnání s předchozím sledovaným rokem, se okresy s nejnižší volební účastí příliš neproměnily. Nejnižší volební účast opět dosahují zejména okresy v severním pohraničí. V případě severovýchodního pohraničí i přes to, že jsou zde hodnoty volební účasti stále velmi nízké tak se oproti minulému roku volební účast mírně navýšila.

To lze zaznamenat zejména v okrese Jeseník, Bruntál, Šumperk i přes fakt, že oproti minulému roku volební účast za celé Česko klesla. Další kraje s nízkou volební účastí se nachází na severní hranici středních Čech, mezi ně spadají okresy Mladá Boleslav, Mělník a Kladno. Poslední dva zmíněné okresy jsou nižší volební účastí typické i v jiných volebních obdobích, i když jsou jejich hodnoty proměnlivé. Oblasti se vyznačují velmi nízkým průměrným věkem na druhou stranu i nízkou nezaměstnaností a vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných osob. (ČSÚ 2021b, ČSÚ 2022c, SLDB 2021). Jedním z důvodů takto nízké volební účasti proto může být nízká občanská participace (Pileček, Jančák 2010).

Další oblastí s nízkou volební účastí je oblast Tachovska. Plzeňsko je pomyslně rozděleno do dvou oblastí s odlišným volebním chováním. Západní část kraje, do kterého spadá i okres Tachov, se svým volebním chováním podobá více sousednímu Karlovarskému kraji. Okres Tachov je také pohraniční okres s odlišnou historickou minulostí. Nízkou volební účastí se vyznačují i okresy na jihu Moravy—jedná se o okresy Břeclav, Hodonín, Zlín a Vsetín. Pro tuto část Česka jsou typické větší obce, dál od sebe. Pro okres Břeclav a Hodonín je typické že většina obyvatel žije v okresních městech. Právě ve městských oblastech je volební účast nízká. Zejména díky menším sociálním vazbám a neexistenci sousedského efektu (Pileček 2020). Z pohledu okresů s vysokou volební účastí lze vidět jisté změny. Nejvyšší volební účast opět vykazuje jižní část Česka zejména v okresech na Vysočině a v části Jihomoravského kraje. Vysokou volební účast v těchto oblastech ovlivňuje jak spolková činnost, sounáležitost s obcí, tradice nebo rodáctví. Na první pohled si lze všimnout mírně stoupající volební účasti v okresech zahrnující krajské město. Příkladem může být okres Jihlava, jeho hodnoty volební účasti oproti předchozímu období stouply téměř o 4 procentní body. Mezi další okresy s vyšší volební účastí přibýly okresy Domažlice, Kroměříž a Jičín.

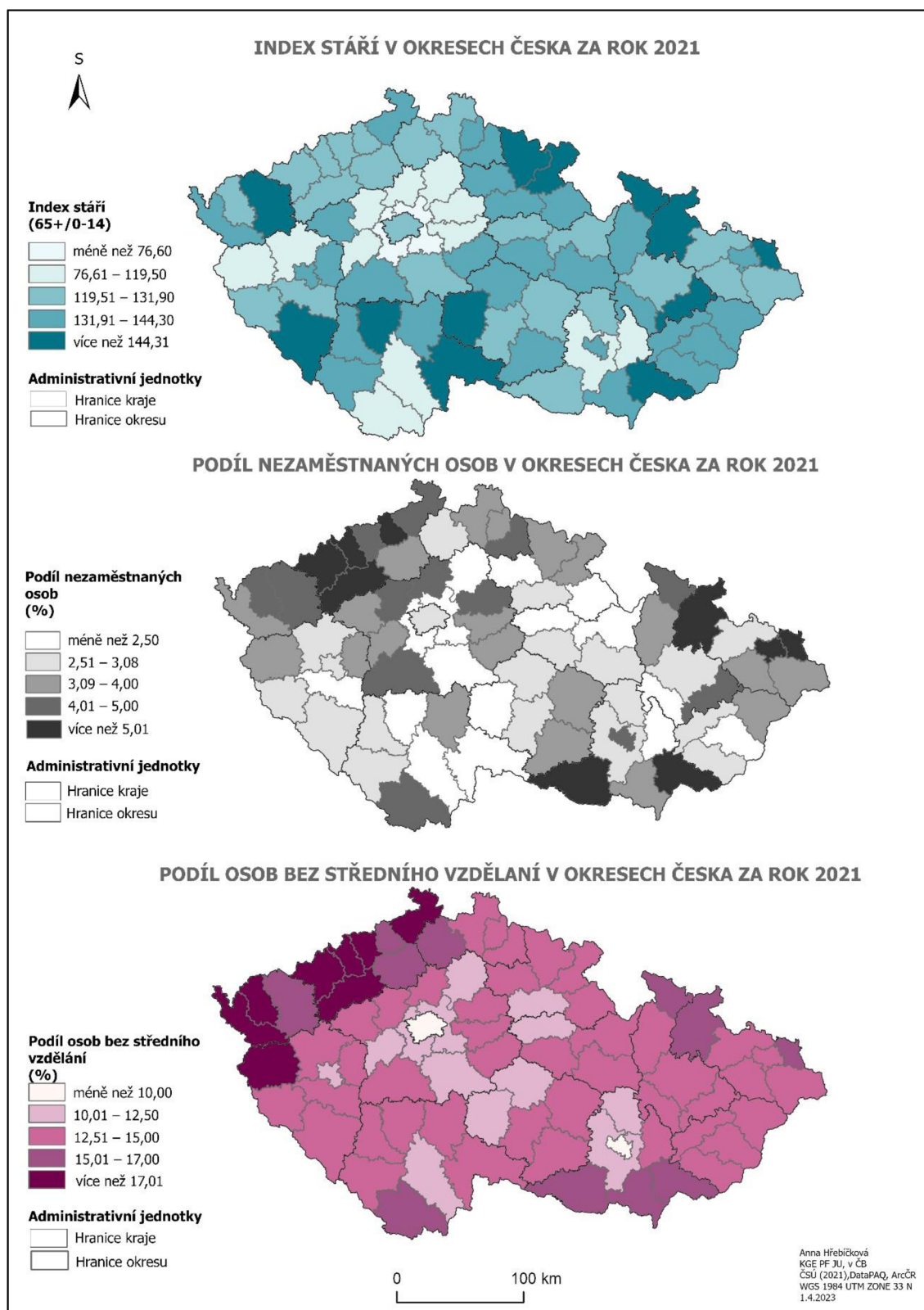
4.4 Hodnocení volební účasti na základě individuálních faktorů

V další části se práce bude zabývat hodnocením volební účasti pomocí tří vybraných faktorů na územní úrovni okresů. Jedná se o tři determinanty, jimi jsou věk, nezaměstnanost a vzdělanost. Konkrétně se jedná o index stáří, podíl nezaměstnaných osob a podíl osob bez středního vzdělání. Všechny determinanty byly zvoleny k roku 2021. Determinanty byly vybrány z důvodu toho, že volební účast podle mnohých autorů nejvíce ovlivňují (Vráblíková 2008, Linek 2013, Kitschelt 1994, Kouamen 2009, Mayer 2011, Rosenstone, Hansen 1993). O analýzu individuálních charakteristik se zajímají výzkumy Kolumbijské školy, které studují zejména volební chování obyvatel, na základě věkových, náboženských a jiných individuálních charakteristik.

Prvním faktorem, kterým se analýza bude zabývat je věk, konkrétně tedy index stáří. Obecně je nízký index stáří typický pro průmyslové oblasti na severozápadě Česka a pro střední Čechy. Nejnížší index stáří ze všech okresů měly k roku 2021 okresy Praha-západ a Praha-východ. Tyto okresy dosahovaly v každém analyzovaném volebním období průměrné až vyšší volební účasti. Mezi další okresy s nízkým indexem stáří lze zařadit okresy zejména ve středních Čechách—okres Rakovník, Mělník, Mladá Boleslav a další. Zmíněné okresy dosahovaly častěji průměrných hodnot, v některých případech (okres Mělník a Kladno) dokonce podprůměrných hodnot volební účasti. Zároveň se nízké hodnoty indexu stáří soustřeďují do některých okresů v zázemí velkých měst (okres České Budějovice, Brno-venkov nebo Plzeň-sever). Tato koncentrace je zapříčiněna zejména tím, že se do tzv. suburbii nejčastěji stěhují mladé rodiny s dětmi, které tento průměr snižují.

Většina okresů s nízkým indexem stáří (první dva nejnižší intervaly) vykazují ve všech volebních obdobích medián volební účasti 50,5 %. Nyní se analýza bude věnovat, hodnocení vysokého indexu stáří. Typickými oblastmi s vysokým indexem stáří jsou jižní Čechy a Morava. Zároveň je jeho spojení s volební účastí proměnlivé, jelikož souvisí s vysokou i nízkou volební účastí. Příkladem mohou být okresy Pelhřimov nebo Jindřichův Hradec mající hodnoty indexu stáří vysoké, zároveň i vysokou volební účast. Na druhou stranu například okresy Karviná a Bruntál mají také index stáří na vysoké úrovni, ale volební účast mají velmi nízkou. Pro okresy s vysokým indexem stáří (poslední dva nejvyšší intervaly) činil medián 50,1 %. Z daného zhodnocení, tedy vyšly velmi podobné hodnoty. Z těchto důvodů se analýza indexu stáří vztáhla k průměru za celé Česko, který činil k roku 2021 128,1 let.

Obr. č. 8: Vybrané faktory ovlivňující volební účast v Česku za rok 2021

zdroj: ČSÚ (2021b, c.) PAQRESEARCH (2021), vlastní zpracování

Ze zmíněného hodnocení vyšlo, že podprůměrné hodnoty indexu stáří mají spojitost s nižší volební účastí. Nadprůměrné hodnoty indexu stáří naopak souvisí s vyšší volební účastí, která byla opět zprůměrována za již zmíněná období. Z tohoto hodnocení tedy vychází, že starší voliči chodí častěji k volbám.

Dalším faktorem, kterému bude věnována pozornost je míra nezaměstnanosti, konkrétně podíl nezaměstnaných osob. Vybraný faktor, se považuje za klíčový ve vztahu k volební účasti (Rosenstone, Hansen 1993, Wolfinger, Rosenstone 1980). Nejnižší míru nezaměstnanosti mají zejména okresy v blízkosti krajského města. Příkladem mohou být okresy Praha-západ, Praha-východ, České Budějovice, Plzeň-jih nebo Benešov. Důvodem takto nízké nezaměstnanosti může být jednak výhodná poloha, druhak i výstavba průmyslových zón, které nabízejí četná pracovní místa. Zmíněné okresy dosahují v průměru 52% volební účast za všechna období, řadí se tak mezi okresy s vysokou volební účastí. Dalšími okresy poukazující na tuto spojitost jsou okres Pelhřimov, Blansko, Rychnov nad Kněžnou nebo Domažlice. Lze nalézt i okresy, které mají sice nízkou nezaměstnanost, ale i malou volební účast. Tento jev, se ale vyskytuje pouze v omezené míře (např. okres Česká Lípa a Olomouc).

Okresy s vysokou mírou nezaměstnanosti například okres Jeseník, Bruntál, nebo Karviná. Všechny zmiňované okresy mají jednu z nejnižších volebních účastí za analyzované roky. Mimo tyto oblasti lze nalézt vysokou nezaměstnanost i v okrese Český Krumlov, ze středních Čech se jedná o okresy Příbram, Kladno, Mělník a Nymburk, z moravských okresů o Brno-město, Znojmo, Hodonín a Přerov. V těchto okresech je volební účast průměrná. Pro celkové shrnutí byl spočítán i medián hodnot, z kterého vyšlo že okresy s nízkou nezaměstnaností mají vyšší volební účast o téměř 10 procentních bodů ve srovnání s těmi s vysokou mírou nezaměstnaností. Z hodnocení tohoto faktoru lze oproti minulému, tudíž vyvodit značné závěry. Tuto souvislost potvrdilo již mnoho studií (např. Brody a Sniderman 1977, Rosenstone 1982, Rosenstone, Hansen 1993, Wolfinger, Rosenstone 1980). Spojitost vysoké nezaměstnanosti a nízké volební účasti bývá vysvětlena tím, že lidé mají jiné problémy, které v životě řeší a z toho důvodu k volbám nechodí (Linek 2013a). Míra nezaměstnanosti patří mezi jeden z nejdůležitějších determinantů. Ovlivňuje totiž i výši příjmu a ekonomickou aktivitu jedince. Lidé s vyšším příjmem disponují více „zdroji“ k tomu jít k volbám.

Posledním vybraným faktorem je úroveň vzdělání, přesněji podíl osob bez středoškolského vzdělání. Daný podíl byl vybrán zejména z důvodu, že nejlépe reflektuje vzdělanostní strukturu oblastí, v tomto případě okresů. Na první pohled lze vidět že nejnižšími hodnotami tohoto podílu se vyznačuje okres Praha a Brno-město. V těchto okresech se zároveň vyskytuje nejvíce studijních příležitostí, které takto vysokou vzdělanostní strukturu mohou ovlivňovat. Dalšími okresy s nízkým podílem osob bez středního vzdělání jsou okresy v blízkosti od krajského města. Lze zmínit okres Praha-západ, Pardubice, Hradec Králové, Plzeň-město, České Budějovice nebo Brno-venkov. U vyšší vzdělanostní struktury je tedy velmi znatelná prostorová diferenciace, jelikož je vyšší vzdělanost ovlivněna mírou urbanizace. Zároveň existuje i značný rozdíl mezi městy a venkovem. Diferenciace je typická i pro okresy s vysokým podílem osob bez středoškolského vzdělání. Lze spatřit, že podobně jako v případě nezaměstnanosti (která s vzdělanostní strukturou do jisté míry souvisí) se tyto hodnoty soustřeďují zejména do severozápadního pohraničí.

Jedná se zejména o okresy Tachov, Cheb, Chomutov, Most nebo Louny. Takto nízká vzdělanost souvisí také s tím, že v době doosidlování se do těchto oblastí stěhovala zejména méně vzdělaná složka populace z Česka nebo zahraničí. Dříve homogenní obyvatelstvo tak nahradila společnost s jinými hodnotovými záměry (Korčák, Netrdová 2022). Zejména okresy na severovýchodě Česka, se vyznačují nízkou vzdělanostní strukturou, konkrétně se jedná o okresy Jeseník, Bruntál a Ostrava. Zmiňované okresy v těchto oblastech se téměř všechny vyznačují podprůměrnou volební účastí. Dalšími okresy vyskytujícími se mimo toto uskupení jsou okresy příhraniční – Český Krumlov, Znojmo, Břeclav a Hodonín, které mají zároveň nejvyšší míru nezaměstnanosti.

Na rozdíl od ostatních okresů s nízkou vzdělanostní strukturou tyto okresy souvisejí s průměrnou volební účastí. Z uvedeného důvodu bylo provedeno hodnocení volební účasti pomocí mediánu. Z daného hodnocení následně vyšlo, že okresy s nízkým podílem osob bez středoškolského vzdělání, tudíž i s vysokou vzdělanostní strukturou dosahují o více než 5 procentních bodů vyšší volební účasti než okresy s nízkou vzdělanostní strukturou. Vztah mezi vysokou mírou vzdělanosti a vysokou volební účastí potvrzuje i řada autorů (např. Mayer 2011, Leighley, Nagler 1992). Vyšší vzdělanost by měla předurčovat k získání kvalitnějších informací o volbách (Rosenstone, Hansen 1993), zároveň se vzdělanější voliči ve volebním systému lépe orientují. Úroveň vzdělání se dá považovat i za jistý předpoklad kvalitnějšího života (Maussen a kol. 2018).

5. Syntéza práce

V této části se práce pokusí shrnout hlavní zjištěné výsledky. Volební účast jako takovou ovlivňuje řada faktorů. Z toho důvodu byla vytvořena sumarizační tabulka (tab. č.8) převažujících faktorů, které vybrané oblasti ovlivňují. V oblastech, které byly do tabulky vybrány se samozřejmě vyskytují i určité výjimky, zároveň je tabulka návrhem, jak k dané problematice přistupovat a jak ji hodnotit (nejedná se tudíž o neměnný stav). Již v teoretické části bylo uvedeno, jaké proměnné mají na volební účast podstatný vliv. Prvním z možných vysvětlení volební účasti může být na základě individuálních charakteristik. Podle celé řady vybraných charakteristik je jedinec pomyslně zařazen do určité sociální skupiny, tento přístup zastává Kolumbijská škola. Mezi další pohled, jak lze na volební účast pohlížet je z hlediska Michiganské školy, uvedená škola vysvětluje volební účast z pohledu psychologie, zejména na vztahu mezi voličem a kandidátem. Uvedený vztah je velmi důležitý zejména v malých obcích. Třetí a poslední představenou školou je Rochesterská, ta je založena na racionálním uvažování, kdy jedinec upřednostňuje ekonomické rozhodování nad emocionálním. Daný přístup hraje roli zejména v metropolitních oblastech, z části může hrát roli i v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Jedním z důležitých aspektů, ovlivňující volební účast je i kontext, tedy prostředí, ve kterém daný volič žije. Další důležitou proměnnou, která hraje podstatnou roli z hlediska volební účasti, je populační velikost obce. S klesajícím počtem obyvatel stoupá volební účast. U obcí s nejnižšími počty obyvatel lze identifikovat vysokou volební účast, za analyzovaná volební období v průměru okolo 70 %. U krajských měst naopak dosahovala volební účast nižších hodnot. Prvním důvodem této diferenciaci mohou být rozdíly v počtu obyvatel nebo také zcela jiný charakter voleb. Ve městech kandidují lidé pod stranickou příslušností, zatímco na vesnicích častěji nezávislí kandidáti. V malých obcích mají lidé mezi sebou těsnější sociální vazby, které volební účast zvyšují.

Volební účast je také ovlivňována množstvím individuálních faktorů. Jedním z významných individuálních faktorů je věk. V analýze bylo poukázáno že vysoká volební účast souvisí se středním až vyšším věkem. Dané věkové rozmezí souvisí s vysokou volební účastí zejména z důvodu toho, že jedinci již mají vyhraněné názory a zejména určité životní zkušenosti, které volební účast ovlivňují.

Zmíněný podmiňující faktor ovlivňuje zejména venkovské oblasti, typický je vyšší až střední věk zejména pro obce a okresy v Kraji Vysočina a jižní části Moravy. V těchto oblastech hraje roli i religiozita, která je pro tyto regiony typická a volební účast může do jisté míry zvyšovat.

Tab. č. 8: Převažující podmíněnosti ovlivňující volební účast v Česku

Podmíněnosti/typ oblasti	Aglomerace/metropolitní oblasti (vymezeno na základě <i>Ouředníček a kol. 2008</i>)	Venkovské oblasti (=nerozvojový sousedský venkov, dle typologie <i>Perlin, Kučerová, Kučera 2010</i>)	Vnitřní periferie (dle typologie <i>Musil, Müller 2008</i>)	Pohraniční oblasti (vymezeno na základě <i>Korčák, Netrdová 2022</i>)
Hodnoty volební účasti	Nízká volební účast	Vysoká volební účast	Vysoká volební účast	Nízká volební účast
Individuální charakteristiky	Nízký průměrný věk, nízká nezaměstnanost, vysoká vzdělanostní struktura	Vysoký index stáří, nízká nezaměstnanost, průměrná vzdělanostní struktura	Vysoký index stáří, Vysoká nezaměstnanost	Vysoká nezaměstnanost, nízká vzdělanostní struktura
Kategorie hodnot – materialistické/postmaterialistické	Postmaterialistické	Materialistické	Materialistické	Materialistické
Typ školy	Rochesterská	Michiganská	Michiganská	Kolumbijská
Územní identita/vztah k místu	Neutrální územní identita	Silná územní identita	Spíše silná územní identita	Slabá územní identita
Podmiňující faktory	Nízké sociální vazby, neutrální územní identita, charakter voleb	Úzké sociální vazby, silná územní identita	Sousedská sounáležitost, značná sociální kontrola	Sídelní systém, slabá územní identita

zdroj: vlastní zpracování

Dalším důležitým faktorem je míra nezaměstnanosti. Faktor nezaměstnanosti se ukázal jako jeden z nejdůležitějších, který podmiňuje volební účast. Oblasti s typicky nízkou volební účastí se ve většině případů vymezují i vysokou nezaměstnaností. Těmito oblastmi jsou zejména severovýchod a severozápad Čech. Vysvětlením daného vztahu může být fakt, že nezaměstnaní lidé mají jiné osobní starosti které je od voleb odvádějí. Zároveň si ani nemyslí, že by svým hlasem mohli volební výsledky ovlivnit (Rosenstone 1982, Rosenstone, Hansen 1993). S mírou nezaměstnanosti souvisí i úroveň vzdělanosti. Voleb se v Česku obecně účastní lidé s vyšším dosaženým vzděláním, které může souviset i s vyšším příjmem. Zmíněné proměnné ovlivňují zejména sociální status, který má na volební účast značný vliv. Oblasti, které vykazují vyšší sociální status jsou zejména charakteristické pro aglomerace či urbanizované oblasti v okolí krajských měst.

6. Závěr

Volby jsou základním prostředkem, kterým se lidé mohou zapojit do politického procesu a určit zástupce, kteří budou rozhodovat o jejich zájmech. Vysoká volební účast znamená, že výsledky voleb jsou přesnějším odrazem názorů a preferencí občanů, což zvyšuje legitimitu výsledků a demokratickou reprezentaci. Hlavním cílem práce bylo pomocí kvantitativní analýzy poukázat na prostorové odlišnosti volební účasti v komunálních volbách v Česku. Z hlediska prostorové diferenciacce se v Česku vymezily oblasti s typicky nízkou volební účastí, příkladem lze uvést pohraničí nebo populačně velká města. Druhá došlo k identifikaci regionů s vysokou volební účastí, ku příkladu venkovské oblasti či populačně malá města. Analýza tak identifikovala oblasti, kde je potřeba navýšení volební účasti. Typy tohoto výzkumu také mohou přispět k řešení otázek, jako jsou například volby na dálku nebo elektronické volby, které mohou zvýšit účast voličů a umožnit jim hlasovat snadněji.

Záměrem práce byla také analýza volební účasti v čase. K tomu byla v práci využita komparace jednotlivých volebních účastí mezi sebou. Zároveň byla vývoji volební účasti v čase věnována i samostatná kapitola, pojednávající o indexu změny volební účasti. Jedním z hlavních úkolů bylo identifikovat a částečně analyzovat, jaké podstatné faktory mohou volební účast ovlivňovat. Zjistilo se, že na volební účast může mít vliv množství faktorů. Jedním z důležitých faktorů, související s volební účastí je územní identita, kterou případný volič k místu bydliště vykazuje. Volební účast ovlivňuje i populační velikost obce, místo ve kterém volič žije a zároveň stabilita zastupitelstev. Vliv na volební účast mají i individuální charakteristiky, nejen pro tuto práci se jeví jako nejdůležitější věk, nezaměstnanost a vzdělanost. Jak bylo již zmíněno, úkolem předložené práce nebylo nalezení značného množství faktorů ovlivňující volební účast. Úkolem byla identifikace hlavních, podstatných faktorů, které mají na volební chování obyvatel, resp. volební účast vliv.

Nyní se práce věnuje hypotézám, jež byly stanoveny v úvodu bakalářské práce. První ze stanovených hypotéz předpokládala, že nejvyšší volební účast budou dosahovat obce s nejnižším počtem obyvatel, naopak populačně velká města budou vykazovat podprůměrnou volební účast. Daná souvislost byla v práci několikrát potvrzena. Vztah mezi volební účastí a velikostní kategorií byl dokázán i díky samostatné analýze na toto téma.

Druhá hypotéza se věnovala vývoji volební účasti v okresech, předpokládala, že v periferních okresech na severozápadě Česka bude volební účast klesat a naopak ve venkovských okresech bude volební účast narůstat. Poklesy volební účasti lze zaznamenat zejména ve venkovských okresech. Možným vysvětlením poklesu volební účasti v těchto oblastech, mohou být jejich tradiční hodnoty. Z tohoto hodnocení vyplývá, že se druhou hypotézu nepodařilo potvrdit. Poslední stanovená hypotéza, se týkala vztahu mezi vyšší volební účastí a středním až starším věkem. V průběhu analýzy se tato souvislost potvrdila, nejčastěji chodí volit občané v průměrném až starším věku. Zejména z toho důvodu, že již načerpali určité životní zkušenosti a mají také nejen politicky vyhraněné názory, které je v jejich volbě ovlivňují.

Díky této práci je tedy možné identifikovat oblasti s nízkou volební účastí. Takto nízkou volební účast je potřeba řešit ať z důvodů toho, že je volební účast jedním z klíčových prvků demokracie nebo že díky volbám mohou občané vyjádřit svůj názor na to, jak by měla být řízena společnost. Výzkumy a různé analýzy volební účasti mohou přinést zvýšený zájem o volby, právě v oblastech s nízkou volební účastí a napomoci tak k jejímu navýšení (jelikož zvýšené povědomí o volbách, zvyšuje volební účast). Obecně výzkumy týkající se volební účasti mohou pomoci politickým stranám a kandidátům porozumět preferencím voličů v různých regionech a lépe si tak připraví své volební kampaně. Dosažené výsledky bakalářské práce mají sice indikativní charakter ale i tak, je určitým způsobem přínosná. Zejména její užitečnost pro vzdělávací účely a poskytnutí informací o tom, jaký vliv mají faktory na úroveň volební účasti v různých oblastech. Zejména se jedná o ucelený soubor faktorů či charakteristik, ovlivňující volební účast v Česku. Důležité je, aby občané věděli, že jejich hlas má na volebních procesech skutečný význam a že mají právo volit si své zástupce. Práce se celkově zaměřovala více na identifikaci volební účasti v „problémových“ regionech (venkov, pohraničí aj.) vymezila tak oblasti, u kterých by bylo vhodné jejich nízkou volební účast řešit. Předkládaná práce nabízí také možnou identifikaci skupin občanů, kteří se do volebního procesu spíše nezapojí, jako jsou mladí lidé, nezaměstnaní a lidé s nižším vzděláním. V dalším směřování práce by bylo možné identifikovat proč zmíněné skupiny nevolí a jak je možné jejich motivaci zvýšit.

7. Literatura

- AJZEN, I. (1989): Attitude structure and behavior. In: Pratkanis, A. R., Breckler S. J., Greenwald, A.G.: Attitude Structure and Function, 241–274.
- ALMOND, G. A., VERBA, S. (1963): The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Princeton university Press.
- ANTOŠ, M. (2007): Tajné hlasování za plentou jako záruka svobodných voleb versus distanční hlasování. Časopis pro vědu a praxi, 15, 2, 172–182.
- BAAR, V. RUMPEL, P., ŠINDLER, P. (1996): Politická geografie. Ostravská univerzita.
- BALHA, A. (2017): Postoje českých studentů k politice. Diplomová práce. Ústav politologie, Filozofická fakulta, UK, Praha.
- BALÍK, S., Hájek, L. (2020): Komunální volby v roce 2018. Masarykova univerzita.
- BALÍK, S. (2009): Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky. Grada Publishing.
- BARNES S. H., KASSE M. (1979): Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies. Beverly Hills.
- BERNARD, J. (2012): Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky. Sociologický časopis, 48, 4, 613–640.
- BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T. (2014): Prostorový kontext volebního chování – Jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů. Sociologický časopis, 50, 1, 3–28.
- BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T., ŠIMON, M. (2014): Existují prostorové kontextové vlivy na volební chování i v relativně nacionalizovaném stranickém systému? Příklad Česka. Geografie, 119, 3, 240–258.
- BERNARD, J., ŠIMON, M. (2017): Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. Sociologický časopis 53, 1, 3–28.
- BLAIS, A., DOBRZYNSKA, A. (1998): Turnout in electoral democracies. European journal of political research, 33, 2, 239–261.
- BLAIS, A., GIDENGIL, E., NADEAU, R., NEVITTE, N. (2001): Measuring party identification: Britain, Canada, and The United States. Political Behavior, 30, 1, 5–22.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2012): Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání. Geografie, 117, 3, 266–288.
- BOURDIEU, P. (1998): Teorie jednání. Karolinum, Praha.
- BRATTON, M. (1999): Political participation in a New Democracy. Institutional Considerations from Zambia. Comparative Political Studies, 32, 5, 549–588.
- BRODY, R. A., SNIDERMAN, P. M. (1977): From Life Space to Polling place: The Relevance of Personal Concerns for Voting Behavior. British Journal of Political Science, 7, 3, 337–360.

- BUBENÍČEK, V. (2007): Definice malé obce v politologickém výzkumu. Katedra humanitních věd, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita, Praha.
- BURT, R. S. (1992): The social structure of competition. In: Cross R., Parker A., Saason L.: *Networks in the Knowledge Economy*. Oxford University Press, London, 13–56.
- BUTLER, D., STOKES, D. (1969): *Political Change in Britain*. St. Martin's, New York.
- CABADA, L. (2010): Volby do evropského parlamentu jako volby druhého řádu: Reflexe voleb v nových členských zemích EU ze středovýchodní Evropy. *Oeconomica*.
- CLARK, N., ROHRSCHEIDER, R. (2009): Second-order elections versus first-order thinking: How voters perceive the representation process in a multi-layered system of governance. *European Integration*, 31, 5, 645–664.
- COHEN S. B, ROSENHALT C. D. (1971): Geographical model for political systems analysis. *Geographical Review*, 61, 1, 5–38.
- COLEMAN, J. S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*. 94, 95–120.
- COX, K. R. (1969). The voting decision in a spatial context. *Progress in geography*. 1, 81–117.
- ČMEJREK, J. (2005): „Specifika komunální politiky v malých obcích ČR. In: Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (eds): *Evropeizace nové téma politologického výzkumu*. Masarykova univerzita, Politologický ústav, Brno, 72–7.
- DANĚK, P. (2000): Existuje politická kultura českého pohraničí? *Geografie*, 105, 1, 50–62.
- DE GRAAF, N. D., DE GRAAF, P. M. (1988): Family background, postmaterialism and life style. *The Netherlands Journal of Sociology*, 24, 1, 50–64.
- DENNY, K., DOYLE, O. (2008): Political interest, cognitive ability and personality: Determinants of voter turnout in Britain. *British journal of political science*, 38, 2, 291–310.
- DENVER, D. T., CARMAN, C. J., JOHNS, R. (2012): *Elections and voters in Britain*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- DOWNS, A. (1957): An economic theory of political action in a democracy. *Journal of Political Economy*, 65, 2, 135–150.
- EVANS, J. A. (2004): *Voters & voting: An introduction*. Sage publications, London.
- FARNEN, R. F. (1996): Nationalism, Democracy, and Authority in North America and Europe since 1989. In: Farnen, R.F., Dekker, H., Meyenberg, R., German, D.B. (eds.): *Democracy, Socialization and Conflicting Loyalties in East and West*. Palgrave Macmillan, London.
- FŇUKAL, M. (2013): Politická geografie. Distanční studijní opora. Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc.
- FUKUYAMA, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. The Free Press, New York.
- GARDAVSKÝ, V. (1994): Geopolitical development of the Czech state. *Geografie*, 99, 2, 71–78.

- GEYS, B. (2006): Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research. *Electoral studies*, 25, 4, 637–663.
- GOORHA, P. (2019): *Modernization theory*. Oxford Research Encyclopaedia.
- GORZELAK, G. (1996): *The Regional Dimension of Transformation in Central Europe*. Routledge, London.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O. (2011): *Voličské správanie na Slovensku: Teória, trendy, výskum*. Renesans, Bratislava.
- HAHN, M. (2018): *Volební chování v Brně: Srovnání komunálních, krajských a parlamentních voleb*. Diplomová práce. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- HALLÉR, P. (2006): *Regionální diferenciace úrovně lidského kapitálu a jeho význam pro regionální rozvoj ČR*. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha.
- HAMPL, M., DOSTÁL, P., DRBOHLAV, D. (2007): *Social and cultural geography in the Czech republic: under pressures of globalization and post-totalitarian transformation: Country report*. *Social & Cultural Geography*, 8, 3, 475–493.
- HAMPL, M., MÜLLER, J. (1998): *Jsou obce v české republice příliš malé?* *Geografie*, 103, 1, 1–12.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2005): *Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí*. In: Novotná, M. (eds.): *Problémy periferních oblastí*, PřF UK, Praha, 6–24.
- HEATH, O. (2007): *Explaining Turnout Decline in Britian, 1964–2005: Party identification and Political Context*. In: *Political Behavior* 29, 493–516.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, Praha.
- HEŘMANOVÁ, E., ILLNER, M., VAJDOVÁ, Z. (1992): *Politické jaro 1990 na venkově a v malém městě/Political spring 1990 in the countryside and in small towns*. *Sociologický časopis*, 28, 3, 369–385.
- HINDMOOR, A. (2006): *Rational choice*. Palgrave Macmillan, New York.
- HLOUŠEK, V. (2002): *Koncept konfliktních linií ve střední a Jihovýchodní Evropě – tři roviny analýzy*. *Středoevropské Politické studie*, 4, 2–3, 1–10.
- HNÍZDO, B. (1994): *Základní geopolitické teorie*. *Mezinárodní vztahy*, 29, 4, 72–79.
- HOFFMAN–MARTINOT, V. (1994): *Voter turnout in french municipal elections*. In: Nieto, L.: *Local elections in Europe*. Institut de ciè nces polítiques i socials, Barcelona, 11–42.
- CHILTON, S. (1988): *Defining Political Culture*. *Western Political Quarterly*, 41, 3, 419–445.
- CHROMÝ, P. (2003): *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů?* In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds): *Geografie na cestách poznání*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 163–178.
- CHYTILEK, R., ŠEDO, J. (2004): *Politické strany, teritoriální homogenita a postkomunistické země: Teoreticko-metodologická poznámka*. *Středoevropské Politické studie*, 6, 1.

- INGLEHART, R. (1971): The silent revolution in Europe: Intergenerational change in post-industrial societies. *American Political Science Review*, 65, 4, 991–1017.
- INGLEHART, R. (1981): Post-Materialism in an Environment of Insecurity. *American Political Science Review*, 75, 4, 880–990.
- INGLEHART, R., FLANAGAN, S. C. (1987): Value change in industrial societies. *American Political Science Review*, 81, 4, 1289–1319.
- INGLEHART, R. F. (2008): Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006. *West European Politics*, 31, 1–2, 130–146.
- IŠTOK, R. (2004): Politická geografia a geopolitika. Katedra geografie a regionálního rozvoje, Fakulta humanitních a přírodních studií, prešovská univerzita, Prešov.
- JACKSON, W. D. (1958): Whither political geography: *Annals of the Association of American Geographers* 48, 2, 178–183.
- JANC, K. (2006): Human and social capital in Poland – spatial diversity and relations. In: Komornicki, T., Czapiewski K. (eds.): *Core and peripheral regions in Central and Eastern Europe. EUROPA XXI*, 14, Warszawa, 39–55.
- JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115, 2, 207–222.
- JEŘÁBEK, H. (2000): Počátky Lazarsfeldovy politické sociologie-The People's Choice: Sociální determinanty voličova rozhodování/The Beginnings of P. Lazarsfeld's Political Sociology-The People's Choice: Social Determinants of Voter Decisions. *Sociologický časopis* 36, 1 67–81.
- JEŘÁBEK, M. (1999): Geografická analýza pohraničí České republiky. Pracovní texty Working Papers. Sociologický ústav AV ČR, Praha.
- JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., FIEDOR, D., KREJČOVÁ, N., ŠIMÁČEK, P., WOKOUN, R., ZICH, F. (2021): Nové vymezení periferií Česka. *Geografie*, 126, 4, 419–443.
- KAŠKOVÁ, M., CHROMÝ, P., KUČERA, Z. (2016): Regional labelling schemes constituting and reflecting the process of regions and regional identities construction. The case of Czechia. AAG Annual Meeting, San Francisco.
- KING, G. (1996): Why context should not count. *Political Geography*, 15, 159–164.
- KITSCHOLT, H. (1994): *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- KLEČKOVÁ, V. (2009): Přeshraniční spolupráce a regionální identita na příkladu příhraničních měst Domažlice a Furth im Wald. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha.
- KOPŘIVA, K. (2000): Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese. Portál.
- KORČÁK, M., NETRDOVÁ, P. (2022): Historická hranice Sudet a současná sociálně-prostorová diferenciacie Česka: kvantitativní pohled na dlouhodobý dopad institucionálních změn. *Geografie*, 127, 4, 365–390.
- KOSTELECKÝ, T. (1993): Volby očima geografa. In: Sýkora L. (ed.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. PřF UK, Praha.

- KOSTELECKÝ, T., PATOČKOVÁ, V., VOBECKÁ, J. (2007): Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád? *Sociologický časopis*, 43, 5, 911–943.
- KOUAMEN, B. (2009): La dynamique évolutive des paradigmes de l'abstentionnisme électoral en France: proposition du concept du déficit d'intérêt esquisse d'une lecture rationnelle. Université du Droit et de la Santé, Lille.
- KOUBA, K. (2007): Prostorová analýza českého stranického systému. Institucionalizace a prostorové režimy. *Sociologický časopis*, 43, 5, 1117–1137.
- KREISSLOVÁ, S., JAROŠ, V. (2017): Německá minulost českého pohraničí v historickém vědomí obyvatel Karlovarského kraje. *Historická sociologie*, 9, 2, 67–83.
- KUBEŠ J., KRAFT S. (2011): Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně-populační stabilita. *Sociologický časopis*, 47, 4, 805–829.
- KULDOVÁ, S. (2005): Příspěvek ke kulturněgeografickému výzkumu: možnosti hodnocení kulturních aspektů. *Geografie*, 110, 4, 300–314.
- LAFFERTY, W., KNUTSEN, O., SAVAGE, J., BOLTKEN, F., JAGODZINSKI, W. (1985): Materialism, Postmaterialism, and Changing Value Orientations. *Comparative Political Studies*, 17, 4, 411–532.
- LAKOMÝ, M. (2012): Postmaterialismus v české republice: revoluce tichá, nebo žádná? Bakalářská práce. Fakulta sociálních studií. Masarykova univerzita, Brno.
- LAZARFELD, P. F., BERELSON, B., GAUDET, H. (1948): *The people's choice*. Columbia University press.
- LEIGHLEY, J. E., NAGLER, J. (1992): Socioeconomic class bias in turnout, 1964–1988: The voters remain the same. *American Political Science Review*, 86, 3, 725–736.
- LIBROVÁ, H. (1994): *Pestří a zelení: Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Veronica, Brno.
- LINEK, L. (2012): Vliv volební účasti na zisky politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny. *Acta Politologica* 4, 1, 1–17.
- LINEK, L. (2013a): Jak vysvětlovat volební účast na individuální úrovni? *Politologický časopis-Czech Journal of Political Science*, 20, 2, 117–138.
- LINEK, L. (2013b): Rostoucí sociální nerovnosti ve volební účasti v Česku v letech 1990–2010. *Naše společnost*, 11, 1, 3–14.
- LINZ, J., LIPSET, S. M., ROKKAN, S. (1967): *Party Systems and Voter Alignments*.
- LYONS, P., LINEK, L. (2007): Povaha a zdroje stranické identifikace, In: Lebeda, T., Linek, L. Lyons, P., Vlachová, K. a kol.: *Voliči a volby 2006*. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Praha.
- MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy. *Geografie*, 106, 1, 12–25.
- MARTIKAINEN, P., MARTIKAINEN, T., WASS, H. (2005): The effect of socioeconomic factors on voter turnout in Finland: A register-based study of 2.9 million voters. *European journal of political research*, 44, 5, 645–669.

- MAYER, A. K. (2011): Does education increase political participation? *The Journal of Politics*, 73, 3, 633–645.
- MIKEŠOVÁ, R. (2019): Regionální diferenciace volebního chování v Česku. Dizertační práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha.
- MULÍČEK, O., SÝKORA, L. (2011): Atlas sídelního systému České republiky. Ústav územního rozvoje.
- MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, 44, 2, 321–348.
- MUXEL, A. (2003): Le vote des jeunes, regards sur l'actualité, le vote des français, article.
- NĚMEČKOVÁ, T. (2009): „Role lidského kapitálu v rozvoji.“ In: Adamcová, L., Němečková, T.(eds.): *Rozvojová ekonomika. Oeconomica*, Praha, 129-152.
- NORRIS, P. (2002): *Democratic phoenix: Reinventing political activism*. Cambridge University Press.
- NORRIS, P. (2004): *Electoral engineering: Voting rules and political behavior*. Cambridge University Press.
- NOVÁK, J., NETRDOVÁ, P. (2011): Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciace obcí v České republice. *Sociologický časopis*, 47, 4, 717–744.
- NOVÁK, M. (1995): Je voličské chování racionální? *Politologická revue*, 2, 3–15.
- NOVOTNÝ, J. (2012): Vývoj religiozity v České republice. Diplomová práce. Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Brno.
- NOVÝ, M. (2012): Volební účast a její determinanty v demokratické Evropě. Magisterská práce. Katedra politologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita Brno.
- NOVÝ, M. (2013): Volební účast v předčasných volbách. In: Havlík.: *Volby do poslanecké sněmovny*. Masarykova univerzita, 161–188.
- NOVÝ, M. (2015): Od přímých efektů k podmíněným: Individuální a kontextuální vysvětlení volební účasti ve 31 zemích. Dizertační práce. Katedra Politologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- OCHODKOVÁ, K. (2020): Opakované komunální volby. Bakalářská práce, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2002): Čas a prostor v geografii. *Geografické rozhledy*, 11, 3, 1–4.
- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., MACEŠKOVÁ, M., NOVÁK, J., PULDOVÁ, P., RAMPORTL, D., CHUMAN, T., ZELENDOVÁ, S., KUNCOVÁ, I. (2008): *Suburbanizace*, PřF UK, Urbánní a regionální laboratoř, Praha.
- PAASI, A. (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164, 1, 105–146.
- PATTIE, C., JOHNSTON, R. (2000): People who talk together vote together: An exploration of contextual effects in Great Britain. *Annals of The Association of American Geographers*, 90, 1, 41–66.

- PÉNZES, J. (2013): „The dimensions of peripheral areas and their restructuring in Central Europe. Hungarian geographical bulletin 62, 4, 373–386.
- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, 2, 161–187.
- PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, 1, 64–77.
- PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciacie okresů Česka. *Geografie*, 115, 1, 78–95.
- PILEČEK, R. (2020): Efekt souseda a jeho vliv na volební chování v českých parlamentních volbách. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha.
- PINK, M. (2005): Současné přístupy k volební geografii. In: Fiala, K., Strmiska, S.: *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 148–162.
- PINK M. (2006): Volební geografie České republiky in: Dančák B. Hloušek V.: *Parlamentní volby 2006 a česká politika*, Brno, 158–176.
- POSPĚCH, P., SPĚŠNÁ, D. DELÍN, M. (2015): *Vynalézání venkova v ČR po roce 1989*. CDK, Brno.
- POWELL, G. B. (1982): *Contemporary democracies: Participation, stability, and violence*. Harvard University Press.
- PRENER, J. (2022a): Významy stability lokálních politických elit a možnosti jejího hodnocení. Sborník, XXV. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách.
- PRENER, J. (2022b): Komentář k průběhu formování lokálních politických elit na jihu Čech po roce 1990. *Grant Journal*.
- PROKOP, D. (2020): *Slepé skvrny: O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Host.
- PŘÍKAZSKÝ, J. (2007): *Volební geografie Znojma*. Bakalářská práce. Katedra politologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- PULZER, P. G. J. (1972): *Political representation and elections in Britain*.
- RABUŠIC, L. (2000): Je česká společnost „postmaterialistická? Is Czech Society Post-materialist? *Sociologický časopis*, 3–22.
- RALLINGS, C., TEMPLE, M., THRASHER, M. (1996): Participation in local elections. *Local Democracy and local government*, 62–83.
- RENNER G.T. (1950): The substance and scope of political geography. In: Pearcy, G.E.-Filiield, P.H.: *Political geography*, New York.
- ROBEOVÁ (2020): *Komunální volby ČR – porovnání voleb do zastupitelstva v obci Pohořelice*. Diplomová práce. Katedra veřejné správy, Fakulta právnická, Západočeská univerzita, Plzeň.
- ROSENSTONE, S. J. (1982): Economic adversity and voter turnout. *American Journal of Political Science*, 26, 1 25–46.

- ROSENSTONE, S. J., HANSEN, J. M. (1993): Mobilization, participation, and democracy in America. Longman Publishing Group.
- RYŠAVÝ, D., BERNARD, J. (2011): Velikost obcí–Klíčová kontextuální proměnná. In: Ryšavý, D., Šaradín, P.: Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě. Slon, Praha, 22–40.
- ŘEHÁKOVÁ, B. (1999): Předčasné volby 1998: Volební chování různých skupin voličů. Sociologický časopis, 35, 311–334.
- ŘEZNIČKOVÁ, P. (2015): Územní diferenciacie stability lokálních elit v Česku (1994–2010). Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, UK Praha.
- SELB, P., MUNZERT, S. (2018): Examining a most likely case for strong campaign effects: Hitler's speeches and the rise of the nazi party, 1927–1933. American Political Science Review, 112, 4, 1050–1066.
- SHORT, J. R. (1985): Political geography. Progress in Human Geography, 9, 1, 115–118.
- SCHRAM, A. J. (1991): Voter behavior in economics perspective. Springer science & business media.
- SCHUMPETER, J. A. (2004): Kapitalismus, socialismus a demokracie. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno.
- SIEGFRIED, A. (1913): Tableau politique de la France de l'ouest sous la troisième république. Colin, Paris.
- SPÁČIL, V. (2011): Typologie voliče pro komunální volby. Sociální studia/Social studies, 8, 3, 15–37.
- SPURNÁ, P. (2007): Geografické aspekty volebního chování obyvatel v Česku v letech 2002 a 2006. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK, Praha.
- STAUDINGER, U. M., BLUCK, S. (2001): A view on midlife development from life-span theory. Handbook of midlife development, 3–39.
- STULÍK, O. (2016): Dějiny evropských politických teorií. Západočeská univerzita, Plzeň.
- SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis, 39, 2, 217–233.
- ŠARADÍN, P. (2004): Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev v ČR. Středoevropské Politické studie, 6, 2–3.
- ŠARADÍN, P., OUTLÝ, J. (2004): Studie o volbách do zastupitelstev v obcích. Univerzita palackého, Olomouc.
- ŠINDLER, P. (1996): Základy politické geografie. Učební texty vysokých škol. Pedagogická fakulta, Ostrava.
- TAYLOR, P. J., JOHNSTON, R. (1979). Geography of elections. Routledge.
- VAŇKOVÁ, E. (2014): Diferencovaná kvalita vybraných fenoménů sociálního kapitálu v území: Příklad vnitřní periferie ve středozápadních Čechách. Geografie, 66, 2, 177–196.

- VODA, P. (2010): Volební geografie ČR: Analýza volební podpory KDU-ČSL. Diplomová práce. Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Brno.
- VODA, P., PINK, M. (2009): Kandidáti v poslaneckých volbách. Analýza preferenčního hlasování ve volbách do PS ČR v roce 2006. Středoevropské Politické studie, 11, 2–3, 165–180.
- VODIČKA, K., CABADA, L. (2011): Politický systém České republiky. Portál, Praha.
- VRÁBLÍKOVÁ, K. (2008): Politická participace-Koncepty a teorie. Politologický Časopis, 15, 4, 366–387.
- WOLFINGER, R. E., ROSENSTONE, S. J. (1980): Who votes? Yale University Press.
- WOLPERT, J. (1964): The decision process in spatial context. Annals of The Association of American Geographers, 54, 4, 537–558.
- ZEMÁNEK, L. (2003): Lokální kultura v životě našeho venkova. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.): Geografie na cestách poznání. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK Praha, 124–149.

8. Zdroje

CVMM (2022): Důvěra ústavním institucím – květen až červenec 2022.

<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/5575-duvera-ustavnim-institucim-kveten-az-cervenec-2022> (10.2. 2023).

ČSÚ (2003): Rozmístění a koncentrace obyvatelstva ČR – 2001. Český statistický úřad, Praha

https://www.czso.cz/csu/czso/4120-03-casova_rada_1961_2001-3__velikostni_struktura_obci_ (11.12.2022).

ČSÚ (2006a): Volby do zastupitelstev obcí–územní přehledy o volební účasti.

Český statistický úřad, Praha

<https://www.volby.cz/pls/kv2006/kv51?xjazyk=CZ&xid=0&xdz=8&xnumnuts=0&xvyber=1> (12.3. 2023).

ČSÚ (2006b): Věkové složení obyvatel – základní věkové skupiny – obce vybraného území.

Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=526&pvokc=&katalog=33156&pvo=dem03&z=t> (12.3. 2023).

ČSÚ (2006c): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=806&pvokc=&katalog=30853&pvo=ZAM12-A&z=T> (11.3.2023).

ČSÚ (2006d): Počet obyvatel – vybrané území. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=DEM14&sp=A&pvokc=&katalog=33155&z=T> (20.3.2023).

ČSÚ (2010a): Volby do zastupitelstev obcí–územní přehledy o volební účasti.

Český statistický úřad, Praha

<https://www.volby.cz/pls/kv2010/kv51?xjazyk=CZ&xid=0&xdz=8&xnumnuts=0&xvyber=1> (10.2.2023).

ČSÚ (2010b): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=806&pvokc=&katalog=30853&pvo=zam12-a&z=t> (13.3.2023).

ČSÚ (2010c): Kriminálnita – trestné činy – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=31008&pvo=KRI06&z=T> (13.3.2023).

ČSÚ (2010d): Počet obyvatel – obce vybraného území.

Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=3830&pvokc=&katalog=33155&pvo=DEM15&z=T> (10.2.2023).

ČSÚ (2010e): Průměrný věk a index stáří (územní srovnání). Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt>

parametry&sp=A&skupId=4009&pvokc=&katalog=33156&pvo=DEMD013&z=T
(13.3.2023).

ČSÚ (2010f): Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=855&pvokc=&katalog=30852&pvo=MZD01-A&z=T>
(13.3.2023).

ČSÚ (2010g): Pohyb obyvatel (relativní údaje) - územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&sp=A&skupId=3852&katalog=33155&pvo=DEM04r-0&pvo=DEM04r-0&evo=v187_!_IK-CR-K-O_1&c=v3~8__RP2021 (5.4.2023).

ČSÚ (2014a): volby do zastupitelstev obcí–územní přehledy o volební účasti. Český statistický úřad, Praha

<https://www.volby.cz/pls/kv2014/kv51?xjazyk=CZ&xid=0&xdz=8&xnumnuts=0&xvyber=1> (15.3.2023).

ČSÚ (2014b) Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=806&pvokc=&katalog=30853&pvo=ZAM12-A&z=T>
(11.3. 2023).

ČSÚ (2014c): Průměrný věk a index stáří (časová řada). Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&pvokc=&katalog=33156&pvo=demd014&z=t> (11.3. 2023).

ČSÚ (2018a): Volby do zastupitelstev obcí–Územní přehledy o volební účasti. Český statistický úřad, Praha.

<https://www.volby.cz/pls/kv2018/kv51?xjazyk=CZ&xid=0&xdz=8&xnumnuts=0&xvyber=1> (14.3. 2023).

ČSÚ (2018b): Pohyb obyvatel – obce vybraného území.

Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=42&pvokc=&katalog=33155&pvo=dem06&z=t> (11.3.2023).

ČSÚ (2018c): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=806&pvokc=&katalog=30853&pvo=zam12-a&z=t> (14.3. 2023).

ČSÚ (2018d): Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=855&pvokc=&katalog=30852&pvo=mzd01-a&z=t> (15.3. 2023).

ČSÚ (2018e): Počet obyvatel – vybrané území. Český statistický úřad, Praha

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&pvokc=&katalog=33155&pvo=dem14&z=t> (14.3. 2023).

ČSÚ (2018f): Věkové složení obyvatel – základní věkové skupiny (územní srovnání).

- Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&skupid=606&pvokc=&katalog=33156&pvo=dem01&z=t> (15.3. 2023).
- ČSÚ (2021a): Malý lexikon obcí České republiky – 2021.
Český statistický úřad, Praha
<https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2021> (25.9. 2022).
- ČSÚ (2021b) Věkové složení obyvatel – základní věkové skupiny – obce vybraného území.
Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=526&pvokc=&katalog=33156&pvo=DEM03&z=T>
(5.4.2023).
- ČSÚ (2021c): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob.
Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=766&pvokc=&katalog=30853&pvo=ZAM11-A&z=T>
(5.4.2023).
- ČSÚ (2022a): Podrobný popis postupu při rozdělování mandátů ve volbách do zastupitelstev obcí a městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a Hl. m. Prahy (dále jen „zastupitelstvo obce“ nebo „obec“).
Český statistický úřad, Praha
<https://www.czso.cz/documents/10180/188155128/rozdelovanimandatu22.pdf/779f4623-2802-4e2f-b9f1-5d8df3c6922e?version=1.0> (11.12.2022).
- ČSÚ (2022b): Volby do zastupitelstev obcí. Územní přehledy o volební účasti.
Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2006/kv51?xjazyk=CZ&xid=0&xdz=8&xnumnuts=0&xvber=1> (11.12.2022).
- ČSÚ (2022c): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání. Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=806&pvokc=&katalog=30853&pvo=ZAM12-A&z=T>
(1.4.2023).
- ČSÚ (2022d): Počet obyvatel – obce vybraného území.
Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=3830&pvokc=&katalog=33155&pvo=DEM15&z=T> (1.4.2023).
- ČSÚ (2022e): Kriminalita – trestné činy – územní srovnání.
Český statistický úřad, Praha
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=a&pvokc=&katalog=31008&pvo=kri06&z=t> (12.3. 2023).
- HÁBL, R. (2019): Mapa exekucí, Otevřená společnost,
o. p. s. <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>(14.3. 2023).
- PAQRESEARCH (2021): mapavzdelavni.cz. <https://www.mapavzdelavni.cz/> (5.4.2023).
- SLDB (2011): Databáze výsledků ze sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011.
Český statistický úřad, Praha
https://www.czso.cz/csu/sldb/d_vysledky_sldb_2011 (25.2.2023).

- SLDB (2021): Databáze výsledků ze sčítání lidu, domů a bytů. Výsledky sčítání 2021 – otevřená data. Český statistický úřad, Praha
<https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-scitani-2021-otevrena-data> (10.2.2023).
- TransMonEE (2013): <https://www.transmonee.org/> (2.2.2023).
- VOLBY.CZ (1990): Volby do zastupitelstev obcí 24.11.1990. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv1990/kv?xjazyk=CZ&xid=1> (10.2.2023).
- VOLBY.CZ (1994): Volby do zastupitelstev obcí 18.11. – 19.11.1994. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv1994/kv?xjazyk=CZ&xid=1> (10.2.2023).
- VOLBY.CZ (1998): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv1998/kvs?xjazyk=CZ> (10.2.2023).
- VOLBY.CZ (2002): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2002/kvs?xjazyk=CZ> (5.2.2023).
- VOLBY.CZ (2006): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2006/kvs?xjazyk=CZ> (5.2.2023).
- VOLBY.CZ (2010): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2010/kvs?xjazyk=CZ> (5.2.2023).
- VOLBY.CZ (2014): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2014/kvs?xjazyk=CZ> (5.2.2023).
- VOLBY.CZ (2018): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2018/kvs?xjazyk=CZ> (6.2.2023).
- VOLBY.CZ (2022): Volby do zastupitelstev obcí. Český statistický úřad, Praha
<https://www.volby.cz/pls/kv2022/kvs?xjazyk=CZ> (6.2.2023).
- Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení) In: Sbírka zákonů České republiky
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128> (15.2.2023).
- Zákon č. 131/2000 Sb., vlastní zpracování. In: Sbírka zákonů České republiky
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-131> (15.2.2023).
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. In: Sbírka zákonů České republiky
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-491> (15.2.2023).

9. Seznam příloh

Graf č. 1: Vývoj vzdělání, příjmu a sociální třídy na volební účasti v souvislosti s GINI koeficientem nerovnosti v letech 1990-2010

Graf č. 2: Růst postmaterialistických hodnot– srovnání vybraných západoevropských zemí a světa

Graf č. 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku v letech 1990–2022

Graf č. 4: Volební účast v komunálních volbách v krajských městech v roce 2006

Graf č. 5: Volební účast v komunálních volbách ve statutárních městech v roce 2010

Graf č. 6: Volební účast v komunálních volbách v 10 nejmenších obcích v roce 2014

Graf č. 7: Obce s nejnižší volební účastí v Česku v roce 2018

Graf č. 8: Obce s nejvyšší volební účastí v Česku v roce 2022

Graf č. 9: Obce s nejnižší zápornou hodnotou indexu změny v letech 2006 a 2022

Graf č. 10: Obce s nejvyšší kladnou hodnotou indexu změny v letech 2006 a 2022

Obr. č. 1: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2006

Obr. č. 2: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2010

Obr. č. 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2014

Obr. č. 4: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2018

Obr. č. 5: Volební účast v komunálních volbách v Česku v roce 2022

Obr. č. 6: Index změny volební účasti v komunálních volbách v letech 2006 a 2022

Obr. č. 7: Volební účast v komunálních volbách za okresy v letech 2006–2022

Obr. č. 8: Vybrané faktory ovlivňující volební účast v Česku za rok 2021

Schéma č. 1: Vysvětlení volební účasti na základě kauzálního trychtýře

Tab. č. 1: Počet volených zastupitelů podle populační velikosti a počtu zastupitelů v obcích

Tab. č. 2: Okresy s nejvyšší volební účastí k roku 2006

Tab. č. 3: Obce s nejvyšší volební účastí za rok 2010

Tab. č. 4: Okresy s nejnižší volební účastí za rok 2014

Tab. č. 5: Obce s nejnižší volební účastí za rok 2022

Tab. č. 6: Okresy s nejvyšší volební účastí v Česku v roce 2022

Tab. č. 7: Volební účast podle velikostních kategorií obcí v Česku

Tab. č. 8: Převažující podmíněnosti ovlivňující volební účast v Česku